

Редакційна колегія:
СЕНИЦ П.М. (голова)
БОНДАР В.О.
ВОРОНОВА Л.В.
ГАЙДАР Є.Т.
ГЕЄЦЬ В.М.
ГРЕБЕНІК Н.І.
ГРУШКО В.І.
ДОМБРОВСЬКИ Марек

ІЛАРІОНОВ А.М.
КАНДИКА О.М.
КІРСЕВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЄНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ОСАДЕЦЬ С.С.
ПАТРИКАЦ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)
РАЕВСЬКИЙ К.Е.
САВЛУК М.І.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ФЕДОСОВ В.М.
ЧЕРНИК І.П.
ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики
Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпечення
Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валутного регулювання
та міжнародних банківських з'язків
Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого
забезпечення, банківського нагляду
та комерційних банків

Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**
Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**
Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**

Дизайнери
ГОРБАТОВСЬКИЙ В.О., ХОМЕНКО Ф.М.
Коректори

СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.
Оператор **ЛІТВІНОВА Н.В.**

Фотокореспондент **НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.**
Чергові редактори

КОМПАНІЄЦЬ С.О., БАКУН О.В.
Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25
тел.: (044) 267-39-44

E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку
Вченю радою Київського національного

економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною
комісією України визнано фаховими

Передплатний індекс "Вісник НБУ"
та додатка "Законодавчі і нормативні акти
з банківської діяльністю" 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ
Надруковано з готового оригінал-макета
Інженерно-технічним центром НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.
Умовн. друк арк. 8.0. Умовн. фарбовідб. 114.4.
Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у
журналі, посилення на "Вісник Національного
банку України" обов'язкове. Редакція може
публікувати матеріали в порядку обговорення,
не поділяючи думку автора. Відповідальність
за точність викладених фактів несе автор,
а за зміст рекламних матеріалів —
рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2000

Вісник

11 / 2000

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року

№ 11 (57) ◆ Листопад 2000

Номер підписано до друку редакцією
періодичних видань НБУ 28.11.2000 р.

Зміст

МАКРОЕКОНОМІКА

Н.Гребеник Щодо основних засад грошово-кредитної політики на 2001 рік 2

Основні засади грошово-кредитної політики на 2001 рік 2

I.Болгарін, Л.Махадева, Г.Штерн Деякі методологічні аспекти побудови
та використання моделі механізму монетарної трансмісії в Україні 4

A.Скрипник, Г.Варваренко До питання взаємозв'язку динаміки
рівня цін, валютного курсу та обсягу грошової маси 7

О.Бакун Економетричне моделювання у діяльності центрального банку 11

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

А.Савченко Національна система масових електронних

платежів на етапі пілотного проекту 13

ФІНАНСОВИЙ РИНOK

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у вересні 2000 р. 15

В.Кравець Про стан розрахунків за спожиту електроенергію 16

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

М.В'юнковський Бібліотека НБУ справляє новосілля 17

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

В.Бочаріков, І.Волошин, О.Циганок Оцінка фінансового стану

банків-контрагентів за умови неповних даних 18

D.Гладких Типова структура та основні функції підрозділів банківської установи 20

Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій,
на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені

за період із 1 вересня по 1 жовтня 2000 р. 23

T.Корнієнко Оцінка збалансованості процентних операцій

при аналізі прибутковості комерційного банку 24

M.Дмитренко Управління фінансами банку 28

D.Цилорик Процес кредитування підприємств малого бізнесу та його складові..... 30

Динаміка фінансового стану банків України на 1 жовтня 2000 р. 32

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

O.Андрійчук, В.Терещенко Міжбанківська інформаційна система "Клієнт" 33

G.Мумінова-Савіна, В.Кириленко, K.Немченко Технологія збору звітної
інформації у багатофілійному банку 37

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

C.Петрова Про внесення змін до "Інструкції з бухгалтерського

обліку основних засобів та нематеріальних активів комерційних банків України" 42

ВАЛЮТНИЙ РИНOK

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється

Національним банком України один раз на місяць (за вересень 2000 року) 45

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється

Національним банком України щоденно (за вересень 2000 року) 46

ФОНДОВИЙ РИНOK

D.Кошовий Осіння стабільність 48

НОВІ КНИГИ

O.Устенко Економічний словник для банкірів 50

ПРЕС-СЛУЖБА НБУ ПОВІДОМЛЯє

Обсяг банкнот номінальною вартістю 50 і 100 гривень рекомендовано збільшити..... 51

Про фінансову допомогу сім'ям загиблих на підводному човні "Курськ" 51

Основні принципи управління золотовалютним резервом НБУ 51

Семінар з актуальних проблем бухгалтерського та податкового обліку 52

Про призначення тимчасової адміністрації банку "Україна" 52

Про подальшу діяльність комерційного акціонерного банку "Слов'янський" 52

Про стан розрахунків за спожиту електроенергію 53

Щодо реструктуризації заборгованості Міністерства фінансів України 53

Завершено формування Ради Національного банку України 53

Щодо проекту Закону України "Про банки і банківську діяльність" 54

Реструктуризацію заборгованості Міністерства фінансів України розпочато 54

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Г.Козубовський Нумізматичний форум у Супраслі 55

Про введення в обіг ювілейної монети "125 років Чернівецькому державному університету" 56

Про введення в обіг пам'ятної монети "Володимир Великий" 56

Про введення в обіг пам'ятних монет "Хрещення Русі" 57

ЛІТОПИС БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

З.Комаринська Банки та банківська справа в Західній Україні 58

АНОТАЦІЇ (російською, англійською, німецькою та французькою мовами)

..... 62

Коментар /

Щодо основних засад грошово-кредитної політики на 2001 рік

У 2001 році Національний банк України планує і надалі застосовувати основні методи та інструменти управління грошово-кредитним ринком, апробовані в попередні роки.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2001 рік мають і певні особливості. Вони, зокрема, пов'язані з наступтям чинності Закону "Про Національний банк України", згідно з яким центральний банк держави не працюватиме на первинному ринку державних цінних паперів. Регулюючи обсяги грошової маси та впливаючи на вартість національної валюти лише за допомогою операцій із купівлі-продажу цінних паперів на відкритому ринку, він підтримуватиме подальший розвиток фондового ринку, сприятиме залученню коштів до державного бюджету шляхом внутрішніх запозичень. У зв'язку із цим має дещо змінитися структура спрямування первинної емісії Національного банку, підвищиться ефективність її використання, що позитивно впливатиме на економічне зростання.

Випуск в обіг платіжних засобів передбачається здійснювати шляхом операцій на валютному та відкритому ринках.

Слід зазначити, що операції на відкритому ринку планується здійснювати комбіновано — шляхом купівлі-продажу державних цінних паперів і рефінансування комерційних банків, що відповідає європейській банківській практиці у сфері операцій з управління ліквідністю банківської системи.

Операції на відкритому ринку з рефінансування комерційних банків передбачається провадити на постійній основі. Вони мають бути прозорими, доступними для всіх комерційних банків, які виконують відповідні вимоги Національного банку, одержуючи кошти з рефінансування.

Усі види операцій із рефінансування на відкритому ринку повинні бути забезпечені фінансовими інструментами (державними цінними паперами, казначейськими та комерційними векселями), що також має сприяти розширенню кола суб'єктів ринку, які застосовуватимуть зазначені інструменти.

Наталія
Гребеник

Директор департаменту монетарної політики НБУ, член Правління Національного банку України

У зв'язку із цим передбачається гнучкіша політика щодо нормативу обов'язкового резервування та процентних ставок.

Така спрямованість грошово-кредитної політики за відповідних позитивних тенденцій на макрорівні та у фіiscalній політиці має сприяти шляхом розширення доступу до кредитів економічному зростанню, а за умови законодавчого забезпечення гарантій повернення кредитів — побудові цивілізованого ринкового економічно-го середовища.

Національний банк постійно, в оперативному режимі аналізуватиме тенденції розвитку економічних процесів та грошово-кредитного ринку з тим, щоб адекватно, за допомогою монетарних інструментів впливати на ситуацію, сприяючи досягненню поставлених цілей.

Документи /

Затверджено
постановою Правління
Національного банку України
від 19.09.2000 р. № 365

Основні засади грошово-кредитної політики на 2001 рік

Розроблені Національним банком України "Основні засади грошово-кредитної політики на 2001 рік" є складовою частиною загальноекономічної політики України. Зорієнтовані на реалізацію її основних цілей і завдань, вони спрямовані на забезпечення стабільності національної валюти, стабільності цін і підвищення ефективності функціонування банківської системи.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2001 рік базуються на вимогах статті 99 Конституції України, Закону України "Про Національний банк України", проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2001 рік", прогнозних макроекономічних та фіiscalnych параметрах 2001 року. При їх розробці враховано тенденції розвитку грошово-кредитного ринку в 2000 році.

Виходячи з аналізу стану грошово-кредитного ринку в 2000 році, який передбачає збільшення на кінець року монетарної бази до 30%, "широких" грошей — до 35%, рівня інфляції — до 25—27%, та орієнтуючись на прогнозні макроекономічні й фіiscalні параметри 2001 р., визначено основні орієнтири грошово-кредитної політики на 2001 рік (див. таблицю).

Розробленою монетарною програмою передбачено збільшення по різних каналах

монетарної бази (первинної емісії Національного банку України) до 16%.

Грошово-кредитна політика і в 2001 році спрямовуватиметься на виконання Національним банком головної функції, покладеної на нього Конституцією України (стаття 99), — **забезпечення стабільності національної валюти.**

Досягнення цієї мети сприятиме стабілізації внутрішніх цін, забезпечить рівновагу грошово-кредитного ринку

Основні орієнтири грошово-кредитної політики на 2001 рік			
Показники	2000 рік (прогнозні)	2000 рік (очікувані)	2001 рік (прогнозні)
Валовий внутрішній продукт (ВВП), млрд. грн.	150.8	160.8	190
Темпи зростання ВВП (реального), %	101	103.5	104
Індекс споживчих цін, % грудень (порівняно з груднем попереднього року); у середньому (порівняно з попереднім роком)	118.5 123.7	125 127.7	115.4 119.5
Дефіцит бюджету, % щодо ВВП	0	0	0
Монетарна база, млн. грн.	13891	15452–15571	17924–18374
Темпи зростання (порівняно з попереднім роком), %	16	29–30	16–18
Грошова маса, млн. грн.	26426	29573–29794	34896–35753
Темпи зростання (порівняно з попереднім роком), %	20	34–35	18–20
Грошовий мультиплікатор	1.90	1.91	1.95
Швидкість обігу грошей	6.22	6.20–6.23	5.80–5.89

та ефективність функціонування банківської системи в цілому.

Зважаючи на відновлення попиту на гроши (розпочате у 2000 році) та динаміку монетарних параметрів, що відповідає макроекономічним цілям на 2001 рік, передбачається зниження швидкості обігу грошей і відповідне зростання монетизації економіки.

Збереження тенденцій 2000 року щодо скорочення негрошових форм розрахунків і рівня бартерних операцій у 2001 році має сприяти поліпшенню структури грошової маси та розширенню ресурсної бази комерційних банків.

Пріоритетними напрямами активних операцій банків мають стати різні форми фінансування економіки. Відповідно до визначених макроекономічних та монетарних параметрів на 2001 рік обсяги кредитування банківською системою суб'єктів господарювання мають зрости на 12–15% у реальному вимірі.

З метою забезпечення належних умов кредитування комерційними банками суб'єктів підприємницької діяльності передбачається:

- ◆ запровадження порядку управління ліквідністю банківської системи шляхом постійних прозорих операцій Національного банку на відкритому ринку, що сприятиме використанню учасниками ринку ширшого спектра фінансових інструментів та подальшому розвитку фондового ринку державних цінних паперів;

- ◆ підвищення довіри суб'єктів економіки до національної валюти в результаті утримання процентних ставок за депозитами на позитивному рівні та створення системи гарантування вкладів фізичних осіб;

- ◆ розробка монетарних стимулів для банків, діяльністю яких має інвестиційне спрямування;

- ◆ сприяння у вирішенні питання про уточнення обсягів заборгованості підприємств за кредитами, наданими комерційними банками під гарантії Кабінету Міністрів України, визнаної внутрішнім державним боргом, та проведення за згодою банків її реструктуризації;

◆ вирішення питання щодо створення за участю комерційних банків єдиної інформаційної системи обліку позичальників, які мають прострочену заборгованість за кредитами (боржників).

Здійснюючи відповідну процентну політику, Національний банк опосередковано впливає на процентні ставки комерційних банків шляхом регулювання облікової ставки та динаміки грошової пропозиції. У 2001 році процентні ставки збережуть за собою роль індикатора грошово-кредитної політики, тому зниження їх реальних рівнів відображатиме адекватність процесу стабілізації національної валюти.

Важлива роль у визначенні загальної кон'юнктури фінансового ринку, в тому числі й привабливості гривневих інструментів, належатиме валютному сегменту ринку.

Передбачається, що основою валютно-курсової політики в 2001 році мають бути:

- ◆ створення сприятливих умов для вкладення коштів резидентами і нерезидентами в національну економіку;
- ◆ сприяння процесу дедоларизації економіки шляхом зростання гривневих активів порівняно із вкладеннями в активи в іноземній валюти;
- ◆ стимулювання експорту;
- ◆ створення для імпортерів умов, які б сприяли випуску національних імпортозамінюючих товарів і розвитку відповідних виробництв;
- ◆ стимулювання надходження й уповільнення відливу з країни іноземної валюти;
- ◆ забезпечення ефективного функціонування національної валютної системи завдяки збалансованості платіжного балансу;
- ◆ створення умов для гармонізації інтересів імпортерів та експортерів;
- ◆ удосконалення структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики та запровадження нових видів міжнародних розрахунків, які є ефективними і зручними для учасників зовнішньоторговельних угод.

Банківський сектор є важливою ланкою, через яку Національний банк України може впливати на реальну економіку. Тому основні параметри розвитку банківської системи набувають особливого значення у процесі проведення грошово-кредитної політики з точки зору ефективності передавального (трансмісійного) механізму і по-далішої реакції реального сектора на дії Національного банку. Основними напрямами розвитку банківського сектора є забезпечення фінансової стабільності банківської системи, стимулювання операцій банків, пов'язаних із реальним сектором економіки, розширення складу банківських послуг.

З метою забезпечення стабільності національної валюти Національний банк спрямовуватиме свої зусилля на забезпечення умов для незалежного функціонування банківської системи.

Згідно з основними напрямами змінення банківської системи передбачається:

- ◆ підвищення рівня концентрації банківського капіталу, виведення з ринку послуг нежитездатних банків;
- ◆ запровадження комплексної системи раннього реагування на проблеми в діяльності банків, проведення аудиту банків згідно з міжнародними стандартами;
- ◆ урегулювання в установленаому порядку процедур банкрутства комерційних банків;
- ◆ створення умов для розвитку спеціалізованих банків, зокрема банків для іпотечного та житлового кредитування.

Питання відновлення фінансового ринку України зберігає свою актуальність і в 2001 році, залишаючись необхідною передумовою ефективного проведення грошово-кредитної політики та стабільної роботи банківської системи. Відповідно до заходів щодо змінення фінансового стану комерційних банків діяльність Національного банку спрямовуватиметься на підвищення ролі ринкових інструментів в оперативному управлінні ліквідністю комерційних банків.

ОСНОВНІ ІНСТРУМЕНТИ, ЗА ДОПОМОГОЮ ЯКИХ НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ ЗДІЙСНЮВАТИМЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО- КРЕДИТНОГО РИНКУ

Для регулювання грошово-кредитного ринку в 2001 році планується використовувати такі монетарні інструменти:

- ◆ норматив обов'язкового резервування коштів банківською системою (норма, період та механізм резервування будуть змінюватися за рішенням Правління Національного банку України залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку);

- ◆ облікова ставка Національного бан-

ку (її рівень повинен бути позитивним щодо рівня інфляції і має визначатися залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку);

- ◆ депозитний сертифікат Національного банку (залежно від тенденцій розвитку грошово-кредитного ринку НБУ розміщуватиме депозитні сертифікати серед комерційних банків з метою регулювання грошової маси в обігу);
- ◆ операції на відкритому ринку;
- ◆ операції на валютному ринку.

Передбачається проведення на відкритому ринку постійних прозорих операцій Національного банку з рефінансування комерційних банків, що дасть змогу розширити спектр фінансових інстру-

ментів і стимулювати подальший розвиток фондового ринку.

Після затвердження Верховною Радою України Закону України “Про Державний бюджет України на 2001 рік” та погодження макроекономічних показників на 2001 рік Національний банк України у разі необхідності внесе відповідні зміни до “Основних засад грошово-кредитної політики на 2001 рік”.

У ході реалізації грошово-кредитної політики Національний банк може змінювати прогнозні монетарні параметри як у бік збільшення, так і в бік зменшення залежно від загального економічного стану держави і ситуації на грошово-кредитному ринку.

Моделювання /

Деякі методологічні аспекти побудови та використання моделі механізму монетарної трансмісії в Україні

У процесі проведення монетарної політики у світовій практиці все ширше застосовуються відносно невеликі теоретично обґрунтовані макроекономічні моделі. Їх корисність, на думку авторів, полягає не так у тому, що за наявності таких моделей можна отримувати точніший прогноз (наприклад, щодо розвитку інфляції), як у тім, що гнучке використання таких моделей надає центральному банку принципову можливість аргументовано пояснювати своє бачення розвитку інфляційних процесів та відповідні рішення у сфері грошово-кредитної політики, що набуває особливо важливого значення у випадку інфляційного таргетування, застосування якого дедалі поширюється.

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

У продовж останнього десятиріччя домінуючою метою монетарної політики центральних банків більшості країн світу стала цінова стабільність. Фахівці Центру центробанківських досліджень, зокрема співавтори цієї статті, проаналізувавши діяльність 96 центральних банків, виявили як спільні риси, так і характерні особливості їх підходів до вирішення головного завдання грошово-кредитної політики.

Як свідчать результати аналізу, на основі якого підготовлено звіт [1], нині зростаючої популярності серед центральних банків набуває так зване явне (офіційне) проголошення однієї зі стратегій таргетування — таргетування обмінного курсу, грошової маси або інфляції. Практикується також офіційне

проголошення багатоцільових стратегій таргетування, наприклад, таргетування грошової маси та обмінного курсу.

У країнах, що розвиваються, та країнах із перехідною економікою таргетування обмінного курсу останнім часом відігравало вирішальну роль у процесі досягнення низьких і стабільних темпів інфляції. Проте потенційна вигода від такого виду таргетування може бути порівнянна з ризиком того, що таргетування обмінного курсу може врешті-решт закінчитися болісною валютною кризою. У низькоінфляційному середовищі, характерному нині для багатьох країн світу, низькі та стабільні темпи інфляції, імовірно, могли б забезпечити й інші стратегії.

Стосовно ж альтернативних номінальних якорів — таргетування грошової маси та інфляції, — то успішність їх застосування у невизначеному економічному оточенні, мабуть, залежить не

лише від точного дотримання центральними банками поставлених цілей, а й значною мірою від того, як вони пояснюють суспільству поведінку змінної, що таргетується, та від комплексу заходів, до яких вдаються, враховуючи динаміку таргетованої змінної.

Саме ця готовність пояснити, чому не досягнуто поставленої мети, яких заходів слід ужити задля збереження цінової стабільності, безпосередньо стосується так званої транспарентності монетарної політики¹, яка для центральних банків більшості країн (передусім тих, що застосовують таргетування інфляції) останнім часом набула (поряд із питаннями незалежності центрального банку та його підзвітності) надзвичайно важливого значення.

МОДЕЛЮВАННЯ ТРАНСМІСІЙНОГО МЕХАНІЗМУ

Один із можливих способів пояснення центральним банком своєї монетарної політики полягає у створенні

¹ Прикладами транспарентності монетарної політики Національного банку України можуть слугувати публічні виступи його Голови, представників НБУ у пресі, спеціальних виданнях, зокрема у “Віснику НБУ” (див., наприклад, [2]) чи “Бюлєтень НБУ”. Це сприяє кращому розумінню економічними агентами грошово-кредитної політики НБУ.

ним моделі трансмісійного механізму, користуватися якою надалі він має гнучко, тобто не лише як засобом прогнозування, а насамперед як засобом пояснення свого бачення розвитку інфляційних процесів.

Проілюструємо застосування моделі механізму монетарної трансмісії, для чого калібруємо невелику модель трансмісійного механізму монетарної політики в Україні та використаємо її, щоб показати, як у *принципі* можна отримати:

- стилізований опис реакції української макроекономіки на шоки;
- макроекономічний прогноз для України².

Зауважимо, що зазначену модель калібровано у стилізованому вигляді, тож її не слід розглядати як таку, що точно описує українську економіку. Проте вона може бути основою для створення постійно діючої моделі.

Отже, опишемо модель³.

Попит на готівку в обігу:

$$\text{cash} = c12 \times y_p + c13 \times I(-1) + c14 \times (e - e(-1)) + c15 \times (p - p(-1)).$$

Крива Філіпса:

$$p = p(-1) + c22 \times (p(-1) - p(-2)) + c23 \times (y_p - p) + c24 \times (e + pw_x - e(-1) - pw_x(-1)).$$

IS-крива:

$$y_p = p + c42 \times (I - (p - p(-1))) + c43 \times (e - e(-1)).$$

Грошовий мультиплікатор:

$$m_3 = m_3(-1) + c52 \times m_3(-1) + c53 \times cash(-1).$$

Умова непокритого процентного паритету з адаптивними очікуваннями:

$$e = e(-1) - i + if.$$

Визначення реального ВВП:

$$y = y_p - p.$$

Ми припускаємо, що протягом проведення імітаційних експериментів процентні ставки не змінюються, а довгостроковий (потенційний) валовий

² Програмне забезпечення, що використовувалося авторами для роботи з моделлю, про яку йдеється у цій статті, розроблене Річардом Пірсом (Великобританія). Пробна дослідна копія програми міститься на веб-сторінці <http://www.econ.surveys.ac.uk/trperse/winsolve/>.

³ Постійні члени рівнянь не наводяться.

внутрішній продукт буде постійним (тобто за допомогою цієї моделі не можна розглядати шоки продуктивності).

Перше рівняння визначає попит на готівку в обігу як функцію, яка залежить від міри трансакцій (номінального ВВП) та набору альтернативних вартостей грошей (тобто таких змінних, як номінальна процентна ставка, темп зниження обмінного курсу і темп інфляції).

Друге рівняння фактично є визначенням рівня цін і характеризує поточний темп інфляції як функцію попереднього темпу інфляції, різницю між реальним і потенційним ВВП та зростання українських імпортних цін.

Третя рівність є рівнянням сукупного попиту, яке виражає реальний ВВП у вигляді функції реальної процентної ставки та зниження обмінного курсу.

Четверте рівняння відображає динамічну залежність між "широкими" та "вузькими" грошима (готівкою).

П'яте рівняння відзеркалює динамічну залежність між номінальним обмінним курсом і різницею між внутрішніми та іноземними процентними ставками, записану у вигляді умови непокритого процентного паритету з адаптивними очікуваннями.

Визначення змінних для нашої моделі подано в таблиці 1; калібровані значення параметрів та їх позначення — у таблиці 2.

ДЕЯКІ ІМІТАЦІЙНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ

Для того щоб показати, як економіка, описувана нашою моделлю, реагує на шоки процентної ставки, світових експортних цін та номінального обмінного курсу, ми, користуючись зазначеною макроекономічною моделлю, провели деякі імітаційні експерименти. Результати відображені на графіках 1—3.

Із графіка 1 випливає, що 1-відсотковий шок у процентній ставці спричиняє зменшення значень усіх змінних моделі, за винятком світового рівня цін (українських імпортних цін, виражених в іноземній валюті). Скорочення реаль-

ного ВВП має тимчасовий характер: через рік він знову досягає значень базового рівня.

Графік 2 свідчить, що 1-відсотковий шок у світових експортних цінах спровале на всі змінні лише тимчасовий вплив.

Графік 3 доводить, що 1-відсоткове зниження номінального обмінного курсу спровалиме позитивний вплив на всі змінні моделі.

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА КОРИГУВАННЯ ПРОГНОЗУ

Щоб отримати прогнози ендогенних змінних, модель спочатку необхідно забезпечити прогнозами екзогенних змінних. У даній моделі єдиною екзогенною змінною є світові експортні ціни (українські імпортні ціни). Отже, слід передбачити світові експортні ціни на період прогнозування (скажімо, з третього кварталу 2000 року по четвертий квартал 2001 року). Для цього потрібно зробити припущення щодо подальшої динаміки зазначененої змінної (*pw_x*) — вона або набере форми прямої лінії (яка, наприклад, відповідала б щоквартальному зростанню світових експортних цін на 5%), або буде визначатися певною моделлю часових рядів (розрахованою на історичному інтервалі відповідно до рівнів часових рядів чи їх логарифмів). Задавши траекторію розвитку світових експортних цін *pw_x*, можемо спрогнозувати ендогенні змінні, знаходячи рішення моделі у часовому інтервалі з третього кварталу 2000 року по четвертий квартал 2001 року.

Зробимо ще один прогноз, припускані, що імпортні ціни протягом періоду прогнозування знижуватимуться щоквартально на 5 (а то й більше) відсотків. Отримавши результати, порівнямо прогнози інфляції, зроблені на основі цих альтернативних сценаріїв змін українських імпортних цін.

У процесі моделювання не слід забувати, що будь-яка модель, якою б деталізованою вона не була, не може охопити всі можливі впродовж заданого періоду шоки. Подальша деталізація моделі — не найкращий вихід, адже чим вона складніша, тим важче пояснювати її роботу. Якщо центральний банк захоче використовувати для пояснення своїх дій результати, отримані за допомогою дедалі складнішої моделі, він урешті може дійти межі, за якою подальша деталізація моделі робитиме її використання менш корисним!

Альтернативою побудові ускладненої (або більшою мірою дезагрегованої) моделі може бути відповідне позамодельне коригування простішої моделі.

Таблиця 1. Визначення змінних *

Назва змінної	Визначення змінної
E	Номінальний обмінний курс, на кінець періоду
CASH	Готівка поза банками, на кінець періоду
M3	"Широкі" гроши, на кінець періоду
Y _N	Номінальний валовий внутрішній продукт
PW _X	Світові експортні ціни
P	Дефлятор ВВП
I	Номінальна процентна ставка (квартальна)
IF	Світова номінальна процентна ставка (квартальна)
Y	Реальний ВВП

* Усі змінні, за винятком процентних ставок, позначають логарифми відповідних змінних.

Таблиця 2. Калібрковані значення параметрів

C12	C13	C14	C15	C22	C23	C24	C32	C33	C34	C42	C43	C52	C53
I	-2.4	-0.2	-1.3	0.2	0.1	0.1	0.8	0.1	0.1	-2	0.2	-0.3	0.3

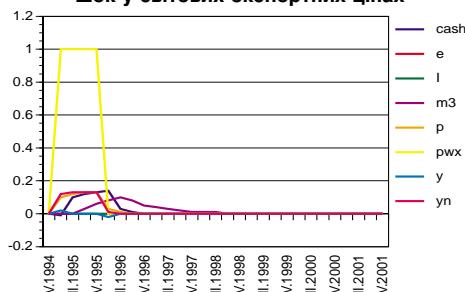
Існує чимало методів такого коригування. Один із них — поліпшення прогнозу шляхом застосування так званих неявних залишків (implicit residuals).

Недавні залишки (recent residuals) за-безпечують інформацію, використання якої може поліпшити (а може — і ні) прогноз. Встановлюючи залишки для будь-якої ендогенної змінної на прогностичний період, прогнозувальник опиняється перед проблемою вибору. Якщо недавній залишок є великим, то це може бути наслідком випадкової помилки і в майбутньому може з'явитися аналогічний залишок зі зворотним знаком. У такому випадку прогнозувальник, вірогідно, встановить у прогнозі залишки, які дорівнюють нулю. Якщо ж прогнозувальник вважає, що недавній залишок відбиває наявність структурного зрушення, то він, найімовірніше, встановить у прогнозі залишки, які будуть подібними до тих, що мали місце в недавньому минулому.

Щоб зробити коригування, слід спочатку розв'язати модель на всьому пері-

змінної p), проектуючи відповідний авторегресивний процес. Щоб це зробити, потрібно лише вибрати довжину лага та інтервал, на якому ми хочемо оцінити відповідний процес. Після цього будемо графік із отриманими за весь період прогнозами (з коригуванням і без нього). Виявляємо різницю, яку спричиняє коригування прогнозу.

Графік 2. Реакція моделі на 1-відсотковий шок у світових експортних цінах

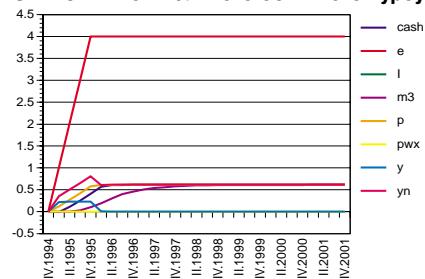
Приймаємо остаточне рішення щодо того, якому прогнозу надати перевагу.

ВИСНОВКИ

Протягом останнього десятиріччя у світі спостерігалося значне реформування устроїв монетарної політики. Розмайття стратегій монетарної політики (серед них — комбіновані стратегії так званого гнучкого інфляційного таргетування), які нині застосовуються, відображає прагнення центральних банків “заякорити” довгострокові інфляційні очікування та гнучко реагувати на широкий спектр різноманітних шоків.

У разі офіційного проголошення внутрішніх цілей (особливо у випадку інфляційного таргетування, застосування якого, на нашу думку, не обов’язково потребує наявності відповідних передумов внаслідок тієї гнучкості, з якою воно може здійснюватись) в умовах об’єктивної невпевненості щодо трансмісійного механізму (внаслідок безперервної дії різноманітних шоків та структурних зрушень) роль пояснень у монетарній стратегії зростає (зауважимо, що ідентифікувати, коли саме мають місце структурні зрушения, є досить важкою справою навіть для розвинутих країн, у яких проблем із даними набагато менше, ніж в Україні). Спеціалісти, які працюють над розробкою монетарної політики, також могли б підтвердити, що у зазначених умовах не можна повністю покладатися на прогнози, побудовані лише за допомогою економетричних моделей (які

Графік 3. Реакція моделі на 1-відсоткове зниження номінального обмінного курсу

зрунтуються на залежностях, що мали місце в минулому). Та головне, що “роздорождення” з проголошеною ціллю монетарної політики іноді виявляється неминучим. За таких обставин збереження довіри до монетарної політики центрального банку значною мірою залежить не лише від величини “роздорождення”, а й від пояснень, чому воно сталося.

Запропонований підхід щодо формування середовища для вироблення пояснень, який полягає у побудові відносно невеликих моделей у поєднанні з відповідним позамодельним коригуванням, ми розглядаємо як альтернативу побудові складніших (або більшою мірою дезагрегованих) моделей. Розроблену нами модель не слід розіннювати як таку, що точно описує українську економіку, хоча за формулою вона виглядає так, як, імовірно, і повинна була б виглядати на макрорівні структура трансмісійного механізму в Україні. Схильність української економіки (як і більшості економік світу) до структурних зрушень спонукатиме постійно переглядати специфікацію моделі та числові оцінки параметрів, проте, можливо, зазначена структура моделі могла б слугувати за базову. Створення досконалої моделі такого типу потребує подальших дослідницьких зусиль, і ця робота ведеться. Сподіваємося, що вона дасть бажані результати.

Література.

1. Mahadeva L., Sterne G. Monetary Policy Frameworks in a Global Context. — Routledge. — 2000.

2. Гребеник Н. Головна мета — стабільність національної валюти // Вісник НБУ. — 2000. — № 6. — С. 2.

Ігор Болгарін,

начальник відділу інформаційного моделювання та макроекономічного прогнозування економіки України економічного департаменту Національного банку України.

Лаван Махадева,

радник Центру центробанківських досліджень Банку Англії. Доктор економіки.

Габріел Штерн,

радник Центру центробанківських досліджень Банку Англії.

**Андрій
Скрипник**

Доцент кафедри математики та математичних методів в економіці Академії державної податкової служби України.
Кандидат фізико-математичних наук

Дослідження /

У статті проаналізовано складові процесу інфляції та запропоновано модель, за якою визначено залежність рівня інфляції від девальвації гривні та обсягу грошової маси у період із січня 1996 р. по травень 2000 р. Результати розрахунків за моделлю можуть слугувати аргументом у дискусії про доцільність грошових емісій та їх наслідки.

**Геннадій
Варваренко**

Аспірант Академії державної податкової служби України

До питання взаємозв'язку динаміки рівня цін, валютного курсу та обсягу грошової маси

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

На сьогодні немає однозначної відповіді на питання, що сприяє стабільності економічної кон'юнктури: постійна процентна ставка чи фіксований обсяг грошової маси (останню умову можна замінити стабільними темпами зростання грошової маси). У країнах із розвинutoю ринковою економікою підтримка стабільної процентної ставки призводить до виникнення кон'юнктурних циклів, тоді як стабілізація грошової маси (збереження її обсягу або стабільних темпів приросту) супроводжується коливаннями ставки відсотка [7]. Такі інструменти грошово-кредитної політики, як процентна політика та операції на відкритому ринку безпосередньо впливають на короткострокову процентну ставку і практично не по-значаються на реальному секторі еко-

номіки, для розвитку якого важливішою є довгострокова процентна ставка [10].

В економіці зі значним ступенем доларизації зазначені вище проблеми суттєво ускладнюються. Згідно з оцінкою за методикою МВФ [11], українська економіка належить до економік із високим ступенем доларизації (цей показник не враховує готівкову валюту некорпоративного сектора економіки). За даними Українсько-європейського консультивативного центру з питань законодавства [8], позитивне кумулятивне сальдо купівлі-продажу іноземної валюти за період 1996—1999 рр. значно перевищує валютні резерви НБУ та грошову масу, що знаходитьться в обігу, і становить близько 3 млрд. доларів США [4].

Поряд із готівковою гривнею частина цієї валюти забезпечує функціонування тіньового сектора економіки України, обсяг якого вже зрівнюється з офіційним сектором [6]. Все це визначає ступінь нестабільності вітчизняної економіки.

Головним індикатором стану відкритих економік, до яких належить і українська [9], є курс національної валюти відносно долара США. Девізний курс оперативно реагує на дисбаланс зовнішньоекономічної діяльності, тоді як на внутрішніх товарно-грошових ринках ця реакція проявляється з певним запізненням.

На нашу думку, важливо виявити взаємозв'язок зміни курсу долара США і зміни цін на внутрішньому ринку та визначити, якою мірою динаміка грошової маси та курсу долара впливають на динаміку цін внутрішнього ринку.

Є чимало моделей, що відображають умови рівноваги на грошовому та кредитному ринках. Однак у чистому вигляді в умовах сучасної України вони не

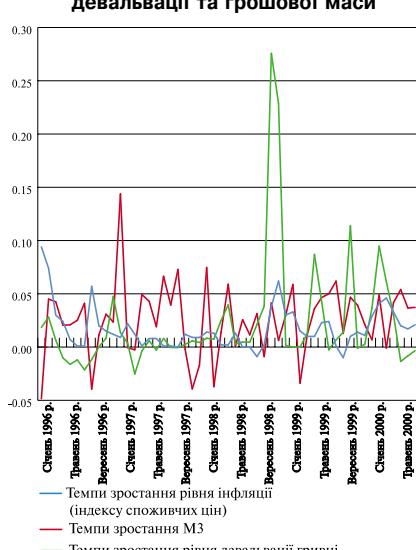
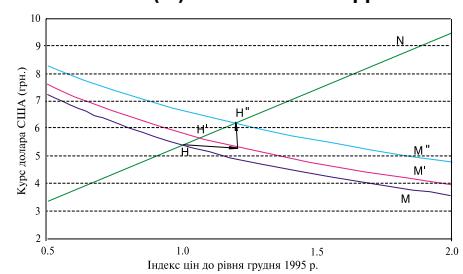
спрацьовують. У статті пропонується аналіз складових процесу інфляції та її взаємозв'язок із девальваційними процесами і зростанням грошової маси. Якщо базуватися на моделі паритету купівельної спроможності, то темпи девальвації національної валюти визначаються як різниця темпів інфляції всередині країни і поза нею [7]. Виходячи з того, що інфляція найпопулярнішої серед населення України валюти — долара США (доларизація вітчизняної економіки в 1999 році становила 44.7% [8]) останнім часом тримається на рівні 2—3% на рік, доходимо висновку, що темпи девальвації не повинні перевищувати темпів інфляції. На більшій частині досліджуваного інтервалу (січень 1996 р. — травень 2000 р.) ця закономірність не виконується (див. графік 1).

Теорія процентного паритету базується на рівновазі на ринку капіталу. В даному випадку відсоткова ставка всередині країни (i) і поза нею (i_z) та очікувані темпи девальвації (\hat{e}^e) пов'язані співвідношенням:

$$i = i_z + \hat{e}^e.$$

Це співвідношення перевірити важко, тому що не зовсім зрозуміло, що

Графік 2. Лінії паритетів купівельної спроможності (N) та процентної ставки за різних обсягів грошової маси (M) за 1996—1999 рр.

вважати зарубіжною процентною ставкою, а очікувані темпи девальвації не завжди збігаються з реальними.

ОБ'ЄДНАНА МОДЕЛЬ ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТА ПРОЦЕНТНОГО ПАРИТЕТУ

Умова загальної рівноваги на ринку грошей та капіталу, тобто у фінансовому секторі, має вигляд [7]:

$$\frac{M_t}{P_t} = l(y_t, i);$$

$$i = i_z + \frac{\hat{e}_{t+1} - e_t}{e_t},$$

де M_t , P_t — грошова маса, індекс цін на час t ;

l — функція попиту на гроши;

y_t — дохід на час t ;

e_t — девізний курс на час t ;

\hat{e}_{t+1} — очікуваний девізний курс на час $t+1$;

При збільшенні рівня цін P_t за умови сталого обсягу грошової маси M_t для збереження рівноваги слід збільшити вітчизняну відсоткову ставку i . При фіксованих значеннях i_z та \hat{e}_{t+1} це можливо лише зі зменшенням e_t .

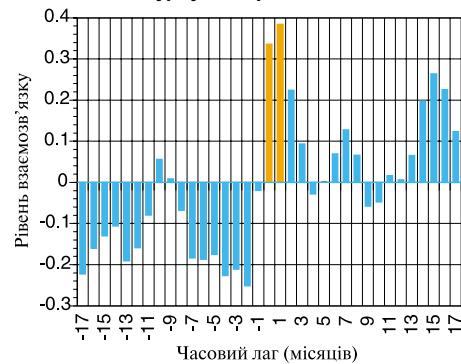
Об'єднавши теорію паритету купівельної спроможності і теорію процента-ного паритету, отримуємо модель взаємозв'язку девальвації та інфляції. На графіку 2 наведено очікувану лінію паритету купівельної спроможності (N) та лінію процента-ного паритету при фіксованих обсягах грошової маси (M). Переход від одного стійкого стану (при фіксованій грошовій масі M) до іншого (грошова маса зросла: $M' > M$) залежно від ступеня регульованості фінансо-

вої системи може здійснюватися поетапно різними способами. А саме: в якості граничних — стрибкоподібні зміни валутного курсу при фіксованих цінах, або — при застосуванні обмежень на банківські валютні спекулятивні операції — підвищення цін при практично фіксованому курсі.

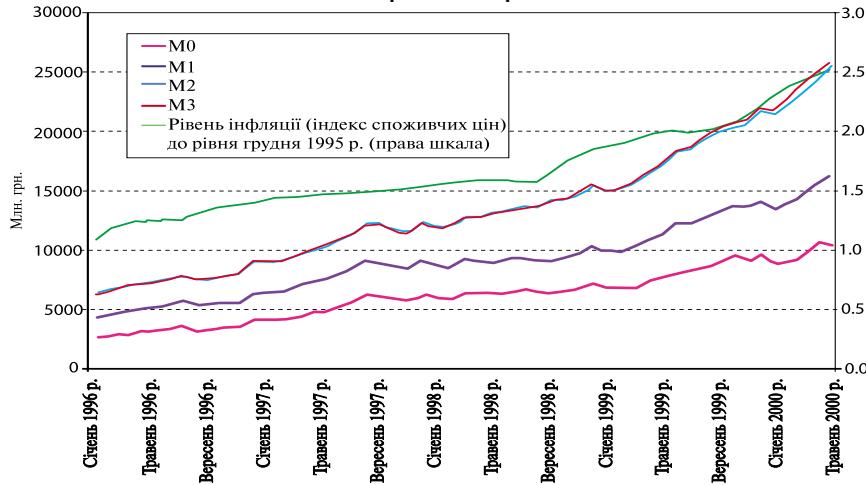
Метою праці є аналіз кількісних характеристик інфляції, девальвації та їх взаємозв'язку з динамікою грошової маси, оскільки монетарні засоби регулювання інфляційних процесів є головними.

На досліджуваному проміжку часу взаємозв'язок темпів девальвації, інфляції і темпів зростання M_3 ("широких" грошей) виявився незначним: роз-

Графік 4. Взаємно-кореляційна функція приросту цін та приросту курсу долара США

Графік 5. Зростання індексу споживчих цін та грошових агрегатів

раховані величини коефіцієнтів парної кореляції не перевищують критичний рівень для взаємно не пов'язаних процесів. Такі ж результати отримано при розрахунку взаємно-кореляційних функцій, зазначеніх вище процесів.

Це свідчить про наявність багатьох інших, зокрема монетарних, факторів, які впливають на зміни відносних показників інфляції та девальвації. До них можна віднести психологічні, зовнішні та адміністративні чинники, які в моделях враховувати надзвичайно важко. Якщо розглядати сумарний вплив цих чинників на динаміку цін, то виявиться, що на проміжку часу їх наслідки взаємно компенсуються і залишаються тільки залежності від суттєвих факторів.

Як кількісні характеристики використовували шомісячні зміни цін споживчого ринку π_i [3]. Шоб отримати динамічний ряд зростання цін відносно рівня грудня 1995 р., здійснюють перетворення:

$$\pi_i = (1 + \pi_1 / 100) \times (1 + \pi_2 / 100) \times \dots \times (1 + \pi_i / 100).$$

Процеси девальвації та інфляції за досліджуваний проміжок часу мають

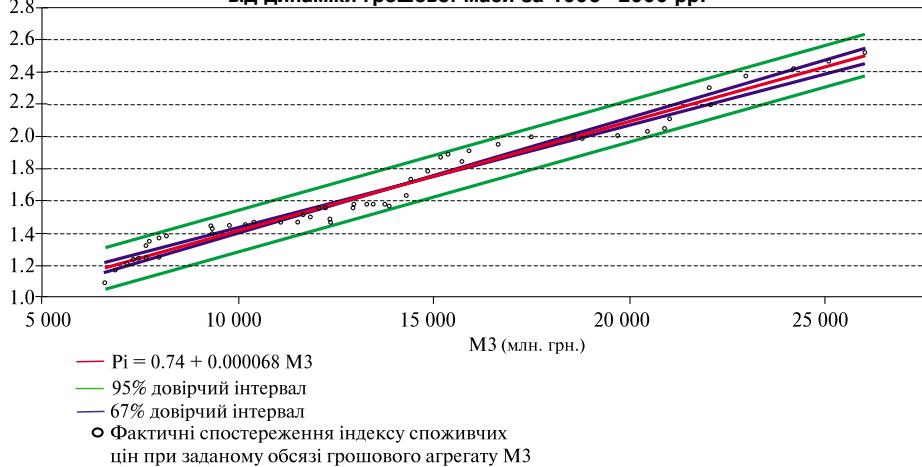
вигляд зростаючих функцій, причому періоди шокових підвищень курсу долара США спричиняли більш згладжене зростання цін (див. графік 3). Розрахована взаємно-кореляційна функція не виявляла добре вираженого часового лага між досліджуваними процесами.

МОДЕЛЬ ЗАЛЕЖНОСТІ ЩОМІСЯЧНОЇ ІНФЛЯЦІЇ ВІД ЗРОСТАННЯ КУРСУ ДОЛАРА США

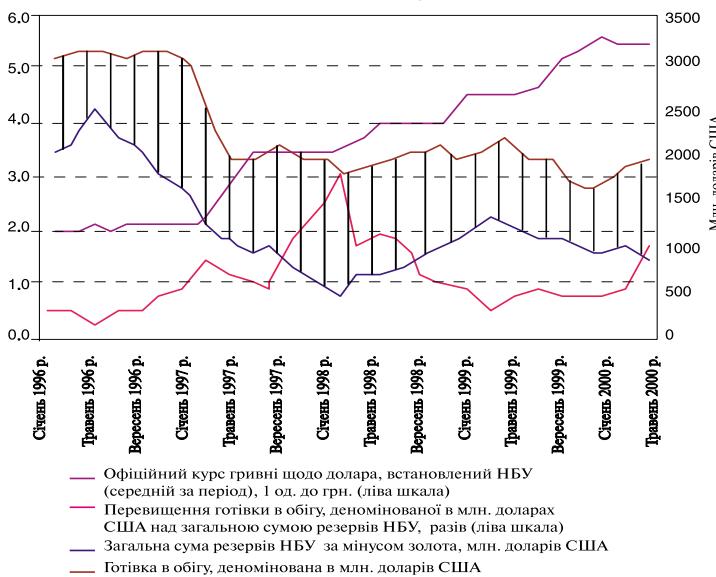
Щоб виключити вплив нестационарності, побудували взаємно-кореляційну функцію щомісячного індексу інфляції і щомісячного приросту курсу долара США (див. графік 4). Найбільша величина взаємозв'язку відповідає місячному лагу індексу інфляції щодо змін курсу долара, однак величина взаємозв'язку при нульовому запізненні також є значимою. Це співвідношення підтверджується якісним аналізом, поданим у праці С. Бубенка [2].

Враховуючи подані вище розрахунки, для побудови моделі інфляції як

Графік 6. Модель залежності індексу споживчих цін від динаміки грошової маси за 1996–2000 рр.

Графік 7. Динаміка готівки в обігу, деномінованої в доларах США, та загальної суми резервів НБУ

визначальні екзогенні фактори використовували величини щомісячних приrostів курсу долара США за даний і попередній місяці. Крім того, з'ясувалося, що характеристики адекватності моделі значно поліпшуються, якщо додати фактор часу. В алгебраїчному вигляді отримали таку модель процесу інфляції:

$$\pi(t) = 0.0204 - 0.00047t + \\ t = 4.68 \quad t = -2.63$$

$$+ 0.048\Delta R(t) + 0.047\Delta R(t - 1); \\ t = 3.06 \quad t = 3.0$$

$$R^2 = 0.37; F = 8.73,$$

де $R(t)$ – курс долара США;
 $\Delta R(t) = R(t) - R(t - 1);$
 $\Delta R(t - 1) = R(t - 1) - R(t - 2).$

Вільний член у цьому рівнянні наблизено дорівнює 2%, що відповідає середньому щомісячному приросту

МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ДИНАМІКИ М3 НА ІНДЕКС ЦІН

Розглянемо модель впливу динаміки грошових агрегатів на індекс цін (див. графік 5). Проведений нами регресійний аналіз виявив, що на досліджуваному часовому проміжку агрегат M_0 зростав зі швидкістю 126.8 млн. грн. за місяць, M_1 – 179.6, M_2 – 315, M_3 – 322.8 млн. грн./міс. Значими параметри адекватності моделей лінійного зростання дають підставу стверджувати, що НБУ використовував стратегію сталого приросту грошових агрегатів. У ході аналізу з'ясувалося, що взаємно-кореляційні функції індексу цін та грошових агрегатів мають приблизно однакову максимальну величину при нульовому запізненні. Однак коефіцієнт часткової кореляції для грошового агрегату M_3 виявився найбільшим, тому було побудовано модель залежності індексу цін від агрегату M_3 (див. графік 6):

$$P_i = 0.74 + 0.000068 M_3; \\ t = 29.9 \quad t = 40.4$$

$$R^2 = 0.98; \quad F = 1628.1.$$

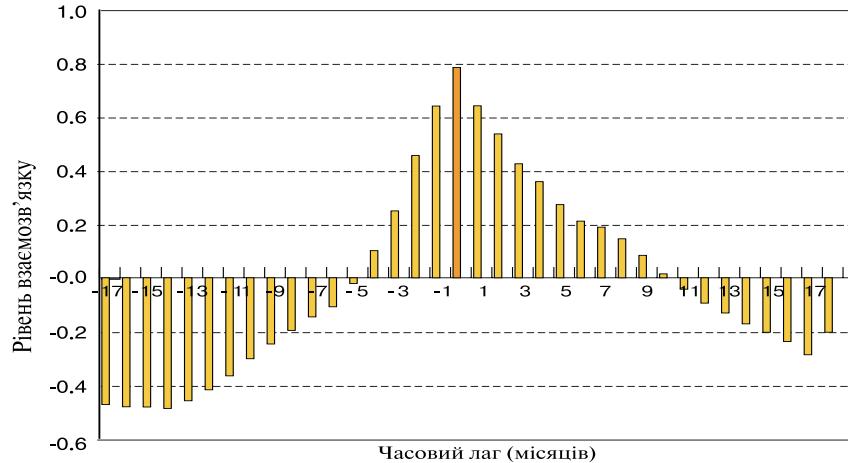
Зростання цін обумовлене не лише монетарними факторами. До причин немонетарного характеру можна віднести: адміністративне підвищення цін на житлово-комунальні та транспортні послуги, імпортовані паливно-мастильні матеріали та ряд інших факторів [5].

Однак параметри адекватності моделі дають підставу стверджувати, що на досліджуваному проміжку, згідно з теорією, процес інфляції практично цілком визначається зростанням грошової маси. Розглядаючи граничну інфляцію, виявляемо, що збільшення M_3 на 1 млрд. грн. призводить до зростання цін на 6.8% порівняно з рівнем грудня 1995 р. (на цей час величина P дорівнювала приблизно 1, оскільки величина M_3 на початок інтервалу наблизилася до 5 млрд. грн.). Наприкінці часового інтервалу зростання грошової

інфляції за досліджуваний період. Підвищення курсу долара США на 1 грн. призводить до зростання цін на 4.8% у цьому ж місяці та приблизно на таку ж величину – в наступному. Від'ємний коефіцієнт при t легко пояснюється: зміна валютного курсу на 1 грн. на початку часового інтервалу при курсі долара США близько

2 грн. за долар суттєвіше впливало на зміну цін, аніж аналогічна зміна наприкінці досліджуваного періоду.

Графік 8. Взаємно-кореляційна функція відсоткової ставки за банківськими депозитами та облікової ставки НБУ

вої маси на 1 млрд. грн. спричиняється до значно меншого ефекту — підвищення рівня цін приблизно на 2.7%. Розрахована величина еластичності індексу цін відносно динаміки М3 на всьому інтервалі дорівнює 0.6%, тобто збільшення М3 в середньому на 1% призведе до збільшення цін на 0.6%. З початку 1996 року еластичність дорівнювала 0.37, у середині інтервалу — 0.57, а наприкінці — 0.68.

ОБ'ЄДНАНА МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ДИНАМІКИ МЗ ТА КУРСУ ДОЛАРА США НА ІНДЕКС ЦІН

В останній моделі зроблено спробу об'єднати обидва фактори впливу на індекс цін — динаміку грошової маси та курсу долара:

$$P_i = 0.767 + 0.00005M3_i + 0.077R_i; \\ t = 34.7 \quad t = 11.63 \quad t = 4.39 \\ R_2 = 0.977; \quad F = 1115.9.$$

Результати моделі не суперечать виявленим раніше закономірностям: збільшення МЗ на 1 млрд. грн. призводить до підвищення рівня цін на 5% порівняно з рівнем грудня 1995 р., а збільшення курсу долара США на 1 грн. за долар — до підвищення цін на 7.7%.

СТУПІНЬ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Кризові явища, пов'язані з різкими коливаннями валютного курсу, значною мірою визначаються величиною валютних резервів центрального банку та обсягом грошового агрегату M0 (див. графік 7). На більшій частині досліджуваного інтервалу обсяг готовки в доларовому еквіваленті перевищує резерви НБУ. Найгірша ситуація спостерігалась у лютому 1999 року, коли запаси НБУ становили близько 30% від готовки в обігу.

РЕГУЛЮВАННЯ ПОПИТУ НА ГРОШІ ЗА ДОПОМОГОЮ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ

Як випливає з графіка 8, облікова ставка НБУ — ефективний засіб впливу на ставку за банківськими депозитами, який спрацьовує без часового лага. Максимальне значення взаємно-кореляційної функції перевищує критичний рівень для нульового лага і має додатнє значення.

Вплив відсоткової ставки за депозитами на динаміку готівки відповідає моделі Тобіна-Баумоля, тобто спосіб

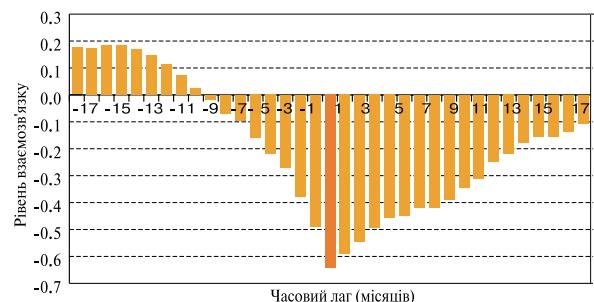
терігається обернений зв'язок між обсягом М0 та величиною ставки за депозитами (див. графік 9). Однак підвищення відсоткової ставки за депозитами неминуче спричиняється до підвищення ставки за кредитами, яка через високий ризик інвестування в економіку України є без того висока [9, 10], тому використання цього інструменту в сучасних умовах призводить до зменшення обсягів кредитування реального сектора економіки.

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВИЙ РОЗВИТОК ПОДІЙ

У першому півріччі 2000 року, незважаючи на пріоритетність завдання збереження низьких темпів інфляції, її зростання значно випередило темпи зростання девальвації (практично досягнуто запланованого річного рівня інфляції). Повернемося до графіка 2, де ситуація на початок 2000 року зображена точкою Н, а горизонтальна стрілка відповідає переходу в нинішній нестійкий стан при зростанні грошової маси ($M' > M$). Як свідчить досвід попередніх років, у нашій економічній системі при незначних темпах економічного зростання зниження рівня цін є практично нереальним (за винятком липня, коли появила на ринку значних обсягів сільгосп-продукції спричиняється до незначного зменшення індексу цін — на 0.1% у 2000 р.). Переход у стійкий стан Н' неможливий, оскільки разом із незначною девальвацією потребує суттєвої дефляції. Наступного можливого стійкого стану Н" можна досягти лише при девальвації гривні та збільщенні грошової маси.

Гривні інтервенції НБУ, пов'язані з викупом валюти, поповнюють обіг надлишковою грошовою масою, що згідно із запропонованими моделями впливає на зростання цін на внутрішньому ринку. Важко прогнозувати ситуацію на валютно-грошових ринках у разі, коли НБУ, наприклад, знизить рівень обов'язкового продажу валютної виручки експортерів до 25%. Ревальвація гривні малоймовірна, оскільки повинна супроводжуватися значним зменшенням обсягу грошової маси. В умовах пожвавлення економіки це на-вряд чи можливо, тому що підвищення облікової ставки НБУ призведе до підвищення вартості кредитів. Упродовж 1988—1999 рр. уряд України прийняв понад 40 нормативно-правових до-

Графік 9. Взаємно-кореляційна функція грошового агрегату $M0$ та відсоткові ставки за банківськими депозитами

кументів, які змінюють ставку ввізного мита. Крім того, значною перешкодою для збільшення імпорту було введення НБУ заборони на попередню оплату імпортних контрактів [1]. Один із можливих варіантів виходу з нинішньої ситуації — зняти обмеження на імпорт, котрий поглине надлишок валюти.

Література.

1. Бастун Л., Троїцька О. Стан платіжного балансу України за 1999 рік // Вісник НБУ. — 2000. — № 7. — С. 26—35.
 2. Бубенко С. Інфляція та експортна політика в Україні // Банківська справа. — 2000. — № 2. — С. 45 — 47.
 3. Бюлетень НБУ за 1996—1999 pp.
 4. Варваренко Г. Оцінка впливу зміни валютного курсу на динаміку грошової маси // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці та бізнесі: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. — Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. — С. 213—214.
 5. Папуша А. Ситуація — під контролем // Вісник НБУ. — 2000. № 8. — С. 9.
 6. Скрипник А., Дудко В. Оцінка тіньового сектора економіки України // Вісник НБУ. — 2000. — № 4. — С. 16—19.
 7. Тарасевич Л.С., Гальперин В.М., Гребенников П.И., Леусский А.И. Макроекономіка: Учебник. Ізд. 3-е, перераб. и доп. — СПб.: СПбГУЭФ, 1999. — 656 с.
 8. Тенденції української економіки. Грудень 1998 р. — травень 2000 р. — К.: Українсько-Європейський консультативний центр з питань законодавства.
 9. Ющенко В. Ключові проблеми монетарної та валютно-курсової політики в Україні // Вісник НБУ. — 2000. — № 2. — С. 3—5.
 10. Ющенко В., Лисицький В. Гроши: розвиток попиту та пропозиції в Україні. — К.: Скарби, 1998. — 288 с.
 11. Balino T., Bennett A., Borensztein E. Monetary policy in dollarized economies /Occasional paper 171. — Washington: International Monetary Fund, 1999.

Економетричне моделювання у діяльності центрального банку

Згідно з програмою навчання на 2000 рік наприкінці вересня минішнього року в Навчальному центрі НБУ відбувся міжнародний семінар на тему "Економетричне моделювання". Семінар провели Банк Нідерландів і Національний банк України за участю фахівців центральних банків Росії, Білорусі, Молдови, Грузії, Вірменії, Киргизстану та Польщі.

Співробітництво Банку Нідерландів із Національним банком України триває з 1993 року. У вересні голландські фахівці підготували та провели тижневий семінар з економетричного моделювання. Семінар розпочався доповідю заступника виконавчого директора Банку Нідерландів доктора А.П.Ф. Аге Баккера, який розповів про процес прийняття рішень у рамках Європейської системи центральних банків. Лекція викликала неабиякий інтерес, адже доктор Баккер є членом комітету Євросистеми з питань монетарної політики, а нинішній керівник Європейського центрального банку Вім Дуйсенберг, як відомо, раніше був Президентом Банку Нідерландів. Слухачі семінару, переважно з країн, де ринкова економіка — на стадії становлення, дізналися, як непросто приймати рішення в умовах розвинутого ринку, коли йдеться про узгодження політики понад десятка країн. Систематизувати величезні обсяги інформації та розраховувати прогноз допомагає моделювання.

Цілком природно від проблеми вибору моделі учасники семінару перейшли до проблеми збору і подання статистичних даних, з якою ознайомив керівник статистично-інформаційного департаменту Банку Нідерландів пан Л.С. Кеес Елферіх. Виявилося, що вона є актуальною для всіх країн незалежно від ступеня їх ринковості. Зійшлися на тому, що, крім офіційної статистики, центральний банк повинен спиратися на власні дані. Або, як у Вірменії, працювати з незалежним дослідницьким центром. Вірогідно, саме завдяки специфічній практиці збору інформації вірменським колегам удається досягти вражуючої точності прогнозів — похибка результатів розрахунків за їхніми моделями становила

0.2%. Щоправда, для цього слід враховувати дійсні, не декларовані прагнення як керівників держави, бізнесових структур, так і керівників найбільших підприємств країни.

Учасники семінару вивчали досвід моделювання у країнах Західної Європи, зокрема, в зоні євро. Жваво обговорювали особливості економетричного

моделювання для країн із перехідною економікою, проблемами, пов'язані зі статистикою, високою часткою тіньового сектора, обмеженням поставок, заборгованістю з виплати зарплати, високим ступенем доларизації тощо.

Важливою складовою семінару були практичні заняття, які впродовж чотирьох днів проводили доктори Л. Лео де Хаан і Х.М.М. Марга Пейтерс. Вони високо оцінили фаховий рівень слухачів попри те, що частині з них уперше довелося працювати за запропонованими їм програмами.

Визначаючи місце економетричного моделювання в діяльності центрального банку, пан Лео де Хаан наголосив: "Коли ми приймаємо рішення з монетарної політики, дуже важливо мати незалежний прогноз щодо розвитку економіки. У центрального банку має бути підрозділ, який займається прогнозуванням. В урядах багатьох країн існують агенції прогнозування, однак реально вони не є незалежними".

Доктор Марга Пейтерс додала, що перехід до ринкової економіки — це довгий шлях. Не годиться проходити його навпомаць, а тому без належного моделювання не обйтися.

Тиждень спілкування представників центральних банків був насычений цікавими заходами. Зокрема, іноземні гости ознайомилися з історичними та культурними пам'ятками України. На заключному засіданні кожний учасник семінару отримав на згадку український або голландський сувенір. Представники Банку Нідерландів вручили учасникам сертифікати, що засвідчували успішне закінчення курсу семінару та висловили впевненість у подальшій плідній співпраці.

Олег Бакун,
"Вісник НБУ".

Успіх оператора визначають його абоненти

Існує простий, але безпомилковий критерій, за яким можна визначити успіхи компанії, що працює у сфері послуг. Це — кількість клієнтів. Компанії, які надають послуги мобільного зв'язку, — не виняток.

ТЕМПИ ЗРОСТАННЯ

Часи змінюються, і сьогодні, обираючи оператора мобільної мережі, кожен власник стільникового телефону хоче мати найсучасніший і найякісніший зв'язок, вигідні тарифи і найкращий асортимент послуг. Запити клієнтів за останні роки помітно зросли, і якщо ряди абонентів щодня поповнюються, це красномовно свідчить не тільки про авторитет оператора, а й про вигідність умов, які він пропонує.

Усього три місяці тому національний оператор мобільного зв'язку компанія «Київстар Дж.Ес.Ем.» урочисто відзначила підключення свого стотисячного абонента. І от наступна знаменна подія: число клієнтів «Київстар Дж.Ес.Ем.» перейшло двохсоттисячний рубіж. Із початку поточного року кількість абонентів зросла в 4 рази! Це дійсно вагомий успіх, завдяки якому компанії вдалося збільшити свою частку ринку з 17 до 34%, укотре підтвердивши репутацію «Київстар Дж.Ес.Ем.» як оператора стільникового зв'язку, що розвивається найдинамічніше. Такими темпами не може похвалитися жодна компанія, що працює на мобільному ринку України. Кількість абонентів компанії зростає щодені і невдовзі перевищить ТРИСТА ТИСЯЧ! У зв'язку із цим ми раді повідомити Вам про початок нової акції. Якщо у Вас ще немає мобільного телефону і при цьому Ви мрієте про класний автомобіль, — саме час приєднуватися до шанувальників послуг «Київстар Дж.Ес.Ем.». Адже Ви не тільки отримаєте кращий в Україні мобільний зв'язок, а й, можливо, виграєте головний приз нашої акції — автомобіль Renault Clio Symbol та станете почесним трохсоттисячним абонентом «Київстар Дж.Ес.Ем.»!

СКЛАДОВІ УСПІХУ

У чому ж переваги умов і сервісу, якими щодня користуються абоненти мережі «Київстар GSM» у більш як 70 містах Ук-

раїни? Це і висока якість зв'язку, і територія покриття, що розширяється постійно і до кінця року охопить практично всі обласні центри й основні автомагістралі. Це і безплатні вхідні дзвінки всередині мережі, і найнижчі тарифи на міжнародні розмови, і дійсно доступна послуга роумінгу, яка дає змогу користуватися мобільним зв'язком у 53 країнах світу. Це і зручна система пакетування, що дозволяє кожному абоненту пристосувати мобільний зв'язок до свого стилю життя. Компанія «Київстар Дж.Ес.Ем.» першою ввела посекундну тарифікацію і надає її усім своїм клієнтам, у тому числі користувачам послуги передплатного сервісу «Ace&Base».

Крім того, «Київстар Дж.Ес.Ем.» є першовідкривачем і лідером у впровадженні нових послуг на вітчизняному ринку стільникового зв'язку. Абоненти компанії «Київстар Дж.Ес.Ем.» мають можливість користуватися найбільшим на мобільному ринку України асортиментом додаткових послуг, які введено в дію завдяки використанню новітніх технологій і сучасного устаткування.

МОБІЛЬНИЙ СЕРВІС НАСТУПНОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

З травня поточного року компанія надає послуги під назвою «Мобільний Інтернет-WAP доступ», що дозволяє за допомогою мобільного телефону одержувати найменші інформацію зі «всесвітнього павутиння». Безпрівідний доступ до ресурсів Інтернету можна з упевніністю назвати технологією майбутнього. Потенційні можливості послуги «Мобільний Інтернет» справді безмежні. З вересня цього року компанія «Київстар Дж.Ес.Ем.» запропонувала своїм абонентам нову послугу — «Мобільний Інтернет — традиційний доступ». У клієнтів компанії з'явилася можливість приймати і відправляти електронну пошту та працювати з Інтернетом у будь-якій точці України, де є зв'язок «Київстар Дж.Ес.Ем.», використовуючи лише свій мобільний телефон і комп'ютер (ноутбук), економлячи при цьому значні кошти.

«Київстар Дж.Ес.Ем.» разом із КБ «Приватбанк» запропонували своїм клієнтам вигідну і зручну можливість розраховувати

ся за допомогою пластикових карток «Starcard», створених на базі VISA Classic. Завдяки технології GSM-banking контрактні абоненти «Київстар Дж.Ес.Ем.», використовуючи мобільний термінал, можуть здійснювати будь-які види платежів за допомогою «Starcard» і отримувати при цьому безплатні хвилини від оператора.

Компанією «Київстар Дж.Ес.Ем.» уперше в Україні введено послугу супутникового зв'язку системи Globalstar, що забезпечує абонентів мережі «Київстар GSM» гарантованим зв'язком у будь-якій точці країни.

Абонент — ключова фігура в діяльності «Київстар Дж.Ес.Ем.». Кожному клієнту компанії надається відмінний сервіс, корпоративні ж клієнти, крім того, мають додаткові переваги: окремий обслуговуючий персонал, систему знижок, спеціальні програми лояльності.

Всю необхідну інформацію, консультацію з будь-якого питання можна одержати в інформаційно-сервісному центрі, що обслуговує клієнтів цілодобово, сім днів на тиждень.

Уся діяльність компанії «Київстар Дж.Ес.Ем.» спрямована на те, щоб якість і рівень мобільних послуг цілком відповідали потребам і запитам сучасних людей. «Київстар Дж.Ес.Ем.» прагне, щоб мобільний зв'язок був доступний якомога більшій кількості споживачів. Водночас робиться все необхідне, щоб кожний абонент мережі користувався найкращим мобільним сервісом, який допомагає жити, працювати і спілкуватися без перешкод. Сьогодні й у наступному тисячолітті.

(044) 466 0 466
www.kyivstar.net

Національна система масових електронних платежів на етапі пілотного проекту

Одним із напрямів діяльності Національного банку України у розбудові вітчизняної платіжної системи за безготівковими розрахунками населення у торгівлі та сфері послуг є створення Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП). Її упровадження даста зможешире залучати до банківської системи кошти населення та юридичних осіб, які використовують у товарообігу готівку, значно збільшити заощадження фізичних осіб на банківських рахунках та поживити торговельні операції у безготівковій формі.

Нині у банківській сфері України застосовуються чотири основні групи платіжних карток різних платіжних систем:

- ◆ відомих міжнародних систем (Віза, Європей/Мастеркард);
- ◆ внутрішніх локальних (запроваджених вітчизняними банками), що ґрунтуються на близьких до міжнародних технологіях;
- ◆ внутрішніх локальних (запроваджених вітчизняними банками), заснованих на інших технологіях;
- ◆ Національної системи масових електронних платежів.

У першій групі лідирують такі банки, як "Авал", Приватбанк, Перший український міжнародний банк, Укрексімбанк та деякі інші. Аналіз їх роботи свідчить, що ринок в Україні для емісії міжнародних карток обмежений. Прибутковість еквайрингових операцій унаслідок конкуренції між банками наблизилася майже до нуля. Дуже незначна частина населення України має картки цих систем. Крім того, вона незручна: занадто вузька сфера її застосування, повільне обслуговування тощо. Для торгівлі та надання послуг ця технологія досить дорога, її застосування можуть собі дозволити лише елітні установи.

Дві інші групи платіжних систем зорієнтовані на охоплення ширших верств населення. Вони розвиваються шляхом упровадження "зарплатних" проектів. Загальна кількість карток таких систем сягає понад 1 мільйон. Однак, за невеликим винятком, ці картки не можна назвати платіжними, бо вони використовуються лише для виконання основних банківських функцій — видачі та приймання готівки. Застосуванню їх як засобу платежу в торгівлі чи сфері послуг перешкоджають такі фактори:

- ◆ немає домовленості між банками про взаємний прийом карток;
- ◆ бракує інфраструктури (термінально-го обладнання та якісних каналів зв'язку);

- ◆ висока собівартість операцій, а отже, вузька сфера застосування;
- ◆ високі ризики;
- ◆ не розроблені технології взаємодії із супутніми системами (торговими, дисконтними тощо) та відповідна нормативна база.

Зважаючи на ці реалії, НБУ створює Національну систему масових електронних платежів, покликану усунути основні перешкоди на шляху запровадження справді масової платіжної системи.

Із цією метою НБУ разом із вітчизняними партнерами розробив технологію, що ґрунтуються на застосуванні смарт-карток — найсучасніших і найбезпечніших носіїв банківських платіжних інструментів. Нею передбачено широке застосування оф-лайнових технологій (які не потребують якісних каналів зв'язку), що значно зменшує собівартість операцій, а крім того, дає зможу рентабельно виконувати навіть незначні за сумами операції.

Національний банк фінансував розробку лише базових складових НСМЕП:

- ◆ системи безпеки;
- ◆ програмного забезпечення смарт-карток;
- ◆ процесингових центрів.

Решту компонентів системи самотужки розробляли близько півтора десятка вітчизняних фірм — ТОВ "Фінтронік" (м. Київ), ТОВ "Аргус" (м. Харків), ТОВ "Лайм системс" (м. Донецьк), АТ "Техноконсалтинг лізинг" (м. Київ), Мегабанк (м. Харків), "Софтвер'ю", "R-Style Україна", "Енран Телеком", ТОВ "Пластик карт", ТОВ "БІТ", ТОВ "ТФПК" та ряд інших.

Роль НБУ полягала в розробці технічних вимог, консультуванні та сертифікації завершених робіт. Це дало зможу:

- ◆ звести до мінімуму витрати на розробку системи;
- ◆ створити вітчизняну індустрію розробки та виробництва різних компонентів системи (програмного забезпе-

Анатолій Савченко

Директор департаменту інформатизації Національного банку України, член Правління НБУ

чення, терміналів та карток тощо);

- ◆ створити конкурентне середовище пропозицій для банків, сфери торгівлі й послуг;
- ◆ істотно зменшити вартість усіх компонентів системи, а отже, й капіталозатрати на її упровадження.

Національний банк України наприкінці 1999 року підписав рамкову угоду з німецькою компанією "Infineon Technologies", яка входить до групи компаній Siemens, про постачання двох мільйонів чіпів (кристалів) із вітчизняним програмним забезпеченням для виготовлення смарт-карток. НБУ вже отримав їх близько 200 тисяч, а до кінця нинішнього року планує отримати ще 800 тисяч штук. Це дало зможу різко знизити ціну. Відтак маємо найдешевшу серед відомих нам систем смарт-картки — її відпускна ціна для банку (з урахуванням ПДВ) становить близько 2.7 умовної одиниці.

У червні нинішнього року ми розпочали впровадження пілотних проектів НСМЕП. До системи вступили банки Мегабанк, "Грант", Кредитпромбанк,

НБУ разом із вітчизняними партнерами розробив технологію, що ґрунтуються на застосуванні смарт-kartok — найсучасніших і найбезпечніших носіїв банківських платіжних інструментів

"Хрешчатик", "Демарк". Оформляються договори щодо вступу до неї з банками Брокбізнесбанк, "Мрія", Експрес-банк, "Україна". Найактивніше розвиває емісію карток Мегабанк.

Мегабанк, "Грант" та Кредитпромбанк працюють поки що в автономному режимі. Ним передбачено приймання та обслуговування у банкоматах, касах і торговельних точках лише карток своїх клієнтів. Для реалізації режиму міжбанківських операцій у листопаді нинішнього року НБУ запровадив два процесингові центри — у Центральній розрахунковій палаті НБУ (м. Київ) та

Харківському регіональному управлінні НБУ.

Емітовано вже 1000 штук платіжних карток, а до кінця року банки планують довести їх кількість більш ніж до 10 тисяч штук.

За договором із НБУ платіжні картки виготовляє київська фірма "Пластик-

Безготівкові форми розрахунків мають бути фінансово привабливими для населення та організацій, які продають товари й надають послуги за готівку

карт". До кінця року надійде 1 млн. чіп-модулів.

Після відповідних випробувань НБУ дозволив застосовувати в системі таке обладнання:

- ➡ термінали виробництва фірми "Bull" (адаптацію програмного забезпечення проводила київська фірма "Техноконсалтинг-лізинг");

- ➡ термінали розробки та виробництва київської фірми "Фінтронік";

- ➡ банкомати фірми "Siemens" (адаптацію програмного забезпечення проводила київська фірма "Техноконсалтинг-лізинг");

- ➡ електронні контрольно-касові апарати київської фірми "Юнісистем" (дають змогу працювати в автоматизованому режимі спільно з терміналами);

- ➡ пристрій сполучення платіжного терміналу з електронними контрольно-касовими апаратами, розроблений та виготовлений київською фірмою "ТФПК".

Випробовуються і найближчим часом отримають дозвіл на застосування у системі:

- ➡ комп'ютерні термінали фірм "Юнісистем", "Техноконсалтинг-лізинг", "Фінтронік";

- ➡ банківські і торговельні термінали розроблені й виготовлені фірмою "Юнісистем";

- ➡ інтернет-термінал розробки фірми "Юнісистем" тощо.

Крім того, на різних стадіях підготовки до впровадження ще чотири типи терміналів та два типи банкоматів. Ці роботи на підставі договорів із НБУ власним коштом виконують вітчизняні фірми.

Основними завданнями пілотного проекту є відпрацювання організаційних, нормативних, технічних і технологічних питань. Національний банк України постановою №161 від 24.04.2000 року затвердив "Тимчасове положення про Національну систему масових електронних платежів", дія якого поширюється на етап пілотного проекту НСМЕП. Затверджено ціни й тарифи. Для оперативного управління створено Раду НСМЕП, на засіданні якої нещодавно було розглянуто проекти ряду нормативних документів. Відбулося засідання Координаційної ради, створеної за рішенням Кабінету Міністрів для державної підтримки та координації робіт з впровадження НСМЕП. До її складу ввійшли представники НБУ, Державної податкової адміністрації, Мінфіну, Мінекономіки, Ощадного банку України. НБУ оперативно доводитиме рішення Координаційної ради до відома банків та інших учасників системи.

По завершенні пілотних проектів (орієнтовно у першому кварталі 2001 року) розпочнеться етап широкого впровадження НСМЕП. Ми вже сьогодні переконані, що банки підтримають цю систему. НБУ постановою №352 від 07.09.2000 року обмежив кількість банків (не більше 10), які братимуть участь у пілотному проекті. Однак офіційних заяв надійшло значно більше, і ми були змушені багатьом банкам відмовити. На сучасному етапі головне завдання — якомога швидше поширити систему, а саме:

- ◆ активно залучити громадян до користування можливостями НСМЕП;
- ◆ фінансувати розбудову широкої інфраструктури системи (у торгівлі, сфері послуг, на транспорті тощо);
- ◆ створити нову та доопрацювати наявну нормативну базу (належить до компетенції Кабінету Міністрів України, ДПАУ, Мінфіну, Мінекономіки);
- ◆ забезпечити цій справі широку державну підтримку.

Якщо на першому етапі впровадження НСМЕП ще можна застосовувати існуючу технологію залучення коштів працюючих громадян шляхом досягнення домовленостей між банками і трудовими колективами підприємств ("зарплатні проекти"), то надалі цього буде недостатньо. Необхідно вносити зміни до чинного законодавства, аби поступово перевести всі виплати громадянам через банківські рахунки. І передусім — працівникам державних установ, пенсіонерам тощо.

Над механізмами створення широкої інфраструктури із залученням нодержавних джерел фінансування ми вже працюємо з двома фірмами. Основна ідея полягає в тому, що інвестор (не обов'язково банк) встановлює термінали в торгівлі, сфері послуг, на транспорті певного регіону і надає їх у користування за орендну плату (чи за лізинговою схемою). Крім того, на певних умовах він надає банку (банкам) у користування свою еквайрингову інфраструктуру. За економічними оцінками, ця технологія дуже перспективна. Вже сьогодні комерційні структури пропонують співробітництво за такою схемою. НБУ готовий до широкої співпраці із

цими фірмами, аж до можливої передачі їм для впровадження та наступної експлуатації регіональних процесингових центрів.

Допомогти заручитися нормативною та законодавчою підтримкою впровадження НСМЕП покликана Координаційна рада.

Крім того, ми повинні подбати про те, щоб застосування безготівкових форм розрахунків було фінансово привабливим для населення та організацій, які продають товари й надають послуги за готівку. Можна запровадити різні за величиною нормативи оподаткування (для готівкових розрахунків норматив повинен бути більшим) або змінити цінову політику НБУ стосовно готівки. Готівка має стати дорогою. Крім того, варто ввести до порядку ліцензування торгової діяльності диференційовані вимоги щодо обов'язкового прийому платіжних інструментів НСМЕП. Можливі й інші заходи.

Національний банк України працює також над низкою супутніх програм, з упровадженням яких підвищиться ефективність і привабливість усієї системи. Йдеться насамперед про освоєння технології електронного чека для розрахунків між юридичними особами. Мегабанк нинішнього року почне впроваджувати нову технологію і вже замовив для цього невелику кількість корпоративних карток. На наш погляд, цей напрям — надзвичайно перспективний і дасть змогу банку при незначних затратах окупити власні капіталовкладення.

Крім того, НБУ та ряд фірм розробляють технології для обслуговування пільгових категорій громадян (на транспорті, в аптеках, при розрахunkах за комунальні платежі тощо). Ця робота проводиметься у тісній взаємодії з місцевими адміністраціями. Свої пропозиції вже надіслала Севастопольська міська державна адміністрація.

Простір для розширення сфери застосування платіжних карток НСМЕП відкривають дисконтні системи, функції яких поєднуються у платіжній картці.

Великі перспективи НБУ вбачає також у впровадженні електронної комерції. Сучасні клієнти з картками НСМЕП матимуть змогу користуватися послугами Інтернет-магазинів, отримувати банківські послуги та сплачувати комунальні послуги через Інтернет.

Упровадження НСМЕП докорінно змінить стан масових безготівкових розрахунків в Україні.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у вересні 2000 р.

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у 2000 р. та вересні 2000 р.

Відсотки

Показники	2000 р.	У тому числі за вересень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	—
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	—	—
— ломбардне кредитування	72.3	—
— операції РЕПО	27.7	—
— інші механізми	—	—

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 2000 р. та вересні 2000 р.

Відсотки

Показники	2000 р.	У тому числі за вересень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, усього	30.5	—
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	—	—
— ломбардними кредитами	31.1	—
— операціями РЕПО	29.2	—
— іншими інструментами	—	—

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у вересні 2000 р.*

Відсотки річних

Показники	Вересень 2000 р.
На міжбанківському ринку:	
за кредитами, наданими іншим банкам	32.3
за кредитами, отриманими від інших банків	31.5
за депозитами, розміщеними в інших банках	26.8
за депозитами, залученими від інших банків	27.1
На небанківському ринку:	
за кредитами	39.8
за депозитами	17.9

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні — вересні 2000 р.

Агрегати грошової маси	01.01. 2000 р.	01.02. 2000 р.	01.03. 2000 р.	01.04. 2000 р.	01.05. 2000 р.	01.06. 2000 р.	01.07. 2000 р.	01.08. 2000 р.	01.09. 2000 р.	01.10. 2000 р.
Готівка. Гроші поза банками										
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	91.6	93.5	98.8	111.0	108.2	112.5	117.9	123.8	120.5
M0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті										
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	94.8	98.7	103.6	110.9	115.3	120.8	126.4	133.5	127.4
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах										
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	98.8	102.4	107.2	112.4	116.7	121.4	126.6	132.5	129.3
M2 + цінні папери										
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	99.9	104.1	109.7	113.7	118.0	122.8	127.4	133.6	131.3

Примітка. Облікова і ломбардна ставки Національного банку України у вересні 2000 р. не змінювалися і становили відповідно 27% і 30% річних.

Норма формування комерційними банками обов'язкових резервів із другої декади квітня 2000 р. не змінювалася й у вересні 2000 р. становила 15%.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Про стан розрахунків за спожиту електроенергію

Порушені автором проблеми надзвичайно важливі для економіки України. У статті про коментовано кроки, до яких вдаються владні структури країни, щоб навести лад у розрахунках за спожиту електроенергію.

з набуттям чинності 7 липня 2000 року Закону “Про внесення змін до Закону України “Про електроенергетику” розрахунки за куплену на оптовому ринку електричної енергії нашої країни та спожиту електроенергію здійснюються через розподільчі рахунки, відкриті енергопостачальникам, які ведуть підприємницьку діяльність із постачання електричної енергії на закріплений території та їх відокремленим підрозділом в установах уповноваженого банку.

Кошти з розподільчих рахунків таких енергопостачальників згідно з алгоритмом оптового ринку електричної енергії, який затверджується Національною комісією регулювання електроенергетики України (НКРЕ), перераховуються на поточні рахунки постачальників та розподільчий рахунок ДП “Енергоринок”. Зазначеним законом не передбачено встановлення для окремих учасників оптового ринку виняткових умов розрахунків за спожиту електричну енергію (зокрема, зарахування коштів на будь-які інші рахунки, крім розподільчих).

На виконання цього закону Кабінет Міністрів України прийняв ряд постанов, якими регулюється питання щодо визначення уповноваженого банку, відкриття розподільчих рахунків та здійснення розрахунків за спожиту електро-

Законом не передбачено встановлення для окремих учасників оптового ринку виняткових умов розрахунків за спожиту електричну енергію (зокрема, зарахування коштів на будь-які інші рахунки, крім розподільчих)

енергію. Так, постановою Кабміну від 19.07.2000 року № 1137 обслуговувати розподільчі рахунки учасників оптового ринку електричної енергії України уповноважено Ощадний банк. Право на обслуговування розподільчих рахунків, розподіл коштів, що надходять,

та їх перерахування надано лише йому.

Слід зазначити, що із запровадженням порядку, коли розподіл та перерахування коштів, які надходять на розподільчі рахунки постачальників електричної енергії, покладено на установи уповноваженого банку, намітилася позитивна тенденція у розрахунках за спожиту електроенергію. Зокрема, значно зросла сума готівкових надходжень на зазначені рахунки, а отже, — на розподільчий рахунок ДП “Енергоринок”. Так, якщо в лютому минулого року на розподільчий рахунок “Енергоринку” в середньому надходило близько 6 млн. грн. за день, то у жовтні ця сума зросла більш як у 5 разів і сягнула 35.3 млн. грн.

Запроваджуючи дану схему розрахунків, керувалися інтересами всіх учасників оптового ринку електричної енергії, оскільки фактично на розподільчі рахунки надходять кошти, які не є доходом постачальників, адже в цих сумах основна складова — вартість електроенергії, яку належить перерахувати виробникам. Кошти, які уповноважений банк на підставі встановленого НКРЕ алгоритму перераховує із розподільчого на поточний рахунок постачальника електричної енергії, містять собівартість його витрат і йому ж належать — їх він може витрачати на власний розсуд. Слід зазначити, що останнім часом на поточні рахунки постачальників електроенергії щоденно в середньому надходило близько 7 млн. грн.

Обсяг надходжень коштів на поточні рахунки постачальників електричної енергії значною мірою залежить від дотримання встановленого порядку розрахунків за спожиту електроенергію. Якщо споживачі перерахували кошти за спожиту електроенергію на інші, крім розподільчих, рахунки і їм ці гроші не повернули у встановлений термін, згідно зі статтею 15-1 Закону України “Про електроенергетику” ці суми підля-

Віктор
Кравець

Директор департаменту платіжних систем Національного банку України

гають вилученню до державного бюджету України (як санкція за вчинене правопорушення) і не зараховуються як оплата електроенергії. До того ж зарахування коштів до державного бюджету не звільняє їх отримувача від повернення зазначених коштів споживачу електричної енергії.

Запровадження порядку розрахунків, за яким установи уповноваженого банку відповідно до алгоритму здійснюють розподіл та перерахування коштів, дало змогу:

- ◆ по-перше, встановити лише грошовою формою розрахунків за спожиту електроенергію і добитися своєчасного розрахунку з учасниками оптового ринку електричної енергії та підприємствами, які постачають свою продукцію на електростанції і надають послуги (підприємства

Право на обслуговування розподільчих рахунків, розподіл та перерахування коштів, що на них надходять, надано лише Ощадному банку

вугільної промисловості, НАК “Нафтогаз України” Укрзалізниця, тощо);

- ◆ по-друге, перешкодити застосуванню бартерних схем, проведенню безконтрольних взаємозаліків за поточними зобов’язаннями.

Чинним законодавством та нормативно-правовими актами (Закон України “Про електроенергетику” (стаття 26), указ Президента України від 10 березня 2000 року № 457/2000 (стаття 1 пункт 19), постанова Кабміну від 5 травня 2000 року № 755 тощо) водночас із запровадженням схеми розрахунків через розподільчі рахунки, відкриті в уповноваженому банку, встановлено, що розрахунки за спожиту електроенергію, придбану на оптовому ринку, здійснюються виключно в грошовій формі — це також сприятиме поліпшенню розрахунків із бюджетом.

Винятки щодо таких розрахунків передбачені Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2000 року за № 1110 “Про проведення розрахунків у паливно-енергетичному комплексі”. Згідно із цією постановою енергогенеруючим, енергопостачальним компаніям, теплоелектроцентралям тощо дозволено за згодою сторін проводити розрахунки за отриману вугільну продукцію, спожитий природний газ, послуги з перевезення вантажів підприємствами Укрзалізниці на підставі актів звірок та спільніх протокольних рішень про погашення взаємної заборгованості.

При цьому взаєморозрахунки повинні проводитися за умови повного відображення зобов’язань перед бюджетами всіх рівнів у бухгалтерській звітності.

За інформацією Державної податкової адміністрації України, за 7 місяців 2000 року податкова недоїмка підприємств енергетичної галузі зросла на 62%, сягнувши 1.75 млрд. грн.; рівень сплати поточних податкових платежів до зведеного бюджету в електроенергетиці з початку року становить лише 47.4% від нарахованих сум, а за серпень поточного року — 24.5%. Однак не можна погодитися з висновком Державної податкової адміністрації про те, що причиною такого стану надходжень до бюджету в галузі є запровадження Кабінетом Міністрів України та Національним банком розрахунків через розподільчі рахунки без урахування думки ДПА Ук-

райни. По-перше, таку схему розрахунків встановлено чинним законодавством; а по-друге, надходження за спожиту електроенергію на рахунки в банках та рівень оплат безпосереднім виробникам електроенергії в цілому зросли.

Вважаємо, що зменшення обсягів платежів до бюджету викликане передусім підвищенням нормативів відрахувань на невідкладні потреби. Їх установлено в таких розмірах, які практично унеможливлюють передбачені чинним законодавством обов’язкові платежі.

Розмір та порядок розрахунку суми коштів на невідкладні потреби підприємств встановлено Положенням “Про виконання установами банків доручень підприємств та розрахункових документів на безспірне списання (стягнення) коштів”, затвердженим постановою Правління НБУ від 18.09.1998 року №379 та погодженим із Кабінетом Міністрів України. Згідно з пунктом 3.2 положення встановлювати інші, ніж передбачено цим нормативним актом, розмір та порядок розрахунку коштів на невідкладні потреби деяких підприємств або галузей може, зокрема, Кабінет Міністрів.

Так, відповідно до рішень Кабміну від 16 березня 2000 р. № 9041/22, від 22 квітня 2000 р. № 9041/22, від 25 квітня 2000 р. № 7488/35, від 30 червня 2000 р. № 9041/22 Національний атомний енергогенеруючий компанії “Енергоатом”, державним енергогенеруючим компаніям “Центренерго”, “Західенерго”, “Донбасенерго”, “Дніпроенерго” та атомним електричним станціям встановлено нормативи витрат на невідкладні потреби в обсягах 100, 95 та 50 відсотків. Тобто практично всі кошти за значених підприємств і компаній спрямовуються на покриття невідкладних потреб, а до бюджету надходять лише податки, що нараховуються на заробітну плату. Національний банк України вказані вище рішення лише довів до відповідних установ банків.

Водночас варто зазначити, що на виконання доручення Кабінету Міністрів від 25.07.2000 р. №12920/48 щодо врегулювання питання про надання пільг із використання підприємствами коштів на невідкладні потреби **Національний банк листом від 31.07.2000 року №25-110/1514-5174 на адресу Міністерства фінансів запропонував прийняття постанову Кабінету Міністрів України про введення мораторію на прийняття урядом рішень щодо збільшення розміру коштів на невідкладні потреби окремих підприємств чи галузей, підготувавши і подавши проект такої постанови.** □

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

Погляд

Бібліотека НБУ справляє новосілля

Працівники та відвідувачі банківської бібліотеки давно відчуваючи незручності через брак необхідних площ. Звісно, можна було б якось обходитися і старим приміщенням, тим більше, що й інші корпуси НБУ (а їх у Києві кілька) мають свої невеличкі бібліотечні філії. Але така перспектива, як кажуть, була позбавлена... перспектив.

Нинішньої осені бібліотека НБУ почала новий відлік часу. Облаштована у три рівні, вона набула, по-перше, оригінального вигляду, по-друге, стала зручною для читачів. Унизу — бібліотечний фонд, на другому

поверсі — читальний зал із періодикою, а над ним, якщо піднятися гвинтовими сходами, — виставковий стенд із новими надходженнями.

Відкривши й оглянувши нову бібліотеку, Голова Національного банку України В.С.Стельмах висловився в тому дусі, що більшість сьогоднішніх спеціалістів (зокрема банківських) поставлена умовами ринку в обставині плавців, що пливуть проти течії. Їх намагається відкинути назад тягар знань, спотворених колишньою тоталітарною економікою. Одне слово, потрібно читатися. І в цьому суттєво допоможе бібліотека, оснащена на рівні сучасних вимог.

Нова бібліотека Національного банку має комп’ютерну пошукову систему, яка через систему Інтернет знайде будь-яке видання у будь-якій бібліотеці світу та зробить на нього замовлення. Незабаром можна буде читати літературу і в електронному вигляді, не чекаючи, доки вона з’явиться друком і, можливо, морально застаріє. Ще одна новинка: бібліотечний фонд постійно поповнюватиметься іноземною літературою мовою оригіналу, тож спеціалісти банку зможуть працювати з першоджерелами. Вже сьогодні бібліотека налічує 5 тисяч томів такої літератури.

А загалом, якщо звернутися до статистики, в бібліотеці понад 30 тисяч книг, нею користуються 1145 читачів. Щодня тут працює близько 200 відвідувачів — працівників НБУ, службовців державних установ, жодна з яких не має подібної збірки фінансової та банківської літератури. □

Микола В’юнковський,
“Вісник НБУ”.

Фото Валерія Закусила.

Оцінка фінансового стану банків-контрагентів за умови неповних даних

Аналітичні служби банків, як правило, досліджують фінансовий стан банків-контрагентів на основі даних щомісячних бухгалтерських звітів – балансів, звітів про прибутки та збитки тощо. Та оскільки цієї інформації недостатньо для детального аналізу стану й поведінки грошових агрегатів і фінансових коефіцієнтів банків-контрагентів, аналітики замість фактичних даних (яких немає або не вистачає) почали використовувати їх стандартні розподіли. Це здебільшого призводить до помилкових результатів аналізу, а отже, й до хибних висновків щодо справжнього фінансового стану банку. Давно назріла потреба вдосконати методику аналізу фінансового стану банків-контрагентів за умови неповних даних. Один із нових підходів до вирішення цього питання пропонується у статті.

Наш підхід до оцінки фінансового стану банку-контрагента базується на теорії можливостей [1], яка дає змогу обробляти точну, хоча й розподілену по реалізаціях інформацію.

Проілюструємо це на прикладі оцінки ліквідності банку-контрагента за допомогою методу, запропонованого І.В. Волошиним [2]. Як передбачається цим методом, банк втрачає ліквідність тоді, коли коштів на коррахунку не вистачає для виконання його поточних зобов'язань, тобто коли сума залишків K_p на коррахунку менша від нуля. Вірогідність втрати ліквідності визначається імовірністю події: $K_p < 0$. Зазначена вірогідність є однією з основних оцінок фінансового стану банку в цілому.

Припустимо, що аналітична служба банку одержала для аналізу баланси певного банку-контрагента Б. Щоденні дані про залишки K_p на коррахунку, які містяться у цих балансах, подано у вигляді гістограм (див. малюнок).

Як бачимо, значення залишків на коррахунку банку Б упродовж року дуже різні – від 132 792 до 18 192 609 грн. Очікувані середні залишки становлять 6 185 496 грн. (на малюнку цей рівень позначенено штрих-пунктирною лінією), стандартне відхилення залишків від середнього очікуваного значення – 3 396 647 грн. (на малюнку рівень

відхилення позначене пунктирними лініями). Припустимо, що розподіл залишків на коррахунку підпорядковується нормальному закону. Тоді вірогідність втрати банком ліквідності, розрахована за повними даними [2], становитиме 3.4%.

Наскільки отриманий результат адекватний реальному стану ліквідності банку, який визначається фактичними щоденними даними, відображеними на малюнку? Відповідь на це питання знаходимо, порівнявши графіки щільності нормального розподілу залишків на коррахунку і частоти їх фактичного розподілу з діапазоном дискретності 500 000 грн. (див. графік 1). Як бачимо на графіку, частота фактичного розподілу щоденних даних підпорядковується нормальному закону лише у першому наближенні, фактичний же розподіл помітно скошений, несиметричний. Відносна середньоквадратична похибка відсутності збігу цих розподілів становить 10.4%, а в контрольній зоні залишку (від -3 млн. грн. до +3 млн. грн.) – ще більше – 12.8%. Причому, як бачимо на графіку 1 (у зоні близько нульових залишків), наявне певне завищення рівня ліквідності, що якоюсь мірою пов'язане із застосуванням нормального закону.

Однак на практиці щоденні баланси банків-контрагентів аналітикам, як правило, недоступні. У розпорядженні аналітичної служби є лише щомісячні баланси. Для використання розглянутого вище статистичного підходу таких даних явно недостатньо, а їх вибірка – нерепрезентативна.

Припустимо, що аналітична служба має лише щомісячні баланси банку-контрагента Б за станом на перше число кожного місяця. Одержані із цих балансів дані про залишки K_p на коррахунку за 12 місяців подано у таблиці 1.

Застосовуючи підхід, запропонований І.В. Волошиним, з'ясовуємо, що за

цими, неповними (щомісячними) даними вірогідність втрати ліквідності становитиме 1.6%. Як бачимо, розбіжність значень імовірності втрати банком ліквідності, розрахованих за повними (3.4%) та за неповними (1.6%) даними, досить значна.

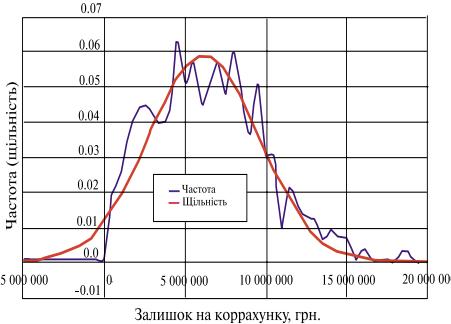
Тож у випадку неповних даних і нестандартних розподілів залишків, на нашу думку, доцільно застосовувати новий підхід, який базується на теорії можливості, та на застосуванні апарату нечіткої математики [1, 3–5].

Керуючись зазначеними вище засадами, побудуємо за “роздріженими” (щомісячними) даними, наведеними у таблиці 1, графік фактичної можливості того, що банк Б матиме означені залишки на коррахунку (суцільна лінія на графіку 2). Апроксимуємо цю лінію графіка функцією на зразок нечіткого числа “близько с” зазначеного нижче виду:

$$\text{Можливість} = [1 + (a(\text{залишок} - c))^b]^{-1}. \quad (1)$$

При цьому параметр c функції (1) визначається як середнє значення відомих (наведених у таблиці 1) залишків на коррахунку і дорівнює $c = 5452574$. Параметри a і b функції (1) визначаються шляхом оптимального наближення (за методом найменших квадратів) функції

Графік 1. Частота фактичного розподілу і щільність нормального розподілу залишків на коррахунку

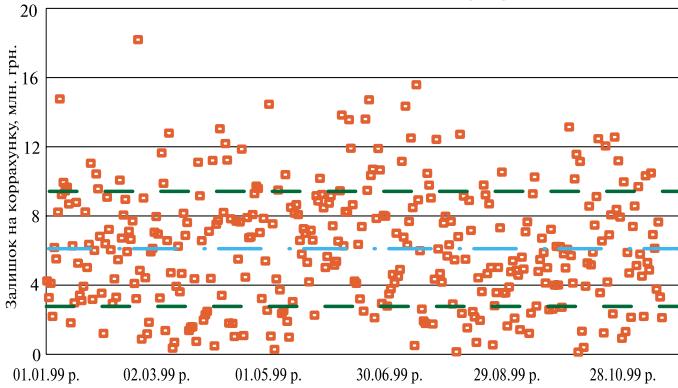
Таблиця 1. Залишки на коррахунку за станом на перші числа місяців

Дата	Залишок на коррахунку, грн.
01.01.1999 р.	4 244 117
01.02.1999 р.	1 209 153
01.03.1999 р.	7 059 737
01.04.1999 р.	4 391 246
01.05.1999 р.	5 397 096
01.06.1999 р.	9 244 194
01.07.1999 р.	7 855 968
01.08.1999 р.	1 754 000
01.09.1999 р.	8 698 436
01.10.1999 р.	5 884 978
01.11.1999 р.	3 560 155
01.12.1999 р.	6 131 806

Таблиця 2. Порівняльні результати застосування нового підходу, заснованого на теорії можливостей, та підходу І.В.Волошина

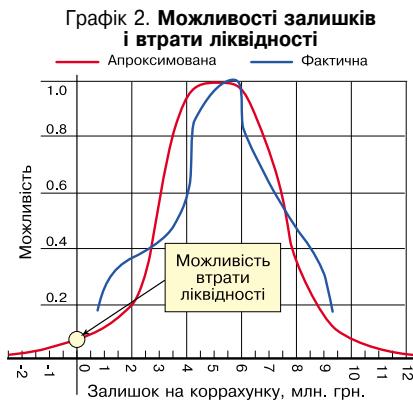
Методика й особливості розрахунків	Вірогідність втрати ліквідності банку Б, %	Ступінь незбіжності з вхідними даними, %		Примітка
		У контрольній зоні залишків на коррахунку: від -3 млн. грн. до +3 млн. грн.	На всьому діапазоні залишків	
Оцінка за методикою І.В.Волошина [2]				
Розрахунок за повними даними щоденних балансів	3.4	12.8	10.4	Менша порівняно з новою методикою точність оцінки, що пов'язано із застосуванням нормального закону розподілу
Розрахунок за неповними даними щомісячних балансів за станом на 1 число кожного місяця	1.6	10.8	14.9	Збіжність оцінок вірогідності не забезпечується. Незбіжність із вхідними даними в контрольній зоні завелика. Результати можуть виявлятися дуже неточними. У разі значної неповноти даних застосування методики доволі обмежене
Оцінка за методикою, заснованою на теорії можливостей				
Розрахунок за повними даними щоденних балансів	1.9	11.2	15.6	Оцінка більш точна завдяки застосуванню закону розподілу можливостей, оптимально наближеного до фактичного
Розрахунок за неповними даними щомісячних балансів за станом на 1 число кожного місяця	1.8	10.0	14.2	За неповних ("розріджених") даних оцінка є не менш точною, ніж оцінка за методиками розрахунку на основі повних даних

Малюнок. Щоденні фактичні дані про залишки на коррахунку

(1) до фактичної можливості, відображеній на графіку 2 суцільною лінією. В результаті знаходимо значення параметрів: $a = 0.00000042$ і $b = 4$. Функцію (1) (вона тепер є апроксимованою можливістю) повністю визначено і максимально наблизлено до фактичної можливості. На графіку 2 цю функцію відображене пунктирною лінією.

Згідно з підходом І.В.Волошина **можливість втрати банком-контрагентом ліквідності — це можливість того,**

що залишки коштів на його коррахунку стануть меншими від нуля. У методиці, що пропонується, таку можливість визначено як **значення функції (1) при знайдених параметрах a , b , і c нульовому залишку**. За даними, наведеними у таблиці 1 і на графіку 2, можливість втрати

банком-контрагентом ліквідності становить 3.5% (на графіку 2 вона позначена жирною крапкою). Якщо перевести знайдену можливість у звичайну **вірогідність**, одержимо значення вірогідності втрати банком ліквідності на рівні 1.8%.

Для повних (щоденних) даних запропонований підхід на основі теорії можливостей дає вірогідність втрати ліквідності, що дорівнює 1.9%. Як бачимо, результати, одержані в ході аналізу за запропонованим методом для повних (1.9%) і неповних (1.8%) даних, збіжні.

Отже, застосування теорії можливостей та розробленого на її основі нового підходу дає змогу вирішити проблему неповноти вихідних даних і нестандартних (мультимодальних, скошених тощо) їх розподілів при оцінці фінансового стану банків-контрагентів. Методика прийнятна для аналізу неповних, а також дуже (у 30 і більше разів) "розріджених" даних, що дає змогу використовувати як вхідну інформацію щомісячні баланси банків-контрагентів.

Окрім того, розроблений підхід за

умови певної модифікації методики розрахунків дає змогу не лише оцінювати поточний, а й прогнозувати майбутній фінансовий стан банків-контрагентів.

Література.

1. Дюбуа Д., Прад А. Теория возможностей: Приложение к представлению знаний в информатике. — М.: Радио и связь, 1990. — 288 с.

2. Волошин І.В. Розрахунок резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями за допомогою коефіцієнтного аналізу і повної моделі банку // Вісник НБУ. — 1999. — № 9. — С. 61—64.

3. Tsiganok A., Bocharnikov V. Fuzzy Technology of the Analysis and Risks Management. Proceedings of the 6th European Congress on Intelligent Techniques & Soft Computing (EUFIT'98), Germany, Aachen, September 7—10, 1998, p.p. 1995—1997.

4. Бочарников В.П. Модель нечеткого процесса для задач управления нечеткими динамическими системами // Проблемы управления и информатики. — 1996. — № 3. — С. 61—65.

5. Нечеткие множества в моделях управления и искусственного интеллекта / Под ред. Д.А.Поспелова. — М.: Наука, 1986. — 312 с.

Віктор Бочарников,

начальник інформаційно-аналітичного центру консалтингової компанії "ІНЕКС". Доктор технічних наук.

Ігор Волошин,

начальник аналітичного відділу АБ "Укргазпромбанк". Кандидат технічних наук.

Олександр Циганок,

аналітик консалтингової компанії "ІНЕКС". Кандидат технічних наук.

Типова структура та основні функції підрозділів банківської установи

Нині в українських банках простежується тенденція до збільшення професійного навантаження на кожного працівника, до поглиблена специалізації. Тож не дивно, що часом працівники одного управління мало, а то й зовсім не знають, чим саме займаються співробітники іншого. Професійну замкнутість посилює і специфіка роботи у банківській установі, зокрема необхідність зберігати службову і комерційну таємницю. Останнє є перешкодою для науковців, які досліджують структуру та функції підрозділів сучасних вітчизняних банків. Маємо нагоду ознайомитися з моделлю структури та класифікацією функцій підрозділів сучасного українського банку, розробленими нашим постійним автором, який є і науковцем, і практиком банківської справи.

Pозглянути у статті організаційну структуру та основні функції підрозділів банківської установи в загальних рисах відображенено на схемі.

Зупинимося детальніше на кожному із підрозділів.

Головним керівним органом будь-якого вітчизняного комерційного банку є його правління на чолі з головою. Якщо банк — акціонерне товариство, то голова правління обирається на зборах акціонерів, які відбуваються, як правило, раз на рік. Голову правління приватного банку призначає власник установи. В українських банках до складу правління входять усі заступники голови.

Основний “робочий” підрозділ будь-якого комерційного банку зазвичай називається **управлінням (або департаментом) активних та пасивних операцій**. У деяких банках цей підрозділ також може мати назву “казначейство”. До його складу входять такі відділи:

- ◆ кредитний;
- ◆ цінних паперів;
- ◆ валютних операцій;
- ◆ відділ по роботі з населенням (іноді до нього входить сектор по роботі з пластиковими картками).

Кредитний відділ виконує такі основні функції:

- заleverення строкових депозитів підприємств;
- кредитування підприємств;
- кредитування населення;
- кредитування співробітників;
- міжбанківське кредитування;
- міжфінансове кредитування (в межах одного банку);
- аналіз платоспроможності позичальників;

- розрахунок і формування страхових резервів під можливі втрати від невозвретних кредитів;

- нарахування відсотків за кредитами;

- контроль позичальника (наприклад, перевірка наявності заставного майна на складі);

- ведення рахунків овердрафту;

- формування звітності за кредитними операціями.

Основні функції відділу цінних паперів:

- купівля і продаж державних цінних паперів;

- купівля і продаж недержавних цінних паперів;

- купівля і продаж корпоративних цінних паперів (акцій та векселів підприємств);

- інші інвестиції;

- нарахування доходів за цінними паперами;

- облік акціонерів банку;

- нарахування і виплата дивідендів за результатами роботи банку за рік;

- обчислення і формування страхових резервів під можливі втрати від інвестиційної діяльності;

- формування звітності щодо цінних паперів.

Відділ валютних операцій виконує такі основні функції:

- купівля і продаж безготівкової валюти для клієнтів;

- обов'язковий продаж валюти експортерів (50% отриманої валютної вирuchки від експорту протягом 5 робочих днів має бути продано на міжбанківському ринку);

- формування курсової політики банку (щоденне встановлення обмінних курсів);

- контроль за роботою обмінних пунктів;

- продаж дорожніх чеків Thomas Cook, American Express тощо;

- відправлення, отримання і виплата валютних переказів клієнтів;

- термінові перекази по системі Western Union;

- контроль за дотриманням встановлених законодавством термінів експортно-імпортних операцій (якщо підприємство перерахувало валюту за кордон для купівлі товару, то протягом 90 днів має або надійти товар, або повинні повернутися гроші, і навпаки — якщо за кордон відправлено товар, то максимум через 90 днів мають або надійти гроші, або повинен повернутися товар);

- стягнення із клієнтів комісій за валютні операції.

Головні функції відділу по роботі з населенням такі:

- обслуговування розрахункових рахунків населення;

- заleverення строкових депозитів населення;

- нарахування і сплата відсотків вкладникам;

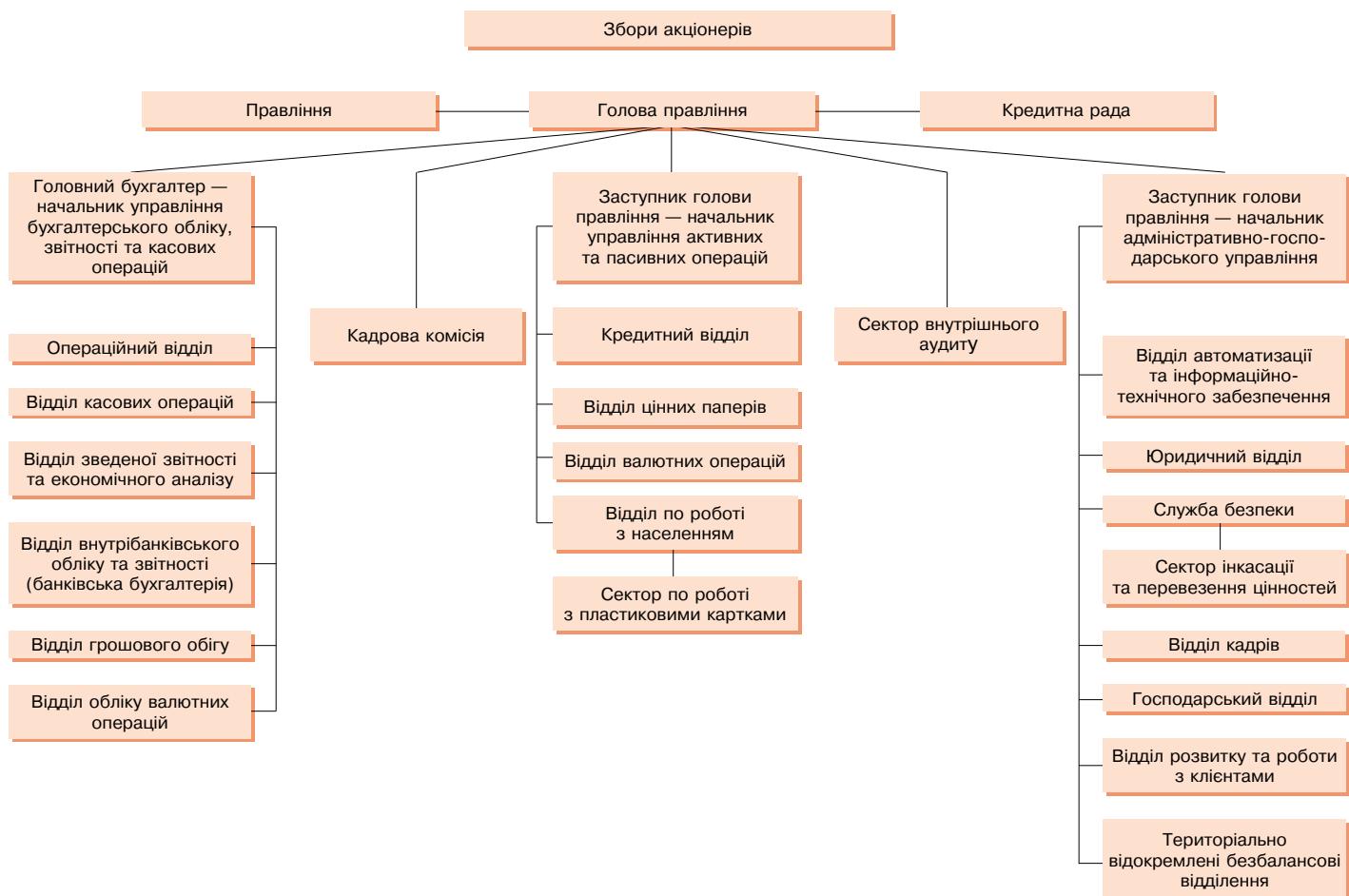
- виплата пенсій (цим займаються Ощадний банк, банки “Україна”, “Аvaly”);

- прийом комунальних платежів (Ощадний банк, банки “Київ”, “Аvaly”);

- ведення інвестиційних рахунків населення — на купівлю житла (банки “Аркада”, “Мрія”, “Аvaly”);

- продаж пластикових карток (слід зазначити, що всі вітчизняні картки — не кредитні, а дебетні, тобто дають зможу зняти лише ту суму, яка є на рахунку клієнта);

Типова структура банківської установи

- стягнення з клієнтів комісій за надані послуги;
- формування звітності щодо операцій з населенням.

У кожному банку є підрозділ, який відповідає за бухгалтерське відображення всіх операцій. Як правило, це — **управління бухгалтерського обліку, звітності та касових операцій**. Воно складається з таких відділів:

- ◆ операційний;
- ◆ касових операцій;
- ◆ зведеної звітності та економічного аналізу;
- ◆ внутрібанківського обліку (банківська бухгалтерія);
- ◆ грошового обігу;
- ◆ обліку валютних операцій.

Операційний відділ виконує такі основні функції:

- виконання платіжних доручень клієнтів;
- контроль за наявністю коштів на рахунку (інакше клієнт може перерахувати грошей більше, ніж має на рахунку);
- контроль за використанням печатки й підпису керівника підприємства в платіжному дорученні (звіряння з карткою підприємства);

— ведення “карточки № 2” (підприємства, які мають заборгованість із податків, повинні всі надходження передусім направляти в бюджет, а вже після розрахунку з бюджетом провадити інші платежі);

- видача довідок і виписок з клієнтських рахунків;
- стягнення з клієнтів комісій за надані послуги;
- формування звітності щодо операцій клієнтів.

Основні функції відділу касових операцій:

- перевірка отриманих від клієнтів грошових знаків, виявлення серед них фальшивих;
- перерахунок і пакування купюр;
- видача готівки з рахунків клієнтів;
- стягнення комісій із клієнтів за касові операції (як правило, 1% від суми при видачі готівки);

— контроль за залишками готівки у національній та іноземній валютах (для кожного банку встановлюється ліміт, і якщо він перевищується, звіт про гроші повинні вивозитися у сховище НБУ);

- купівля і продаж готівки (якщо є

надлишок готівки, банк також може його продати іншому банку за безготівкові кошти);

- формування звітності щодо касових операцій.

Відділ зведеної звітності та економічного аналізу виконує такі основні функції:

- формування, аналіз, контроль і надсилання в НБУ форм банківської звітності (щоденних, тижневих, декадних, місячних, квартальних та річних — усього понад 100 видів);
- складання платіжного календаря,

— розрахунок розміру обов’язкового резервування заочених коштів (в останні роки цей норматив коливався від 11 до 17%, зараз він становить 15%);

- планування бюджету банку (доходів, витрат, прибутку, податків);

— аналіз фактичного виконання бюджету;

- планування інвестиційного бюджету (купівлі меблів, оргтехніки, автомобілів тощо);

— аналіз діяльності територіально відокремлених безбалансових відділень (ТВБВ) — так званих виносних робочих

місць, приписних кас, обмінних пунктів тощо;

— складання рекламних звітів для клієнтів та акціонерів.

Банківська бухгалтерія виконує такі основні функції:

- відкриття рахунків;
- облік основних засобів, матеріальних цінностей і нематеріальних активів;
- нарахування заробітної плати;
- сплата податків та інших обов'язкових внесків;

— облік і контроль банківських витрат (на оренду, охорону, ремонт, амортизацію, комунальні послуги, відрядження, підготовку кадрів, реклами, господарські, поштово-телефонні та представницькі потреби, спонсорські платежі);

— формування бухгалтерської звітності.

Основні функції **відділу грошового обігу**:

— контроль за дотриманням касової дисципліни підприємствами (наприклад, контроль за своєчасністю зарахування торговельної виручки);

— контроль за використанням підприємствами готівки за цільовим призначенням (наприклад, якщо підприємство отримало готівку на відрядження, воно не може її витратити, скажімо, на матеріальну допомогу директору тощо);

— встановлення лімітів залишку готівки в касі підприємства;

— контроль за своєчасністю виплати зарплати на підприємствах;

— формування звітності щодо грошового обігу.

Відділ обліку валютних операцій виконує такі основні функції:

— бухоблік валютних операцій згідно з діючими планами рахунків;

— щоденна переоцінка залишків на рахунках клієнтів відповідно до коливань валютних курсів (баланс комерційного банку формується щоденно, і всі валютні рахунки повинні відображатися у гривневому еквіваленті);

— формування звітності за валютними операціями.

Ще один підрозділ, який є практично у кожному банку, — **адміністративно-господарське управління**. Здебільшого до нього входять:

- ◆ відділ автоматизації та інформаційно-технічного забезпечення;
- ◆ юридичний відділ,
- ◆ служба безпеки (вона включає сектор інкасаций і перевезення цінностей);
- ◆ відділ кадрів;
- ◆ господарський відділ;
- ◆ відділ розвитку та роботи з клієнтами;

◆ територіально відокремлені безбалансові відділення.

Відділ автоматизації та інформаційно-технічного забезпечення виконує такі основні функції:

— підтримка комп'ютерів і програмного забезпечення банку в робочому стані;

— ведення операційного дня банку (ОДБ), який містить інформацію щодо всіх рахунків і всіх клієнтів банку;

— відправлення і приймання електронних платежів;

— відправлення і приймання електронної пошти;

— пошук і знешкодження комп'ютерних вірусів;

— ведення системи “Банк — клієнт” (це система дає змогу керівнику підприємства, перебуваючи на своєму робочому місці, відправляти гроши з рахунку до 16.00, тоді як усі інші клієнти повинні особисто приходити в банк до 13.00);

— стягнення з клієнтів комісій за надані послуги.

Основні функції **юридичного відділу**:

— контроль за дотриманням законності у процесі укладення всіх угод банку (кредитних, депозитних, господарських тощо);

— юридична оцінка заставного майна;

— ведення претензійної роботи у випадках, коли клієнти банку не виконують своїх зобов'язань (наприклад, у разі неповернення кредиту);

— участь у судових та арбітражних засіданнях.

Служба безпеки виконує такі основні функції:

— робота з клієнтами у випадку невиконання ними своїх зобов'язань;

— співробітництво з правоохоронними органами;

— контроль за дотриманням співробітниками режиму роботи;

— інструктаж співробітників із питань банківської таємниці і техніки безпеки;

— формування звітності щодо прострочених кредитів.

Основні функції **сектора інкасаций і перевезення цінностей**:

◆ перевезення готівки;

◆ обслуговування ТВБВ.

Відділ кадрів виконує такі основні функції:

— оформлення прийому та звільнення співробітників, відпусток, додаткових робочих днів тощо;

— контроль за дотриманням законодавства про працю;

— ведення архіву.

Основні функції **господарського відділу**:

— організація капітального та поточ-

ного ремонту (пошук і добір виконавців, контроль за якістю і строками виконання робіт);

— купівля автомобілів, оргтехніки, меблів, рекламної продукції та канцелярських товарів;

— організація урочистих подій.

Відділ розвитку та роботи з клієнтами виконує такі основні функції:

— пошук і залучення нових клієнтів;

— розробка тарифів на послуги банку;

— контроль за діяльністю ТВБВ;

— профспілкова діяльність.

Основні функції **територіально відокремлених безбалансових відділень**:

— виконання платіжних доручень клієнтів;

— касові операції;

— валютообмінні операції;

— стягнення комісійних за надані послуги.

Кредитна рада. Вона створюється і скликається для прийняття остаточно-го рішення щодо надання кредиту. Складається з усіх членів правління і начальників кредитного, юридичного відділів та служби безпеки.

Кадрова комісія. Це консультивативний орган, який діє при правлінні. Висновки кадрової комісії мають лише рекомендаційний характер. До її складу входять усі члени правління і начальники всіх відділів. Основні завдання кадрової комісії:

— проведення конкурсів на заміщення вакансій;

— проведення (як правило, раз на рік) атестації співробітників.

Сектор внутрішнього аудиту — основний контролюючий підрозділ банку. Серед його функцій:

— контроль за відповідністю всіх банківських операцій чинному законодавству;

— координація відносин банку із зовнішніми ревізорами, аудиторами, податковими органами тощо;

— виконання функцій третійського судді — розв'язання всіх бухгалтерських та юридичних дискусій у межах банку;

— перевірка достовірності інформації, що надається керівництву банку;

— управління ризиками;

— контроль за законністю відносин з інсайдерами (спорідненими особами).

Дмитро Гладких,

заступник начальника відділу економічного аналізу П'ятої київської філії АППБ “Аval”, постійний позаштатний оглядач кредитного ринку “Вісника НБУ”. Кандидат економічних наук.

Інформація з першоджерел /

Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”¹, внесені за період із 1 вересня по 1 жовтня 2000 р.

А. Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України”

Назва банку	Вид това-риства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Акціонерний комерційний банк “Аркада”	ВАТ	16 244 042	23.06.1993 р.	177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6
Відкрите акціонерне товариство “Державний експортно-імпортний банк України” (колишній Державний експортно-імпортний банк України)	ДЕР	108 000 000	23.01.1992 р.	5	м. Київ, вул. Горького, 127
Акціонерний банк “Комерційний Індустріальний Банк”	ЗАТ	25 082 166	03.12.1993 р.	219	м. Київ, вул. Воровського, 6
Акціонерне товариство “ІНДУСТРИАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК”	ВАТ	20 000 000	10.02.1993 р.	149	м. Київ, вул. Гончара, 41
Дніпропетровська область					
“Закрите акціонерне товариство комерційний банк “ПриватБанк” (колишній комерційний банк “Приватбанк”)	ЗАТ	140 000 000	19.03.1992 р.	92	м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50
Івано-Франківська область					
Відкрите акціонерне товариство “Акціонерний комерційний банк “Прикарпаття”	ВАТ	16 000 000	22.10.1991 р.	46	м. Івано-Франківськ, вул. Василіянок, 48
Одеська область					
Акціонерний банк “ПІВДЕННИЙ” у вигляді акціонерного товариства закритого типу	ЗАТ	21 910 000	03.12.1993 р.	218	м. Одеса, Французький бульвар, 10
Харківська область					
Акціонерно-комерційний банк “Золоті ворота”	ВАТ	24 000 000	18.08.1993 р.	193	м. Харків, проспект Леніна, 36
Чернігівська область					
Акціонерний комерційний банк “ПОЛІКОМБАНК”	ЗАТ	12 678 000	18.08.1994 р.	249	м. Чернігів, вул. Київська, 3

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію Національного банку України

Назва банку	Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію НБУ ²
м. Київ і Київська область				
Акціонерний Комерційний Банк “Соєсте Женераль Україна”	м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	40	25.09.2000 р.	1,4,+ 5,8,9,12,+13,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30 ; знято обмеження з операції 8
Акціонерний Банк “Перший Інвестиційний Банк”	м. Київ, просп. Червоних Козаків, 6	178	27.09.2000 р.	+ 1,+2,+3,4,5,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
Акціонерний комерційний банк “Легбанк”	м. Київ, вул. Жилянська, 27	45	10.07.2000 р.	1,3,4,5*,8,9,10, 11,12,13,14,15,16,17*,18* ,19,20*,21,22,23*,26,27,28,29,30; операція 17, 20 здійснюються лише за визначеними коррахунками; операції 5, 18 зупинено до 20.11.2000 р.; операцію 23 зупинено до 20.11.2000 р.; відновлено дію операції 11
Дніпропетровська область				
Комерційний банк “Класик”	м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 39-а	110	29.09.2000 р.	1,4,+ 8,+9,+10,+12,16,+19,+26,+30
Одеська область				
Акціонерний комерційний банк “ІМЕКСБАНК”	м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 8-а	157	25.09.2000 р.	1,3,4,+ 5,+7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
Акціонерний комерційний банк “ПОРТО-ФРАНКО”	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	15.09.2000 р.	1,2,4,- 8,9,10,11*,12,13*,15,16,17*,18*,19,20,21*,22* ,26,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операції 11,17,18,22 до 20.11.2000 р.; обмежено операції 13,21
Комерційний банк “ФЕБ”	м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	23.06.1998 р.	1,3,4,- 8,9,10,11*,12,13*,15*,16,17*,18*,19,20*,21*,22*,26,29*,30 ; операція 8 — без права залучення та розміщення депозитів на міжбанківському ринку; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,17,18,20,21,22,29 до 20.11.2000 р.; на операцію 15 — до 20.12.2000 р.
Чернівецька область				
Комерційний банк “Буковина”	м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	22.06.2000 р.	1,4,8,9,10,12,26, 28* ,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операцію 28 до 01.01.2001 р.

¹ “Офіційний список комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України” опубліковано у “Віснику НБУ” №10, 2000 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

Цифра за знаком “+” означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; цифра із символом “*” означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежено.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріали підготувала головний економіст управління реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Оцінка збалансованості процентних операцій при аналізі прибутковості комерційного банку

Розробка й уніфікація методології аналізу фінансового стану банку є нині однією з актуальних проблем. В статті розглянуто питання оцінки прибутковості процентних операцій комерційних банків із точки зору управління активами й пасивами, ризиком процентної ставки на етапах планування, аналізу та прийняття управлінських рішень.

МЕТОДИЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Важливою складовою загальної оцінки результатів діяльності комерційного банку є аналіз прибутковості. Відповідно до Інструкції “Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків”, затвердженої постановою Правління Національного банку України № 141 від 14.04.1998 р., одним із основних завдань загального аналізу діяльності банку є визначення джерел, якості та стійкості банківських доходів.

У банківської установи багато джерел доходів та напрямів витрат, що зумовлює необхідність постійного компетентного контролю стабільності джерел надходжень і можливих витрат. Аналіз прибутковості дає змогу встановити конкретні причини негативних змін фінансового стану банку та виявити резерви поліпшення результатів його діяльності.

Зупинимося детальніше на питанні оцінки прибутковості. Аналіз діяльності комерційного банку складається з трьох основних частин:

- ◆ аналізу балансового звіту;
- ◆ аналізу фінансової форми звітності;
- ◆ порівняльного аналізу.

Основою для розгляду прибутковості є балансовий звіт і звіт про прибутки й збитки. На першому етапі проводяться структурний аналіз звітів, щоб визначити відносну важливість окремих видів активних і пасивних операцій банку та відповідні їм доходи і витрати; він також дає змогу оцінити структурні зміни, що відбуваються.

За допомогою коефіцієнтного аналізу оцінюють якісні характеристики. Кількість коефіцієнтів, які можна використати при аналізі фінансового стану, обмежена лише кількістю рахунків балансового звіту та звіту про прибутки і збитки. Тому важливо, щоб керівництво та особи, які приймають рішення, ви-

значилися щодо найсуттєвіших, базових показників прибутковості, які слід постійно відстежувати й контролювати. Основні показники аналізу діяльності банків наведено в Інструкції “Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків”. Однак у різних банках по-різному розуміють перелік балансових рахунків, які слід включати до розрахунку. Це призводить до непорівнянності розрахованих значень. Із переходом банківської системи України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку з'явилися нові можливості для розкриття сутності банківських операцій та відповідного їх відображення у звітності. Сьогодні цей потенціал реалізовується не сповна. Зокрема, необхідно розробити загальноприйнятну методику розрахунку конкретних показників, уніфікувати термінологію.

АНАЛІЗ ПРОЦЕНТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Процентні доходи традиційно мають найбільшу питому вагу в структурі банківських доходів. Планування й оцінка їх стабільності та дій факторів, які впливають на зміни дохідності операцій, є складовими аналізу прибутковості. Складність такого аналізу полягає в тому, що нинішній стан надходжень — це інтегральний показник фінансового стану банку, який залежить від якості активів, стабільності джерел фінансування, правильності попередніх управлінських рішень і далекоглядності та прагматизму керівництва щодо майбутнього.

Можливості застачення банком ресурсів значною мірою залежать від надходжень, у тому числі процентних. При аналізі прибутковості значну увагу приділяють збалансованості процентних доходів та витрат банку. Здатність виживати у конкурентному середовищі — це мистецтво приваблювати клієнта,

Тетяна
Корнієнко

Економіст відділу банківського нагляду
Сумського регіонального управління
Національного банку України

пропонуючи йому кращі умови, що визначаються фінансовими можливостями банківської установи.

Процентні витрати — одна з найважливіших статей витрат у банківському бізнесі. Найдорожчими ресурсами є строкові вклади населення, ресурси міжбанківського ринку; дешевими — кошти на поточних рахунках клієнтів. Задання, що постають перед аналітиками стосовно оцінок тенденцій зміни процентних ставок, актуальні при аналізі як складу активів, так і зобов'язань.

Перехідній економіці притаманні невизначеність основних макроекономічних показників, значний політичний ризик, тому достовірні прогнозні розрахунки в рамках стратегічного планування — це справа майбутнього. Нині ж оптимальним періодом планування роботи банків є рік. Це відповідає практиці їх діяльності, коли річні плани складаються із поквартальною та піомісячною розбивкою.

План розгортається від планової суми прибутку, яка базується на інформації попередніх років, передбаченнях наймініміврініх умов діяльності банку, зокрема стосовно встановлення процентних ставок, конкурентного оточення, попиту на банківські продукти і послуги. Бачення майбутньої діяльності слід відповідно відобразити у внутрішніх документах — положеннях, бізнес-планах. Для цього використовують сценарії майбутнього розвитку, які дають змогу врахувати можливі зміни в зовнішньому середовищі та діяльності самого банку. Вхідною інформацією для побудови таких сценаріїв повинні стати прогнозні баланси, дані про процентні ставки.

Для етапу поточного контролю актуальним є аналіз фактичних даних роботи банку, зіставлення їх із плановими, коригування планів, дослідження динаміки показників та виявлення тенденцій розвитку. За нестабільності економічних умов, мінливості процентних ставок, мобільності ринку фінансових послуг оптимальним періодом для аналізу прибутковості є місяць — це дає

змогу своєчасно оцінити основні показники, розробити і вжити регулюючі заходи. Підсумкові дані можна використати для оцінки ефективності відповідних підрозділів банку.

ПОКАЗНИКИ ПРИБУТКОВОСТІ

Якщо доходи чи витрати є сумою, накопиченою за певний аналізований період (місяць, квартал, рік), точність розрахунку значною мірою залежить від вибору способу розрахунку залишку за окремою статтею балансу. Автоматизована обробка даних дає змогу на основі балансів розраховувати середні залишки за кожний день:

$$A_i = \left(\sum_{t=1}^n A_{it} \right) / n,$$

де A_{it} — залишок за i -м видом процентних активів (зобов'язань) у момент часу t ;

n — кількість дат, узятих до розрахунку.

Коли затрати на такий розрахунок є надто трудомісткими, практикують використання даних на дві звітні дати: на початок та кінець періоду (якщо аналіз проводиться щомісячно чи поквартально) та на п'ять дат — початок, кінець року і проміжні квартали (якщо дані опрацьовують наростаючим підсумком за рік). Зауважу, що залишки за окремий період доцільно використовувати для оцінки тенденцій змін і різких коливань показників, що, власне, й цікавить нас у рамках цієї статті, тоді як

дані наростаючим підсумком є показовими при порівнянні результатів за різні роки або роботи різних банків. У розрахунках для порівняння рівнів процентних ставок їх приводять до річного еквівалента.

Базовим показником для оцінки успішності роботи банку як фінансового посередника є чистий процентний дохід (ЧПД, процентна маржа), який розраховується як різниця процентних доходів і витрат за відповідній період:

$$\text{ЧПД} = \text{ПД} - \text{ПВ},$$

де ПД — процентні доходи;
ПВ — процентні витрати.

Важливою для аналізу прибутковості може бути сума реально отриманого чистого процентного доходу (ОЧПД):

$$\text{ОЧПД} = \text{ЧПД} - (\text{НПД} - \text{НПВ}),$$

де НПД — нараховані процентні доходи;
НПВ — нараховані процентні витрати.

Згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку врахування доходів та витрат проводиться у момент часу, до якого вони відносяться, а не фактичного отримання чи сплати. Проте банки, прагнучи штучно поліпшити фінансові результати діяльності, іноді нехтують іншим принципом МСБО — обережності, що призводить до врахування у балансі доходів, сумнівних щодо отримання. Для оцінки якості активно-пасивних операцій керівництву

доцільно мати дані про динаміку отриманого чистого процентного доходу, які можуть вчасно сигналізувати про певні проблеми банківської установи (наприклад, несплата клієнтами процентів за кредитами).

Загальна сума чистого процентного доходу може бути значною, але абсолютно значення не дає змоги співвіднести отриманий результат із масштабами діяльності банку. Тому використовується чиста процентна маржа (ЧПМ), яка є процентним вираженням чистого процентного доходу відносно середніх процентних активів банку:

$$\text{ЧПМ} = (\text{ЧПД} / \text{ПА}) \times K \times 100\%,$$

де ПА — середні процентні активи;
 K — кількість періодів для приведення до річної бази ($K = 12$ при розрахунку за місячними даними, $K = 4$ — за квартальними, $K = 1$ — за річними).

Цей показник часто розраховується відносно сукупних активів, але при використанні у знаменнику середньої суми процентних активів безпосередньо оцінюється ефективність працюючих активів, у тому числі вплив обсягів високолівідних активів, основних засобів. Чисту процентну маржу можна поліпшити шляхом:

◆ установлення вищих ставок за кредитами, придбання високодохідних цінних паперів;

◆ зменшення рівня недохідних активів;

Таблиця. Звіт про отримані та сплачені процентні ставки, чутливість активів і зобов'язань комерційного банку "Перший"

Статті балансу	Середній залишок за балансом (тис. грн.)	Доходи або витрати (тис. грн.)	Чутливі до змін процентних ставок активи/ зобов'язання (тис. грн.)	Активи/ зобов'язання з фіксованими процентними ставками (тис. грн.)	Чутливість активу/ зобов'язання (%)	Процентна ставка отримана/ сплачена (річна, %)
1	2	3	4	5	6	7
ПРОЦЕНТНІ АКТИВИ						
Депозити і кредити в інших банках	12355	145	12355	—	100	14.1
Цінні папери у портфелі банку на продаж	4000	115	3360	640	84	34.5
Цінні папери у портфелі банку на інвестиції	1150	40	—	1450	—	41.7
Кредити і фінансовий лізинг, надані клієнтам	122865	4580	43005	79860	35	44.7
Усього процентних активів	140370	4880	58720	81950	42	41.7
ПРОЦЕНТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ						
Депозити і кредити банків	18500	190	18500	—	100	12.3
Кошти клієнтів	117605	3725	36874	80731	31	38.0
Боргові цінні папери, емітовані банком	5000	145	—	5000	—	34.8
Усього процентних зобов'язань	141105	4060	55374	85731	39	34.5
Чистий процентний дохід		820				
Чиста процентна маржа		7.0				
Спред						7.2
Розрив			3346			
Відносний розрив			1.06			

◆ здешевлення ресурсної бази за рахунок збільшення капіталу або безоплатних зобов'язань (поточних рахунків клієнтів).

Аналізуючи прибутковість банків, розраховують процентні ставки, отримані та сплачені за кожним окремим видом процентних активів і зобов'язань:

$$\text{ДА}_i = (\text{ПД}_i / \text{ПА}_i) \times K \times 100\%;$$

$$\text{ВЗ}_i = (\text{ПВ}_i / \text{ПЗ}_i) \times K \times 100\%,$$

де ДА_i — процентна ставка, отримана за i -м видом процентних активів;

ПД_i — процентні доходи, пов'язані з активом i ;

ПА_i — середня сума процентних активів i -го виду;

ВЗ_i — процентна ставка, сплачена за i -м видом процентних зобов'язань;

ПВ_i — процентні витрати, пов'язані із зобов'язанням i ;

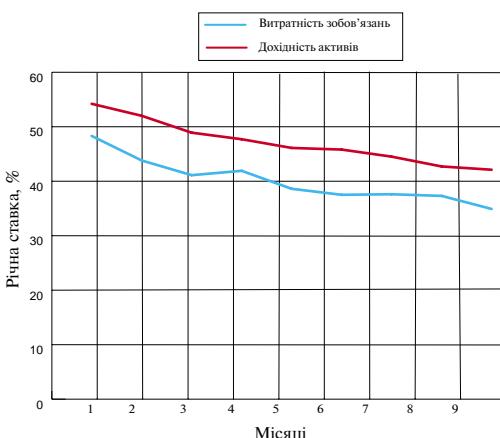
ПЗ_i — середня сума процентних зобов'язань i -го виду.

Ці коефіцієнти повинні враховувати лише активи та пасиви, до яких застосовуються процентні ставки.

Значення отриманих та сплачених процентних ставок розраховують у розрізі окремих видів операцій — приміром, депозити і кредити в інших банках, цінні папери у портфелі банку на продаж, цінні папери у портфелі банку на інвестиції; кредити і фінансовий лізинг, надані клієнтам; депозити і кредити, отримані від банків, депозити клієнтів; боргові цінні папери, емітовані банком тощо.

Класифікацію проводять за статтями відповідно до балансового звіту (форма 11) і деталізують для розгляду прибутковості певних операцій, наприклад, за напрямами кредитування, видами депозитів. Ступінь деталізації інформації залежить від потреб менеджменту того чи іншого банку, обсягів його операцій.

Динаміка середніх отриманих та сплачених процентних ставок комерційного банку "Перший" за січень — вересень

Середня ставка, отримана за процентними активами (дохідність активів) є узагальнюючим показником:

$$\text{ДА} = (\text{ПД} / \text{ПА}) \times K \times 100\%.$$

Аналогічно розраховують середню ставку, сплачується за процентними зобов'язаннями (витратність зобов'язань):

$$\text{ВЗ} = (\text{ПВ} / \text{ПЗ}) \times K \times 100\%.$$

Найважливішим показником ефективності діяльності комерційного банку є спред — різниця між середніми процентними ставками, отриманими та сплаченими:

$$\text{С} = \text{ДА} - \text{ВЗ}.$$

Приклад розрахунку показників для умовного банку "Перший" подано в таблиці.

Істотним для аналізу є використання показника вартості зачленення процентних активів, який відображає процентні витрати на одиницю працюючих активів:

$$\text{ВЗА} = (\text{ПВ} / \text{ПА}) \times K \times 100\%.$$

Для уточнення динаміки доходів, витрат, чистого процентного доходу, чистої процентної маржі, а також середніх отриманих та сплачених процентних ставок і спреду представимо їх графічно (див. графік). Відстань між двома кривими показує спред.

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

||| орівняльний аналіз даних провадять у двох напрямках:

- ◆ розгляд динаміки, тобто зіставлення результатів звітного періоду з попередніми;

◆ порівняння фактичних показників із плановими.

Аналіз динаміки й відповідності фактичних даних плановим виявляє позитивні чи негативні тенденції в роботі банку та дає змогу спрогнозувати його майбутній фінансовий стан. Для контролю за показниками прибутковості корисним є аналіз відхилень (див. приклад 1).

Щоб з'ясувати причини змін, що відбуваються, необхідно розмежувати зовнішні та внутрішні фактори. Оскільки банк не може впливати на дію зовнішніх факторів, які проявляються як ризноманітні ризики, притаманні банківському бізнесу взагалі (економічні, політичні, природні), перед його менеджментом постає завдання максимально пристосуватися до існуючих умов діяльності. Внутрішні ризики (кредитний, процентний, ліквідності, операційний тощо) слід постійно відстежувати та контролювати. На всіх структурних рівнях установи належить розробити й запровадити процедури, які б давали змогу ефективно знижувати та покривати ризики. При цьому необхідно визначити

Приклад 1. Аналіз відхилень по комерційному банку "Перший" за вересень 2000 р.

Показник	Поточний на 01.10.2000 р.	За попередній період на 01.09.2000 р.	Відхилення	Запланований на 01.10.2000 р.	Відхилення
Процентні активи (тис. грн.)	140370	138976	+1394	143800	-3430
Процентні зобов'язання (тис. грн.)	141105	140839	+266	140100	+1005
Процентні доходи (тис. грн.)	4880	4899	-19	5030	-150
Процентні витрати (тис. грн.)	4060	4331	-271	4086	-26
Чистий процентний дохід (тис. грн.)	820	568	+252	944	-124
Отриманий чистий процентний дохід (тис. грн.)	793	544	+249	920	-127
Чиста процентна маржа (%)	7.0	4.9	+2.1	7.9	-0.9
Спред (%)	7.2	5.4	+1.8	7.0	+0.2
Чутливі активи (% від суми процентних активів)	42	40	+2	43	-1
Чутливі зобов'язання (% від суми процентних зобов'язань)	39	37	+2	37	+2

Приклад 2. Аналіз впливу змін рівня процентних ставок на чистий процентний дохід для комерційного банку “Перший”

Статті класифікації	Доходи/витрати	Зростання процентних ставок на 1%	Зниження процентних ставок на 1%
Процентні доходи за активами, у тому числі:	4880.00	5467.20	4292.80
— чутливими до змін процентних ставок	2095.00	2682.20	1507.80
— із фіксованими процентними ставками	2785.00	2785.00	2785.00
Процентні витрати за зобов’язаннями, в тому числі:	(4060.00)	(4613.74)	(3506.26)
— чутливими до змін процентних ставок	(1733.00)	(2286.74)	(1179.26)
— із фіксованими процентними ставками	(2327.00)	(2327.00)	(2327.00)
Чистий процентний дохід	820.00	853.46	786.54
Зміни в чистому процентному доході		+33.46	-33.46

відповідні втрати банку та скоригувати плани на наступні періоди. З іншого боку, запровадження таких процедур допоможе виявити резерви підвищення ефективності роботи.

Важливою характеристикою якості активно-пасивних операцій банку є стабільність показників прибутковості. Коливання значень у різni періоди можуть свідчити про орієнтацію установи на спекулятивні джерела надходжень, недоотримання доходів, розбалансованість активних та пасивних операцій. Темпи зростання процентних витрат повинні відповідати темпам збільшення процентних доходів.

ВИЗНАЧЕННЯ ЧУТЛИВИХ ДО ЗМІН ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК АКТИВІВ ТА ЗОБОВ’ЯЗАНЬ

Aналіз коефіцієнтів виявляє фактори, що спричиняють погіршення чи поліпшення їх значень. Вони залежать:

- ◆ від співвідношення процентних активів і зобов’язань;
- ◆ від співвідношення отриманих та сплачених процентних ставок.

Зрозуміло, що при аналізі складу активів та зобов’язань нас мають цікавити ті статті, процентні доходи та витрати за якими потерпають при змінах процентних ставок. Загалом вважають, що:

- ◆ депозити до запитання безпосередньо пов’язані з проведенням розрахунків і через це є досить нечутливими до змін процентної ставки;
- ◆ строкові депозити найбільш чутливі до змін процентної ставки.

Сплата процентів за рахунками до запитання певною мірою нівелює типи рахунків та їх ціну.

Чутливими до змін процентних ставок будуть активи та зобов’язання, за якими сплачувані та отримувані процентні ставки змінюються зі зміною ринкових ставок. Такими є активи та зобов’язання, які погашаються протягом визначеного періоду; які надано та отримано на термін, більший

за визначений, але за своїми умовами передбачають зміни процентних ставок за певних обставин (зміни облікової ставки НБУ, ситуації на грошово-кредитному ринку).

Якщо існує невідповідність між обсягами активів і зобов’язань, чутливих до змін процентних ставок, то в умовах нестабільності останніх надходження зазнають значного впливу. Таким чином, важливим є питання оцінки чутливості позиції банку та її впливу на найважливіші показники прибутковості.

Для визначення суми активів і зобов’язань, які закінчуються у певному часовому підінтервалі, доцільно використати дані звіту про структуру активів і пасивів (форма 631), де відповідні статті балансу відображаються залежно від строку, що залишається до погашення. До цієї суми додаються активи та пасиви, за якими встановлено плаваючі ставки. Отриману суму можна коригувати з урахуванням минулого досвіду та прогнозів. Чутливість зручно вимірювати як відсоток загальної суми процентних активів чи зобов’язань (див. колонку 6 у таблиці).

Розглянемо зміни процентних доходів і витрат, які стануться у банку “Перший” зі зміною рівня ставок на 1 процентний пункт. При цьому припускаємо, що відбудеться миттєва перевідцінка всіх процентних активів і пасивів (див. приклад 2).

Якщо рівень процентних ставок підвищиться на 1 процентний пункт, то за рахунок збільшення доходів від активів, чутливих до змін процентних ставок, надходження зростуть на 587.2 тис. грн. (2095 тис. грн. + 58720 тис. грн. $\times 0.01 = 2682.2$ тис. грн.). Водночас збільшаться відповідні витрати, але лише на 553.74 тис. грн. (1733 тис. грн. + 55374 тис. грн. $\times 0.01 = 2286.74$ тис. грн.). Тобто чистий процентний дохід зросте на 33.46 тис. грн.

Якщо процентні ставки знизяться на 1 процентний пункт, ситуація зміниться на протилежну: чистий процентний дохід зменшиться на 33.46 тис. грн.

Отже, стабільність банківських про-

центних доходів і витрат прямо залежить від різниці між чутливими до змін процентних ставок активами (ЧПА) та зобов’язаннями (ЧПЗ) — тобто розриву (гепу). Розрив можна вимірювати в абсолютних одиницях:

$$P = \text{ЧПА} - \text{ЧПЗ}$$

або у відносних:

$$p = \frac{\text{ЧПА}}{\text{ЧПЗ}}$$

Так, у таблиці розрив дорівнює 3346 тис. грн. (58720 тис. грн. — 55374 тис. грн.), а відносний розрив — 1.06.

Розрив вважають позитивним, якщо сума чутливих до змін процентних ставок активів перевищує суму чутливих до змін процентних ставок зобов’язань, тобто:

$$P > 0 \text{ або } p > 1;$$

і навпаки — негативним, якщо:

$$P < 0 \text{ або } p < 1.$$

Банк “Перший” (див. таблицю) має позитивний розрив. Зміни чистого процентного доходу ($\Delta\text{ЧПД}$), які відбуваються при зміні процентних ставок ($\Delta\text{ПС}$), описуються співвідношенням:

$$\Delta\text{ЧПД} = \Delta\text{ПС} \times P.$$

Для банку “Перший” при підвищенні процентних ставок на 1 процентний пункт

$$\begin{aligned} \Delta\text{ЧПД} &= 0.01 \times 3346 \text{ тис. грн.} = \\ &= 33.46 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Загалом підвищення процентних ставок матиме позитивний вплив у разі перевищення суми чутливих до змін процентних ставок активів над сумою відповідних зобов’язань (позитивний розрив). Навпаки, при зниженні процентних ставок бажаним є негативний розрив, що знижить вартість обслугову-

вання зобов'язань більшою мірою, ніж дохідність активів і поліпшить значення показників прибутковості.

УПРАВЛІННЯ РОЗРИВОМ

Розрив вимірюється по кількох підінтервалах розподілення строків погашення або переоцінки: терміном один місяць, від місяця до трьох, від трьох до півроку, від півроку до року і понад один рік. Це дає змогу оцінити розриви в обсягах чутливих активів і зобов'язань у різні періоди, ймовірні зміни в надходженнях та своєчасно розробити і вжити заходи щодо усунення невідповідностей. Аналіз розриву не стосується зміни ринкової вартості активів і зобов'язань.

Якщо аналітики та керівництво передбачають зростання процентних ставок у майбутньому, то є сенс:

- ◆ працювати з короткостроковими вкладеннями або активами з плаваючими ставками;
- ◆ утримуватися від придбання довгострокових активів із незмінними ставками;

- ◆ залучити максимум довгострокових ресурсів під дешевші фіксовані проценти;
- ◆ позбавитися зобов'язань, чутливих до змін процентних ставок.

За високої ймовірності зниження процентних ставок стратегією керівництва повинно передбачатися:

- ◆ придбання довгострокових активів із фіксованими ставками;
- ◆ поновлення/подовження на діючих умовах активів, термін яких закінчується;
- ◆ утримання від придбання довгострокових джерел фінансування;
- ◆ надання переваги ресурсам із плаваючою процентною ставкою.

Передбачати майбутні зміни процентних ставок — складне завдання: вони можуть змінюватися швидко і несподівано. Співвідношення процентних активів і пасивів — компонент інертніший і залежить від складу клієнтів банку, його місця на ринку фінансових послуг. Зміни структури активів і пасивів мають довгостроковий характер і потребують розробки відповідної стратегії, що дає змогу в майбутньому досягнути позитивного

фінансового результату. Стратегія банку може полягати як у мінімізації розриву, що свідчить про прагнення нівелювати ризик змін процентних ставок, так і в його поглибленні, що свідчить про спекулятивні очікування. Слід зважати на те, що навмисна, значна зміна розриву, його розширення в одному з напрямів можуть виявитися ризикованими і обернутися грою з банківським капіталом, а то й із платоспроможністю. Економічні прогнози клієнтів, якщо вони збігаються з банківськими, перешкоджатимуть бажаному регулюванню вкладень і ресурсів. Зауважимо, що стратегії можна реалізувати лише певною мірою. Підвищення вагомості конкретного банку, розширення кола його клієнтів, збільшення обсягів операцій — це копітка робота щодо реалізації стратегії розвитку банку, яка потребує часу та відповідного менеджменту.

Література.

Johnson H. J. *Financial Institutions and Markets. A Global Perspective.* — New York: McGraw-Hill, Inc. — 1993.

До записника студента/

Управління фінансами банку

Формуючи економічну політику банку в ринкових умовах, необхідно чітко розрізняти мету і принципи її впровадження. Методи і підходи до реалізації обраної політики можуть змінюватися залежно від особливостей розвитку економічної ситуації, однак цілі мають бути постійними. Які серед них головні? Якими засобами досягаються? Про це йдеється у статті Миколи Дмитренка.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ БАНКУ

Існовні й допоміжні цілі сучасного вітчизняного комерційного банку відображені на схемі. Розглянемо детальніше кожну з них (див. схему).

Головними завданнями банку є одержання прибутку і зменшення ризиків, які можуть виникати у процесі його діяльності. Щоб цього досягти, необхідно постійно дбати про належний рівень рентабельності, ліквідності, надійності, розвитку банківської установи.

Зазначені складові фінансового здоров'я банку є його основними цілями.

Рентабельність — відносний показник прибутковості, виражений у відсотках, який характеризує ефективність витрат банку.

Кожний банк працює прибутку, адже

йому потрібно не лише відшкодовувати свої витрати, а й виплачувати пристойні дивіденди акціонерам і вкладникам та проценти за вкладами. Дбаючи про прибуток, важливо не забувати про запобігання ризикам, які виникають у процесі фінансової діяльності.

Ліквідність банку — це його спроможність своєчасно виконати свої грошові зобов'язання. Вона визначається в основному збалансованістю між строками й сумами погашення активів та строками й сумами виконання зобов'язань банку.

Довіра клієнтів є життєво важливою для банку. Навіть передчуття можливих проблем із розрахунками може спонукати клієнтів знімати з рахунків свої гроші, що спричинить серйозні фінансові труднощі для банку. Тож він повинен постійно турбуватися про дос-

татність резервів ліквідності. До них належать:

- ◆ готівкові кошти та банківські метали;
- ◆ кошти до запитання в НБУ;
- ◆ кошти до запитання в інших банках;
- ◆ строкові депозити в НБУ.

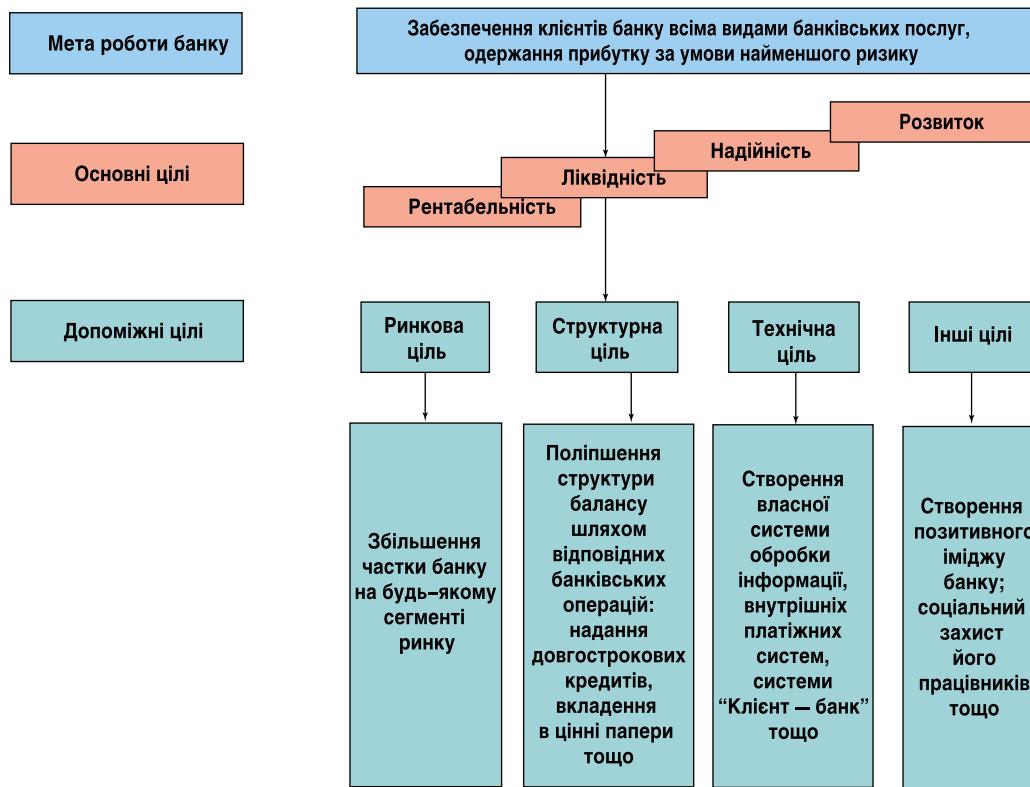
Пошук доступних ресурсів для оперативного підвищення ліквідності є функцією управління і активними, і пасивними операціями.

Третя основна ціль банку — **надійність**. Високий ступінь надійності зменшує імовірність непредбачених витрат, пов'язаних із технічними збоями, викраденням коштів, прорахунками у роботі тощо.

Для змінення надійності необхідно дбати про прозорість потенційно небезпечних операцій. Це допоможе уникнути збитків або принаймні обмежити їх.

Розвиток банку пов'язаний із розши-

Ієархія цілей комерційного банку

ренням обсягів та оборотів фінансових операцій, які впливають і не впливають на баланс, зі збільшенням кількості клієнтів. У довгостроковій перспективі розвиток є неодмінною передумовою забезпечення належної рентабельності.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ БАНКУ

В умовах становлення ринкової економіки розвиток банківської системи стає неможливим без уdosконалення обліку.

Згідно з Положенням "Про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України", затвердженим постановою Правління НБУ від 30.12.1998 р. № 566, система обліку складається з фінансового, управлінського та податкового обліків, які ведуться на основі єдиної інформаційної бази даних, але відрізняються за сутністю, формою та періодичністю розрахунків.

Бухгалтерський (фінансовий) облік у банках України провадиться з метою виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про операції банку, необхідної зовнішнім користувачам, а також внутрішнім — для прийняття відповідних управлінських рішень.

За допомогою фінансового обліку за-

безпечується своєчасне та повне відображення всіх банківських операцій, надання широкому колу користувачів інформації про стан активів та зобов'язань, про результати фінансової діяльності банку.

Управлінський облік забезпечує керівництво банку та його підрозділи оперативною фінансовою та нефінансовою інформацією у визначеному ними форматі для планування, оцінки, контролю та використання ресурсів.

Податковий облік ведеться з метою накопичення даних про валові доходи та валові витрати і використовується для складання податкової звітності, форма, правила, порядок і термін подання якої визначаються Державною податковою адміністрацією.

Щоб система фінансової звітності була ефективним інструментом управління, необхідно дотримуватися таких вимог:

- ➡ обсяг інформації повинен бути достатній для прийняття рішень;
- ➡ зміст звітності має бути однозначним і зрозумілим;
- ➡ інформація повинна бути актуальнуною і суттєвою для користувача.

Фінансова звітність складається із балансу, звітів про прибутки та збитки, про рух грошових коштів, про власний капітал банку, а також із відповідних приміток до звітів (їх зміст залежить від потреб користувачів).

Потреби окремих користувачів (Національного банку України, податкових органів, органів статистики, керівництва банку) задовольняються шляхом встановлення інших (спеціальних) звітів (податкових декларацій, статистичних, внутрішніх звітів тощо). Вони є вважаються фінансовою звітністю.

У ринковій економіці бухгалтерський облік безпосередньо пов'язаний із процесом управління банком і є його важливою складовою. Фінансова звітність банку відображає фінансовий стан банку та результати його діяльності за звітний період. Вона формується на підставі даних фінансового обліку. Характерною рисою цієї звітності є те, що її складають, дотримуючись балансового узагальнення облікової інформації. Цього вимагає сама структура форм звітності, необхідність узгодження внутрішніх та міжнародних показників.

Фінансова звітність не дає змоги керівництву банку детально оцінювати, всебічно аналізувати і контролювати діяльність філій та інших структурних підрозділів, не забезпечує докладною оперативною інформацією, необхідною для прийняття рішень на різних рівнях управління банком. Тому, крім фінансової звітності, практикуються форми статистичної звітності, які складаються за даними управлінського обліку.

Процес кредитування підприємств малого бізнесу та його складові

Дмитро
Цилюрик

Аспірант кафедри банківської справи Київського національного економічного університету

Проблема взаємодії банківської системи та реального сектора економіки може бути вирішена шляхом комплексного розв'язання трьох завдань: зниження реальних процентних ставок, забезпечення припливу заощаджень населення для кредитування реального сектора, створення ефективних бар'єрів щодо кредитних ризиків. У статті аналізуються практичні аспекти кредитування підприємств малого бізнесу, зниження кредитного ризику і витрат робочого часу на видачу кредиту.

Останнім часом при проведенні активних операцій комерційні банки відчувають труднощі зі збільшенням обсягу кредитного портфеля: бракує потенційно платоспроможних позичальників. Великі підприємства, фінансовий стан яких задовільний, уже налагодили сталі зв'язки з конкретними банками, тому на банківському ринку існує певна конкуренція за кредитування таких позичальників.

При цьому майже не приділяється уваги малим підприємствам, насамперед дрібному бізнесу. Це пов'язано зі значними витратами часу на оформлення кредиту, великим кредитним ризиком та неспроможністю більшості таких підприємств нести фінансове навантаження щодо сплати відсотків за кредитом.

Таким чином, нині малі підприємства майже відсторонено від розподілу кредитних ресурсів. Але враховуючи ситуацію на банківському ринку, можливо, саме малий бізнес за певних умов стане основним їх споживачем. Це пов'язано насамперед із тим, що більшість українських банків — невеликі, вони не в змозі конкурувати з великими банками за платоспроможного позичальника. Крім того, основні джерела доходу банків у останні роки — валютний ринок та ринок державних цінних паперів — не дають таких прибутків, як раніше. Тому основним об'єктом активних операцій невеликих банків може стати саме малий бізнес.

Мета статті — розкрити складові процесу кредитування малих підприємств, при чіткій організації якого банки можуть знизити кредитний ризик і витрати робочого часу на видачу кредиту.

Процес кредитування — широке поняття,

яке охоплює кредитний цикл, починаючи з пошуку клієнтів і закінчуючи тим моментом, коли клієнт повністю повертає банку всю суму кредиту разом із відсотками. Проаналізуємо етапи кредитування.

1. Пошук клієнтів

Спочатку слід визначити групу підприємств, які цікавлять банк і задовольняють вимоги розробленої ним програми кредитування (розміри кредитів, плата за кредит, строки кредиту тощо). Після цього необхідно визначити найефективніші методи залучення потенційних клієнтів. Ці методи можуть бути різними:

- ◆ робота з клієнтами, які вже обслуговуються в банку. Кредитний спеціаліст проводить бесіди, залучаючи їх до існуючої програми кредитування;
- ◆ проведення рекламиної кампанії у засобах масової інформації. Визначивши цільову групу клієнтів, проводять аналіз найпопулярніших газетних та журнальних видань, програм телебачення і радіомовлення. Рекламу здійснюють регулярно та в міру необхідності;
- ◆ розповсюдження рекламних буклетів. Такі буклети з коротким описом умов кредитування кредитні спеціалісти поширяють серед потенційних позичальників;
- ◆ відвідання різноманітних семінарів, конференцій, зустрічей за участю потенційних клієнтів. На цих зібраннях рекламиують програми кредитування, розповсюджують буклети, пропонують контактні телефони та адреси;

- ◆ реклама через клієнтів, які вже отримали кредити. Вони залучаються до кредитування

на за програмою своїх знайомих, друзів, родичів, партнерів по бізнесу.

2. Зустріч із клієнтом

Кредитний спеціаліст повинен з'ясувати, чи задоволює даний клієнт умови кредитування. Для цього необхідні такі дані про потенційного позичальника:

- назва;
- організаційна форма;
- вид власності;
- сфера діяльності;
- термін існування підприємства;
- кількість працівників;
- структура бізнесу (види продукції, послуг, середній місячний оборот, сезонність тощо);
- обсяг та склад основних засобів;
- банк, який обслуговує позичальника, кредитна історія, наявність поточних кредитів.

Визначають мету, суму та строки кредиту. Якщо клієнт задоволює вимоги, йому роз'яснюють умови кредитування і видають кредитну заявку та перелік необхідних для отримання кредиту документів.

Крім того, кредитний спеціаліст визначає джерело інформації, яким користувався клієнт — це потрібно для організації ефективної реклами.

3. Робота з документами

Отримуючи документи, кредитний спеціаліст перевіряє достовірність даних у заявиці на отримання кредиту. Перевіряються статутні документи, уточнюється, чи має фірма право отримувати кредити, який із керівників має право підписувати кредитних угод, чи внесено статутний капітал тощо.

Перевіряють також наявність необхідних ліцензій, договори оренди, контракти, доку-

менти, що підтверджують права на власність заставленого майна тощо.

У ході вивчення документів кредитний спеціаліст активно співпрацює з юридичною службою та службою безпеки банку. Щоб внести рішення про надання кредиту на засідання кредитного комітету, необхідно одержати письмовий висновок цих служб.

Служба безпеки перевіряє реєстраційні документи підприємства та особові дані керівників (попередні місяця роботи, наявність судимостей, поточних кредитів у банках, можливих боргів, звязків із кримінальними структурами тощо).

Юристи перевіряють правильність складення всіх юридичних документів, при необхідності вносять доповнення та зміни.

Нарешті, вивчають фінансові документи позичальника (баланси, звіти про прибутки та збитки), проводять оцінку майна, яке планується передати в заставу. Після цього кредитний спеціаліст приймає рішення про доцільність подальшої роботи з клієнтом.

4. Аналіз позичальника

Якщо після вивчення документів приймається позитивне рішення щодо подальшої співпраці з клієнтом, кредитний спеціаліст виїжджає до нього. Зустріч відбувається за присутності керівника підприємства, головного бухгалтера, при необхідності — основних засновників.

Насамперед слід визначити справжнього власника підприємства, який керує використанням грошових коштів, та вести розмову безпосередньо з ним. Процес бесіди поділяється на такі етапи:

Загальні питання про бізнес:

- історія підприємства;
- засновники (можливі зміни у складі тощо).

Схема роботи:

- продукція, послуги (асортимент, якість);
- постачальники (кількість, місцезнаходження, сталість звязків, обсяги постачання, умови розрахунків);
- споживачі (кількість, місцезнаходження, сталість звязків, обсяги продажу, умови розрахунків);
- конкуренти (частка ринку, ціни, якість);
- рух коштів;
- сезонність бізнесу (погані місяці, дні тижня);
- виробничий процес (приміщення, обладнання, виробничий цикл, реалізація).

Стратегія на майбутнє:

- мета інвестиції;
- збільшення обсягів виробництва або послуг;
- розширення асортименту.

Фінанси:

- ціни на продукцію;
- обсяги виробництва та продажу;
- надходження від реалізації за останні 12 місяців;

- умови розрахунків та співвідношення:
 - готівкового обороту до безготівкового;
 - передоплати до реалізації;
 - офіційного обороту до реального;
- витрати (зарплата, оренда, транспорт, комунальні послуги, митні витрати, купівля сировини тощо);
- прибуток (валовий, чистий, у відсотках до обороту, середня маржа);
- розшифровка кредиторської та дебіторської заборгованості;
- основні засоби (місцезнаходження, вартість, амортизація).

Огляд та оцінка застави.

Кредитний спеціаліст оглядає забезпечення, яке надається, отримує у клієнта необхідні документи, які підтверджують права власності, технічні характеристики тощо.

Після фінансового аналізу позичальнику повідомляють, що рішення про надання кредиту прийматиме кредитний комітет банку.

5. Кредитний комітет

Опрацювавши всі документи, отримавши висновки юридичної служби та служби безпеки, кредитний спеціаліст визначає, чи можна з огляду на фінансові показники й існуючі ризики надавати кредит клієнту, в якій сумі та на який термін.

Якщо за результатами аналізу з'ясовується, що клієнт не спроможний сплатити за кредитом, йому відмовляють. В іншому разі кредитний спеціаліст ретельно складає резюме позичальника та графік погашення кредиту. Затим справа виноситься на розгляд кредитного комітету.

Рішення кредитного комітету може збігатися з пропозицією кредитного спеціаліста, але він може зменшити суму кредиту або скоротити строк користування кредитом.

Прийнявши рішення, складають протокол, який підписують члени кредитного комітету, після чого клієнта інформують про прийняте рішення.

6. Оформлення угод та перерахування коштів

На підставі позитивного рішення кредитного комітету кредитний спеціаліст інформує клієнта про необхідність підготовки документів для оформлення застави (довідку з Бюро технічної інвентаризації, свідоцтво про власність тощо). Якщо необхідно, клієнт страхує майно застави на строк надання кредиту.

Коли всі документи зібрано, кредитний спеціаліст складає кредитний договір та надає його клієнту. Якщо у клієнта немає запречень, договір підписують обидві сторони.

Потому в нотаріуса складають договір застави та встановлюють заборону на відчуження предмета застави на час дії кредитної угоди. Наступний крок — відкриття для клієнта позичкового й відсоткового рахунків

та оприбутковування на позабалансовий облік вартості застави.

Із позичкового рахунку перераховують кошти згідно з розпорядженням клієнта.

7. Контроль за кредитом

Кредитний спеціаліст постійно стежить за своєчасним виконанням клієнтом своїх зобов'язань за угодою до остаточного погашення всієї заборгованості за кредитом та процентами. За кілька днів до чергового платежу він по телефону нагадує клієнту про дату й суму платежу, з'ясовує, чи є вільні кошти для своєчасної сплати, пояснює, які й куди документи слід надати.

Крім того, основне завдання контролю полягає в постійному моніторингу економічної і фінансової діяльності клієнта з метою визначення ступеня ризику банку стосовно зазначеного кредиту та своєчасного виявлення ознак погіршення платоспроможності клієнта.

Кредитний спеціаліст з'ясовує, які зміни відбулися в клієнта із часу отримання кредиту. Нові дані перевіряють за всіма основними групами: реалізація продукції, доходи та витрати, обороти за рахунком, стан дебіторів і кредиторів, дані за складом, зміна асортименту продукції, стан застави. Ці дані обробляють та додають до кредитної справи.

Якщо в результаті моніторингу з'ясувалося, що показники діяльності клієнта погіршилися, приймають рішення про подальші кроки роботи з позичальником.

8. Погашення кредиту та повторне кредитування

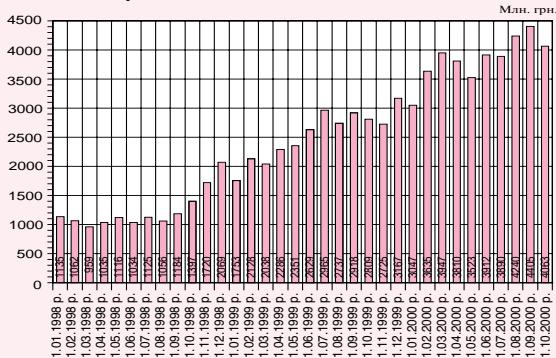
Кредит вважається повністю погашеним, коли клієнт виконує всі зобов'язання за договором та погашає всю суму заборгованості за кредитом і відсотками. Затим, якщо клієнт хоче отримати новий кредит, розглядають питання про повторне кредитування.

Для цього весь процес проводиться спочатку. Але одержати кредит можна швидше, ніж першого разу, бо ж предмет застави залишається тим же та й процедура вже відома. Втім, аналіз та перегляд застави слід здійснювати ретельно, як і вперше.

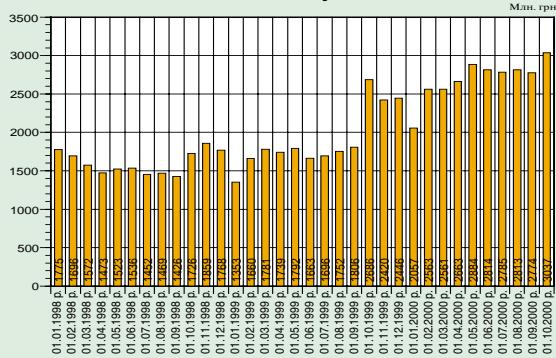
Якщо клієнт не хоче брати повторний кредит або такого бажання не має банк, після погашення останнього внеску за позичку клієнт отримує у банку лист про те, що кредитну заборгованість погашено, з яким іде до нотаріуса, де знімають заборону з майна. Після цього відносини банку з клієнтом вважають закінченими. Кредитний спеціаліст дає розпорядження про закриття позичкового та відсоткового рахунків і знімає з позабалансового обліку вартість договору застави. Всі ці документи підшивують у кредитну папку. Відтак кредитна справа закривається.

Динаміка фінансового стану банків України на 1 жовтня 2000 р.

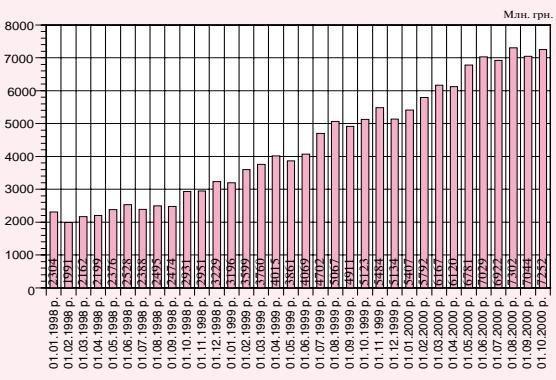
Грошові кошти та залишки в НБУ

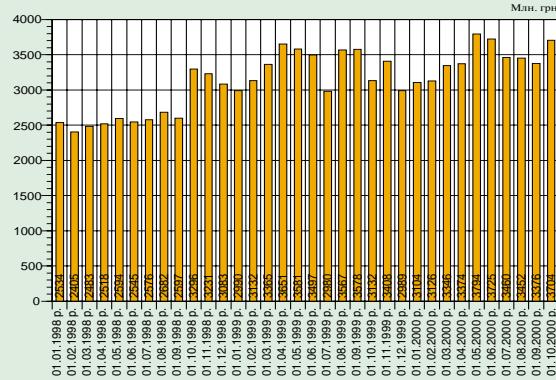
Кошти бюджетних установ та НБУ

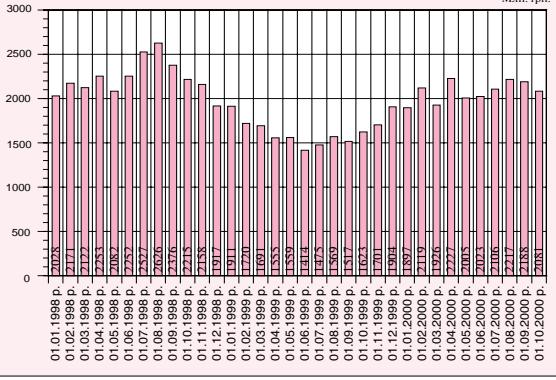
Кошти в банках

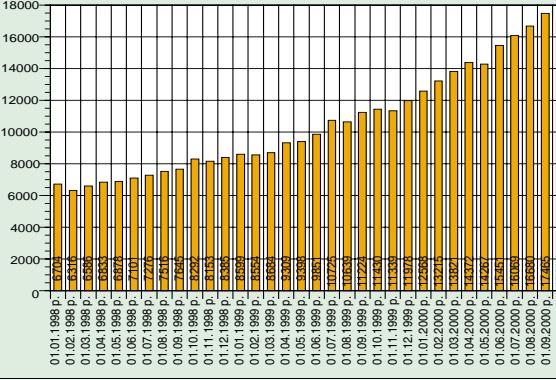
Кошти банків

Портфель цінних паперів

Кошти на рахунках клієнтів

Кредитний портфель

Цінні папери власного боргу

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками управління беззвітного нагляду департаменту пруденційного нагляду НБУ.

Презентація проекту /

**Олександр
Андрійчук**

Директор департаменту інформаційних
систем і технологій Української
державної інноваційної компанії

**Віталій
Терещенко**

Начальник відділу аналізу звітності
департаменту валютного контролю та
ліцензування Національного банку України

Міжбанківська інформаційна система “Клієнт”

Наступне тисячоліття знаменується новими тенденціями у розвитку банківської системи України, спрямованими на підтримання стабільності банків та зменшення ризиків у їхній діяльності. Істотно змінити банківську систему, перевести взаємовідносини з клієнтами на якісно новий рівень дало б змогу впровадження проекту, основи якого розробили спеціалісти Національного банку України спільно з Асоціацією українських банків та провідними банківськими установами.

ВІДНОСИНИ МІЖ КЛІЄНТОМ І БАНКОМ

сторично склалося так, що саме потреби населення спонукали створювати банки та будувати банківську систему. Отже, завдяки клієнту з'явився і діє сучасний банк, сприяючи у свою чергу розвиткові самого клієнта.

У повсякденні слово “клієнт” має багато значень. Що ж до банківської справи, то воно означає фізичну або юридичну особу, яка відкрила рахунок і користується послугами банку. Під цю категорію підпадають також банки, які мають рахунки і обслуговуються в інших банках.

Відносини між клієнтом і банком завжди будується на взаємних зобов’язаннях, оскільки між ними існує матеріальна відповідальність. Наприклад, погоджуючись відкрити рахунок клієнту, банк зобов’язується приймати від нього кошти, надавати послуги, вести облік грошей і операцій за його рахунком, повернати кошти за вимогою, не розголошувати інформацію про операції клієнта тощо. Клієнт у свою чергу дає слово виконувати вимоги банку щодо порядку та регламенту обслуговування, надавати інформацію про себе і свою діяльність, вчасно сплачувати комісію за послуги і таке інше. Ці питання регулюються чинним законодавством країни, угодою між банком і клієнтом, загальновизнаними правилами банківської практики. Такі відносини базуються на звичному для ділових кіл правилі: маю право — значить, маю зобов’язання.

Прагнучи утримати клієнтів, банк надаватиме перевагу привабливим для них послугам і прагнутиме ці послуги регулярно оновлювати. Робота установи, орієнтованої на потреби свого клієнта, буде успішною і прибутковою. Втім, слід також цікавитися діяльністю клієнта, щоб оцінити його фінансовий стан і знизити пов’язаний із цим можливий ризик. У такий спосіб банк може зменшити свої витрати, запобігти втраті ресурсів.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Діяльність і фінансовий стан клієнтів безпосередньо залежать від стану економіки країни. Якщо вона розвивається нормально — клієнти банку процвітають, відчувають дедалі більшу потребу в банківському обслуговуванні, примножується прибуток банку, пожвавлюється його кредитна діяльність, що сприяє збільшенню обсягів виробництва, зростанню ділової активності клієнтів. Відповідно зменшуються ризи-

В Україні передбачається створити єдину інформаційну систему обліку позичальників (боржників), які мають просочену заборгованість за кредитами, наданими комерційними банками

ки банку при їх обслуговуванні. І наспаки — занепад економіки погіршує фінансовий стан клієнта, спонукає його ускладнювати схеми взаєморозрахунків із партнерами, зменшувати обся-

ги обслуговування у банку, а з допомогою кредитів “латати дірки” у своєму проблемному господарстві. Відтак підвищується ризик і для банку. Найгірше, якщо клієнт є складовою ланцюжка взаємопов’язаних осіб (юридичних або фізичних). За таких умов він може стати “детонатором ланцюгової реакції” і створити проблеми не лише своїм партнерам, а й багатьом іншим банкам.

Як свідчить досвід, левова частка проблем, пов’язаних із кредитним портфелем та активними операціями комерційних банків, виникає внаслідок недостатньої поінформованості останніх про поточний фінансовий стан та діяльність клієнтів. Дуже помітно це виявилось у період інтенсивного кредитування у 1993—1997 роках, коли велику кількість кредитів отримували новостворені комерційні та державні підприємства. До сьогодні, на жаль, маємо у багатьох банках відголосок тих часів — проблемні та сумнівні до повернення кредити, а отже, і “проблемних” клієнтів.

Із прийняттям Закону “Про внесення до деяких законів України змін щодо відкриття банківських рахунків” від 16.12.1997 р. № 725/97-ВР клієнти комерційних банків мають змогу відкривати необмежену кількість рахунків у будь-яких банках України. Але при цьому збільшилися ризики у банківській системі при обслуговуванні клієнтів, які мають рахунки в різних банках. Банки вимушенні об’єднувати свої зусилля щодо організації належного контролю за діяльністю клієнтів, аби запобігти появі

проблем при кредитуванні, у розрахунково-касовому обслуговуванні клієнтів, валютних операціях, операціях із кредитними картками.

Аналіз листування комерційних банків через електронну пошту НБУ з поміткою “Всім банкам” за 1996—1999 роки підтверджує необхідність регулярного (іноді — термінового) обміну інформацією про ризикових клієнтів. Окрім того, за змістом повідомлень можна зробити висновки про:

- ◆ відсутність у більшості банків достатнього обсягу інформації про своїх клієнтів;
- ◆ пряму залежність між обсягом інформації про клієнта у банку та сумлінністю клієнта у виконанні своїх зобов’язань;
- ◆ відсутність систематизованої бази даних, необхідної при обслуговуванні клієнтів;
- ◆ можливість формалізації та систематизації інформації про клієнтів;
- ◆ трудомісткість діючої процедури збору та обробки інформації банків про своїх клієнтів;
- ◆ відсутність належних методик для оцінки ризиків банків при обслуговуванні клієнтів та оцінки ризиків клієнтів при здійсненні комерційних проектів;
- ◆ відсутність скоординованих дій банків, спрямованих на зниження ризиків шляхом створення і розширення спільногом інформаційного поля.

Багато банківських спеціалістів протягом останніх років працювало над вирішенням проблем, які вже давно вийшли за межі окремого банку. Вони пов’язані з необхідністю зменшити ризики, що виникають під час обслуговування клієнта. Сьогодні це вузьке місце всієї банківської системи України, гальмо її розвитку. Тому згідно з Указом Президента України від 14 липня 2000 року № 891/2000 “Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень” передбачається створити єдину інформаційну систему обліку позичальників (боржників), які мають просточену заборгованість за кредитами, наданими комерційними банками. На наш погляд, освоєння такої системи буде першим етапом упровадження в Україні довгоочікуваного інструменту для вирішення спільних проблем банків.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ОДВІЧНОГО ПИТАННЯ: “З ЧОГО ПОЧАТИ?”

Aвтори статті вивчали вітчизняний та зарубіжний досвід організації інформаційних баз даних про клієнтів. У різних країнах світу існують системи, за допомогою яких банки стежать за

діяльністю клієнтів, попереджають один одного про злочинні дії або порушення з їхнього боку, прогнозують обсяг ризику та зміни у діяльності окремих груп взаємопов’язаних клієнтів. Багато центральних банків (Банк Франції, Банк Італії, Бундесбанк, Банк Іспанії, Націо-

У центральних банках зарубіжних країн є спеціалізовані бази даних балансів підприємств і позичальників. Назріла потреба у створенні такого ж “інструменту” для вітчизняної банківської системи

нальний банк Бельгії та інші) створили спеціальні централізовані служби з банківських ризиків і вивчають фінансовий стан підприємств. Окрім того, у центральних банках Німеччини, Бельгії, Італії, Іспанії давно існують спеціалізовані бази даних балансів підприємств і позичальників. Враховуючи досвід інших країн і той факт, що Україна розвивається швидкими темпами, необхідно створити такий “інструмент” для вітчизняної банківської системи. Відтак вдалося б відчутно знизити ризики при здійсненні активних операцій, що в цілому зміцнило б стабільність українських банків.

Більше року в НБУ тривала робота над створенням в Україні міжбанківської інформаційної системи “Клієнт” (надалі — МІС “Клієнт”). Розпочало її тоді ще існуюче у структурі Національного банку головне управління. Воно звернулося до тридцяти великих комерційних банків України, Асоціації українських банків, київських навчальних закладів із проханням висловити свою думку щодо першого варіанта проекту МІС “Клієнт”. До аналізу долучились спеціалісти цілої низки підрозділів комерційних банків — банківської безпеки, комп’ютерних технологій, кредитних операцій, відділів із питань роботи з клієнтами, юристи. Відгуки та пропозиції, що надійшли на адресу головного управління НБУ, засвідчили жвавий інтерес потенційних користувачів до створення МІС “Клієнт” і висвітлили багато проблемних питань, які необхідно було вирішити на етапі її побудови. Це були питання нормативно-правового характеру, організаційної побудови, технічні і технологічні, фінансові.

Вельми важливими і водночас найскладнішими є питання нормативно-правового характеру. Наше суспільство розвивається дуже стрімко, і чинне законодавство багато в чому не відповідає потребам сьогодення та впровадженим технологічним рішенням. Законодавчою базою для запровадження МІС

“Клієнт” стали закони “Про банки і банківську діяльність”, “Про інформацію”, “Про Національний банк України”, укази Президента “Про комплексні заходи щодо оздоровлення банківської системи на 1999—2000 роки” від 23 січня 1999 року № 44/99, “Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень” від 14 липня 2000 року № 891 /2000 та інші. У перелічених документах закладено основи створення і підтримання баз даних про позичальників, інсайдерів, великих кредитів; висвітлено питання збереження банківської таємниці, колективної власності на інформацію, встановлення договірних відносин щодо створення баз даних та їх використання. Але для побудови системи, аналогічної системам у інших країнах, необхідно насамперед внести зміни й доповнення до законів “Про банки і банківську діяльність”, “Про інформацію”.

Передусім, на наш погляд, необхідно юридично коректно визначити термін “банківська таємниця”.

У статті 52 Закону України “Про банки і банківську діяльність” читаємо: “Банки в Україні гарантують таємницю по операціях, рахунках і вкладах банку його клієнтів і кореспондентів. ” Але ж хіба це вся банківська інформація, яку належить зберігати у таємниці? А який порядок розкриття банківської таємниці, яка відповідальність за її розголошення? На жаль, чинне законодавство не дає відповідей на ці запитання.

Слід зауважити, що у проекті нової редакції Закону “Про банки і банківську діяльність”, поданого Національним банком України на розгляд Верховної Ради, зроблено спробу частково вирішити зазначені питання. Але внесення певних змін тільки до цього закону не зніме усього комплексу серйозних юридич-

Міжбанківська інформаційна система “Клієнт” створюється з метою забезпечення банків інформацією, необхідною для зменшення ризиків, які виникають при обслуговуванні юридичних та фізичних осіб

них проблем, пов’язаних з уведенням жорстких вимог щодо збереження конфіденційної банківської інформації.

На нашу думку, необхідно підготувати окремий законопроект “Про банківську таємницю”, в якому б давалося чітке визначення цього поняття, рег-

ламентувався доступ до конфіденційної інформації банків, передбачалася відповідальність за розголошення банківської таємниці.

Для врегулювання взаємовідносин між банками, пов'язаних із наданням конфіденційної інформації і користуванням нею (нерозповсюдження, нерозголошення, відповідальність, інформаційна взаємопідтримка банків, моральна та етична принципи роботи у цій сфері), пропонується створити спільний документ, який має юридичну силу і обов'язковий до виконання для всіх банків. Це може бути, наприклад, Кодекс інформаційних відносин банків України або Міжбанківська конвенція (угода) про інформаційний обмін.

Для ефективного вирішення питань доопрацювання проекту побудови МІС "Клієнт" було створено робочу групу зі спеціалістів Національного банку України, комерційних банків, Асоціації українських банків. Перші засідання групи дали поштовх до створення низки документів за проектом, у тому числі концепції системи.

Деякі положення концепції про створення і функціонування МІС "Клієнт" наведено нижче.

МЕТА ФУНКЦІОNUВАННЯ МІС "КЛІЄНТ"

Міжбанківська інформаційна система "Клієнт" створюється з метою забезпечення банків інформацією, необхідною для зменшення ризиків, які виникають у банківській системі України при обслуговуванні юридичних та фізичних осіб.

Міжбанківська інформаційна система "Клієнт" має забезпечити:

- 1) упорядкування інформації про клієнтів комерційних банків України, які збільшують ризик проведення банківських операцій (тобто мають прострочену або безнадійну до повернення заборгованість перед банком, рахунки в інших банках, загубили чекові книжки, печатки і штампи, використовують підроблені печатки і штампи, є фіктивно зареєстрованими особами тощо);

- 2) своєчасне інформування комерційних банків про незаконні дії окремих клієнтів банків або просто осіб;

- 3) перевірку за запитом банку досвірності чеків (векселів, паспортів), наданих клієнтами до банку;

- 4) запобігання співпраці клієнтів банків із недобропорядними юридичними або фізичними особами;

- 5) з'ясування інформаційних потреб комерційних банків за визначеною темою на підставі пропозицій банків та

накопичення досвіду експлуатації МІС "Клієнт".

ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОNUВАННЯ МІС "КЛІЄНТ"

Систему слід створювати з дотриманням наведених нижче принципів.

1. Обов'язковості

Всі банки України надають до системи інформацію, чітко виконують вимоги до учасників системи, дотримуються зобов'язань стосовно інформаційного обміну.

За принципом обов'язковості будувалися системи в інших державах, де центральний банк або спеціально створена установа після внесення відповідних змін до законодавства має право контролювати надходження до системи необхідної інформації, забезпечуючи таким чином її повноту.

2. Добровільноти

Кожен із банків добровільно вирішує, чи отримуватиме він інформацію із системи. Таке рішення приймається на засіданні правління банку одночасно з рішенням стосовно підрозділів-користувачів і відповідальних осіб.

3. Об'єктивності

Відповідь на запит банку формується з інформації, наданої іншими банками без зміни її змісту. Працівники банку — отримувача інформації на підставі даних, які надійшли, самостійно роблять висновки щодо стану або діяльності клієнта.

4. Відповідальності

Учасники системи у своїх банках повинні так організувати використання інформації, отриманої по системі, щоб не допустити її розголосу. Кожен із них повинен нести відповідальність за невиконання своїх зобов'язань перед іншими учасниками системи.

5. Взаємності

Отримувати із системи інформацію можуть лише банки, які поповнюють її власними даними. Незалежно від обсягу внесеної інформації банки надають один одному взаємну інформаційну підтримку, насамперед стосовно своїх клієнтів — порушників закону (або осіб, які банками не обслуговуються) і спільних клієнтів.

6. Рівноправності

Кожен із банків — учасників системи має рівні права на користування си-

стемою, внесення зауважень щодо роботи і пропозицій стосовно змін у ній.

7. Колегіальноті

Усі рішення щодо розробки та внесення змін до системи приймаються за участю комерційних банків, Асоціації українських банків та особи, відповідальної за її експлуатацію.

ІНФОРМАЦІЯ МІС "КЛІЄНТ"

У системі формується та зберігається інформація, отримана від банків України. На її підставі банк визначатиме ступінь ризику взаємодії із клієнтом.

Головна база даних системи може бути доповнена інформацією із баз даних НБУ, державних і недержавних установ.

Власниками інформації у системі є комерційні банки (кожен володіє нею в тому обсязі, у якому надав).

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ МІС "КЛІЄНТ"

Інформація у системі повинна бути захищена спеціальними програмно-технічними засобами. Спеціалісти НБУ та комерційних банків набули значного досвіду створення подібних засобів. Нині це завдання в технічному і технологічному аспекті може бути успішно вирішene.

З іншого боку, тільки уповноважена особа комерційного банку має право надсилати інформацію до головної бази даних та отримувати із системи первинні дані або результат технологічної обробки первинної інформації (без зміни змісту).

МОЖЛИВІ ВАРІАНТИ ПОБУДОВИ МІС "КЛІЄНТ"

Використовуючи досвід інших країн та враховуючи можливості банківської системи України, сьогодні можна запропонувати такі варіанти організаційної побудови цієї системи.

1. Окремо створене акціонерне товариство, співзасновниками якого є комерційні банки.

За такого варіанта необхідно знайти джерела фінансування проекту, заснувати акціонерне товариство, знайти й орендувати приміщення, створити штат працівників, укомплектувати товариство оргтехнікою і спеціальними комп'ютерами, купити канали зв'язку і створити мережу для обміну інформацією, розробити і впровадити проект, забезпечити поточну експлуатацію системи.

Негативні сторони: значні витрати коштів і часу на створення та впровадження системи.

2. На базі обраного комерційного банку, який має належні технічні можливості та обслуговуючий персонал.

У цьому разі необхідно знайти джерела фінансування проекту, орендувати у банку приміщення, набрати штат працівників, укомплектувати систему оргтехнікою і спеціальними комп'ютерами, купити канали зв'язку і створити мережу для обміну інформацією, розробити і впровадити проект, забезпечити поточну експлуатацію системи.

Негативні сторони: наявність монопольних комерційних інтересів може прискорити зростання тарифів на експлуатацію системи, значні витрати коштів і часу на її створення і впровадження.

3. На технічній базі Української державної інноваційної компанії за участі у проекті комерційних банків.

Необхідно знайти джерела фінансування проекту (компанія і банки можуть бути такими джерелами), визначити підрозділ і доукомплектувати (за необхідності) штат працівників, доукомплектувати (в разі потреби) спеціальними комп'ютерами, розробити і впровадити проект, забезпечити поточну експлуатацію системи.

Негативні сторони: витрати на створення і впровадження системи.

Найкраще, на наш погляд, поєднання першого і третього варіантів організаційної побудови МІС “Клієнт”. Розробляючи та впроваджуючи систему на базі Української державної інноваційної компанії, яка в основному забезпечена матеріально-технічними засобами і кваліфікованим персоналом, вдалося б значно скоротити час на реалізацію цього проекту. Доопрацювання потребують технологія, програмне забезпечення, система захисту інформації, кошторис на утримання системи.

ТЕРМІНИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ВИТРАТИ МІС “КЛІЄНТ”

При виборі третього варіанта організаційної побудови системи орієнтовний термін розробки проекту становить 5–8 місяців, а впровадження (враховуючи дослідну експлуатацію) — близько 6 місяців. У першому варіанті потрібно додатково щонайменше 4–6 місяців за умови значних капітальних вкладень.

Витрати часу на розробку, впровадження, утримання і модернізацію значно менші за третього варіанта ор-

ганізаційної побудови системи. Наявність технічної бази, каналів зв'язку, приміщень, персоналу для доопрацювання програмного забезпечення і супроводження вочевидь значно зменшують витрати на систему.

Передбачається, що система працюватиме на засадах самофінансування.

РОЗВИТОК МІС “КЛІЄНТ”

У майбутньому система може бути розширенна у частині:

- ◆ обліку та накопичення інформації про клієнтів банків України;

- ◆ накопичення тієї публічної інформації “про себе”, яку клієнти побажають внести до системи;

- ◆ створення математичного апарату обчислення ризиків у банківській системі за кожним клієнтом;

- ◆ накопичення інформації про банки та клієнтів інших країн, які є торговельними партнерами або інвесторами України;

◆ підключення до баз даних інших відомств та організацій із метою доповнення і розширення інформації системи.

На наш погляд, реалізація цього проекту сприятиме забезпеченню стабільності банківської системи України та зміцненню національної грошової одиниці — гривні.

Автори статті щиро вдячні працівникам комерційних банків “АЖІО”, “Аval”, ВАБанк, Промінвестбанк, “Надра”, “Україна”, Укросцібанк, Укргазпромбанк, Ощадбанк, Укreximbank, Укркомунбанк, Асоціації українських банків, Київського національного економічного університету, Київського національного торговельно-економічного університету, які підтримали проект і брали участь в обговоренні ключових положень проекту МІС “Клієнт” та свого часу надійшли на нашу адресу слушні зауваження і пропозиції.

КОМЕНТАР ФАХІВЦІВ НБУ

У статті “Міжбанківська інформаційна система “Клієнт” порушенено ряд актуальних питань, пов’язаних із розв’язанням важливих завдань — зміцнення стабільності банківської системи країни і забезпечення сприятливих умов для її розвитку. Міжбанківська інформаційна система (про її створення йдеться у статті) покликана допомагати знижувати ризики, підвищувати рівень ліквідності банків та запобігати зловживанням у банківському кредитуванні.

Побудова такої системи — складне й відповідальне завдання. Воно потребує вирішення проблем як нормативно-правового, так і техніко-технологічного характеру (йдеться про побудову потужного та надійного обчислювального середовища для взаємодії банків, відповідних державних закладів, інших організацій та небанківських кредитно-фінансових установ). Створення такої системи “з нуля” та її подальша експлуатація потребують значних витрат.

Тому, на наш погляд, вибираючи прийнятний варіант системи та її подальшої експлуатації, необхідно враховувати наявні технічні можливості НБУ, досвід побудови та експлуатації подібних систем спеціалістами департаменту інформатизації НБУ та Центральної розрахункової палати (ЦРП) НБУ.

Національний банк має телекомуникаційну мережу інформаційного обміну, яка охоплює основні державні заклади, всі комерційні банки України та їхні філії. За допомогою цієї мережі функціонують СЕП, інші інформаційні системи НБУ. Таким чином, департамент інформатизації НБУ та ЦРП НБУ володіють необхідними обчислювальними можливостями і технологіями, мають функціонуючу телекомуникаційну мережу й розвинуту інфраструктуру експлуатації інформаційних систем. Створюючи та експлуатуючи міжбанківську інформаційну систему, можна обйтися без великих додаткових витрат — слід лише використати вже апробовані умови та наявні можливості.

Анатолій Савченко,
директор департаменту інформатизації
Національного банку України.

Іван Коваль,
начальник Центральної розрахункової палати
Національного банку України.

Технологія збору звітної інформації у багатофілійному банку

Із переходом у 1998 році на нову технологію збору й передачі фінансової та статистичної звітності перед банками постали проблеми щодо зовнішньої і внутрішньої звітності. Над цим питанням розмірковують автори публікації – науковці і практики.

Технологія НБУ, застосовувана для збору й аналізу звітної інформації, вже в самій своїй побудові (репозитарій — досить вдала спроба дати повне формальне визначення процесу створення звітної інформації) орієнтована на використання комп'ютерної техніки.

Ефективність такої технології принципово залежить від рівня автоматизації роботи банку, особливо якщо він має таку розгалужену філіальну мережу, як Ощадбанк.

Згідно з вимогами НБУ звітна інформація передається підрозділами Ощадбанку у вигляді файлів економічних показників (надалі — файлів) за відповідною схемою (див. схему).

На схемі вказано три джерела ство-

рення зазначених файлів: автоматично за даними програмних комплексів ОДБ, автоматично за допомогою іншого програмного забезпечення, за допомогою текстових редакторів на підставі реєстрів бухгалтерського обліку та інших документів.

Перед відправкою файлів до регіональних центрів обробки інформації, базуючись на даних, що містяться у файлах, за допомогою автоматизованого робочого місця АРМ “Статзвітність” Національного банку генеруються і роздруковуються відповідні форми звітності; їх підписують відповідальні працівники і зберігають в архіві. Це безумовно стосується місячної, квартальної і річної звітності, а також щоденних файлів.

У регіональних центрах обробки інформації Ощадбанку файли, які надаються за схемою 03 (філія → обласному управлінню НБУ), після вхідного контролю транзитом передаються до відповідного регіонального управління Національного банку. Цей шлях передачі вибрано тому, що немає безпосереднього зв’язку відділень із регіональним управлінням НБУ (в регіональних управліннях використовується друга модель системи розрахунків). У такий спосіб регіональне управління Ощадбанку має змогу контролювати надану йому звітну інформацію.

Файли, які надаються за схемою 08 (головний банк → обласному управлінню НБУ), консолідується на

Монітор надходження файлів звітності			
№	Обласне управління	Інформація	Файл
1	РУ 01 — Вінницька	26.08.1999 14:40 — без помилок	26.08.1999 14:40 #01ALA8Q.BQ6
2	РУ 02 — Волинська	26.08.1999 12:33 — без помилок	26.08.1999 12:28 #01BLA8Q.BQ1
3	РУ 03 — Дніпропетровська	26.08.1999 15:29 — зауваження	26.08.1999 15:28 #01CLA8Q.BQ1
4	РУ 04 — Донецька	26.08.1999 15:29 — зауваження	26.08.1999 15:28 #01DLA8Q.BQ4
5	РУ 05 — Житомирська	26.08.1999 12:44 — без помилок	26.08.1999 12:44 #01ELA8Q.BQ1
6	РУ 06 — Закарпатська	26.08.1999 15:17 — зауваження	26.08.1999 15:17 #01FLA8Q.CQ2
7	РУ 07 — Запорізька	26.08.1999 11:51 — зауваження	26.08.1999 11:51 #01GLA8Q.BQ2
8	РУ 08 — Івано-Франківська	26.08.1999 12:55 — зауваження	26.08.1999 12:55 #01HLA8Q.BQ1
10	РУ 10 — Кіровоградська	26.08.1999 10:58 — без помилок	26.08.1999 10:57 #01KLA8Q.BQ2
11	РУ 11 — АР Крим	26.08.1999 13:06 — зауваження	26.08.1999 13:06 #01LLA8Q.BQ1
12	РУ 12 — Луганська	26.08.1999 13:01 — зауваження	26.08.1999 13:00 #01MLA8Q.BQ2
13	РУ 13 — Львівська	26.08.1999 12:55 — зауваження	26.08.1999 12:55 #01NLA8Q.BQ1
14	РУ 14 — Миколаївська	26.08.1999 13:01 — без помилок	26.08.1999 13:00 #01OLA8Q.BQ1
15	РУ 15 — Одеська	26.08.1999 12:02 — зауваження	26.08.1999 12:01 #01PLB8Q.BQ2
16	РУ 16 — Полтавська	26.08.1999 10:33 — без помилок	26.08.1999 10:32 #01QLA8Q.BQ2
17	РУ 17 — Рівненська	26.08.1999 12:23 — зауваження	26.08.1999 12:23 #01RLA8Q.BQ2
18	РУ 18 — Сумська	26.08.1999 11:41 — зауваження	26.08.1999 11:40 #01SLB8Q.BQ4
19	РУ 19 — Тернопільська	26.08.1999 13:01 — без помилок	26.08.1999 13:00 #01TLA8Q.BQ1
20	РУ 20 — Харківська	26.08.1999 11:03 — без помилок	26.08.1999 11:02 #01ULA8Q.BQ1
21	РУ 21 — Херсонська		
22	РУ 22 — Хмельницька	26.08.1999 15:02 — без помилок	26.08.1999 15:02 #01WLA8Q.BQ4
23	РУ 23 — Черкаська	26.08.1999 13:48 — зауваження	26.08.1999 13:48 #01XLA8Q.GQ2
24	РУ 24 — Чернігівська	26.08.1999 14:35 — помилки	26.08.1999 14:19 #01YLA8Q.BQ3
25	РУ 25 — Чернівецька	26.08.1999 12:49 — без помилок	26.08.1999 12:49 #01ZLA8Q.BQ4
26	РУ 26 — Київ	26.08.1999 12:33 — зауваження	26.08.1999 12:28 #01ILA8Q.BQ2
27	27 — правління	26.08.1999 11:55 — зауваження	26.08.1999 11:54 #01ILP8Q.BQ1

регіональному рівні й передаються до центрального апарату правління Ощадбанку. Там теж виконується їх вхідний контроль, і консолідована інформація за схемою 08 надходить до операційного управління Національного банку.

На кожному рівні протоколи з результатами вхідного контролю надсилаються у відповідні підрозділи та ведуться архіви всіх файлів, що надійшли, а також окремо архіви файлів, що пройшли вхідний контроль, і тих, у яких виявлено помилки.

Працівники підрозділів, відповідальні за отримання, контроль і подальшу передачу файлів на регіональному рівні та в центральному апараті правління Ощадбанку, за допомогою спеціалізованих програмних засобів ведуть моніторинг і перевіряють якість отриманих файлів.

Екран монітора з надходженням файлів автоматично поновлюється і має такий вигляд (див. таблицю).

Як бачимо, на екрані у розрізі регіональних управлінь подано дату й час надходження певного файла (в таблиці це файл #01), а також дату й час його обробки. Відсутність даних у другому і третьому стовпчиках означає, що жоден файл від регіональних управлінь не надходив.

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЯКІТЬ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3 і створенням файлів відповідальність за якість звітних даних від працівників, які ведуть облік на автоматизованих системах або у бухгалтерських реєстрах, переходить до тих, хто передає файли далі. Вони несуть також відповідальність за достовірність інформації, що міститься у файлах, її відповідність даним обліку та збереження достовірності інформації протягом усього часу існування файлів.

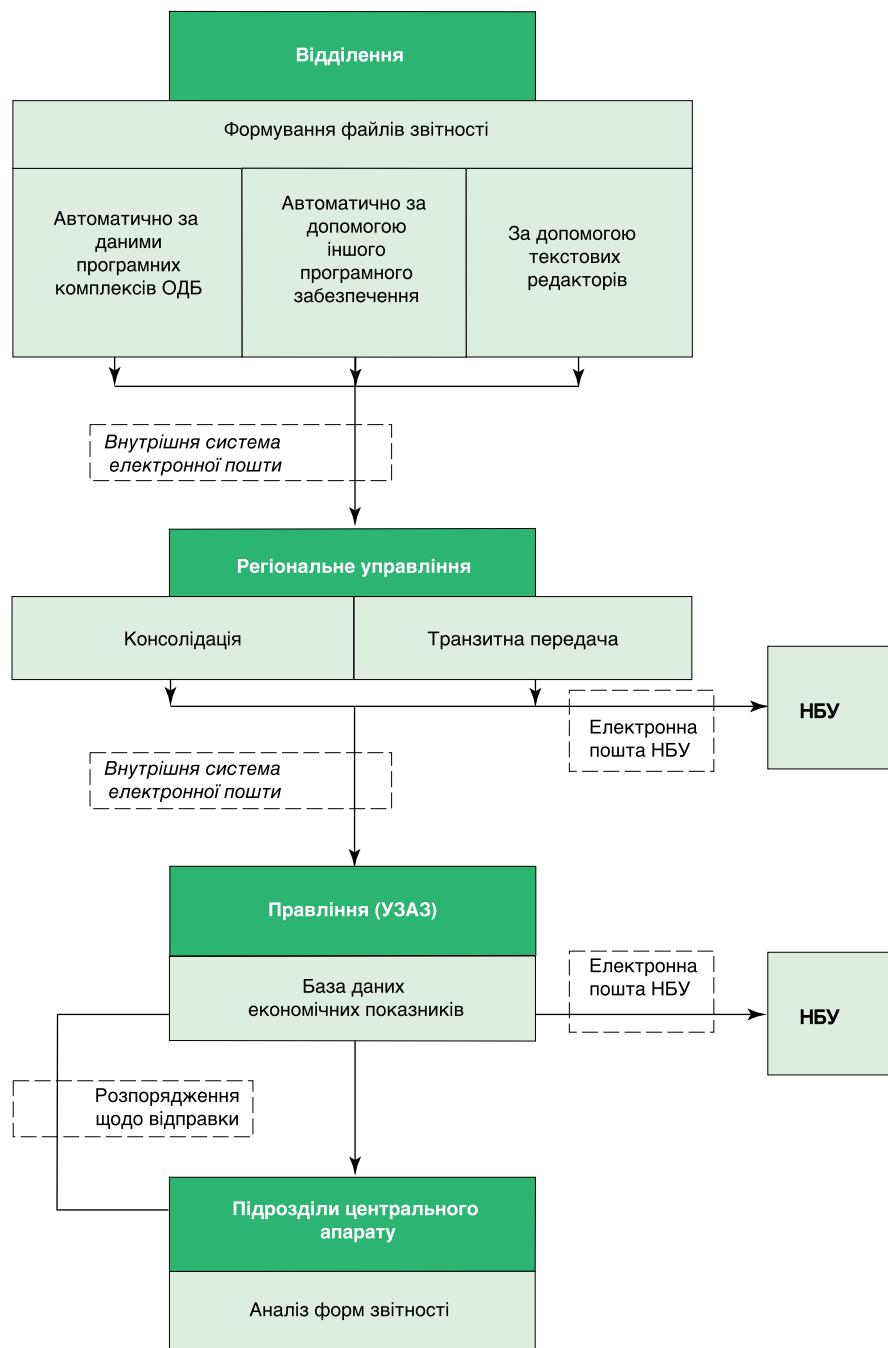
У зв'язку із цим особливі вимоги висуваються до автоматизованих банківських систем, на базі яких створюється левова частка файлів.

Збереження достовірності інформації, що міститься у файлах, може гарантувати, наприклад, цифровий підпис.

Зважаючи, що одержувач повинен отримати файли у визначений термін, до перелічених типів відповідальності додається ще й відповідальність за своєчасність їх доставки.

У центрах накопичення інформації на регіональному рівні та на рівні апарату правління додається відповідальність за збереження інформації, її повноту і цілісність, а також за своєчасне надання звітної інформації, насамперед Національному банку.

Передача звітної інформації підрозділами банку

Передача відповідальності може мати і непрямий характер. Наприклад, особа, яка супроводжує програмне забезпечення автоматизованої банківської системи, поділяє відповідальність за достовірність облікової інформації разом із працівниками бухгалтерії та операціоністами, а працівники системи електронної пошти беруть на себе і передають відповідальність, пов'язану з файлами, навіть не уявляючи, яка саме звітна інформація у них міститься.

Таким чином, на довгому шляху проходження звітної інформації у вигляді

файлів економічних показників виникає багато типів відповідальності, яка переходить від одного виконавця до іншого.

КОНТРОЛЬ ЗА ДОСТОВІРНІСТЮ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

4 передусім здійснюється синтаксичний контроль. Електронний спосіб передачі звітної інформації у вигляді файлів економічних показників висуває додаткові вимоги до контролю достовірності наданої інформації, ніж при роботі з паперовими носіями.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розшифровка залишку за балансовим рахунком <BBBB> <назва балансового рахунку> за станом на <період звітності>			Форма 1.
			Коп.
Символ аналітичного обліку	Найменування символу аналітичного обліку	Сума	
...	

Аналітичні розрізи бухгалтерського обліку за станом на <період звітності>				Форма 2.
Регіональне управління	Аналітичний рахунок 1	...	Аналітичний рахунок n	
...	
Банк у цілому				

Розбіжності в обліку міжфілійних розрахунків за даними файлів 33 на <період звітності>										Форма 3.	
Регіон, який надав інформацію					Регіон-кореспондент			Сума в балансі			
Код РУ	Регіональне управління (РУ)	МФО	Балансовий рахунок	Символ аналітичного обліку	РУ	МФО	Балансовий рахунок	Власника	Кореспондента		

Основні засоби та нематеріальні активи за станом на <період звітності> по установі банку												Форма 4.
Рядок	Найменування	Будівлі	Комп'ютерне обладнання та обчислювальна техніка	Меблі та інше устаткування	Транспортні засоби	Нематеріальні активи	Незавершені капітальні вкладення	Завершені капітальні вкладення за основними засобами, прийнятими в операційний лізинг	Усього			
1	Первинна вартість	2	3	4	5	6	7	8	9			
1	Первинна вартість на початок звітного періоду											
2	Придбання											
3	Переведення (у разі завершення незавершених капітальних вкладень)											
4	Вибуття											
5	Переоцінка або виправлення суттєвих помилок											
6	Первинна вартість за станом на кінець звітного періоду											
Накопичений знос												
7	Накопичений знос на початок звітного періоду											
8	Наражований знос протягом року, в тому числі на придбані активи та збільшення від переоцінки											
9	Знос на активи, що вибули та зменшення від переоцінки											
10	Накопичений знос на кінець звітного періоду											
Чиста балансова вартість												
11	Чиста балансова вартість на початок звітного періоду											
12	Чиста балансова вартість за станом на кінець звітного періоду											

Завжди необхідно з'ясувати:

- хто передав інформацію;
- до якого періоду звітності вона належить;

— чи дотримується відправник вимог щодо форматів передачі інформації.

Структура файлів економічних показників Національного банку дає змогу організувати такий контроль.

Відповідальні працівники аналізують форми звітності, що входять до їхньої компетенції. Але спочатку здійснюються автоматизовані перевірки на рівні вхідного контролю файлів економічних показників.

Звітна інформація, яку збирають підрозділи центрального апарату банку, складається з великого за обсягом інформаційного блоку:

1. Регулярної звітності відповідно до затверджених постановою Правління Національного банку № 436 від 12 грудня 1997 р. "Правил організації фінансової та статистичної звітності банків Ук-

раїни" з доповненнями 1—22 у вигляді файлів економічних показників. Організовує роботу щодо збору зазначененої звітності управління збору й аналізу звітності департаменту бухгалтерського обліку;

2. Регулярної внутрібанківської звітності за даними аналітичного обліку, також у вигляді файлів економічних по-

казників. Ця звітність, з одного боку, контролює виконання прийнятої в Ощадбанку облікової політики та дотримання встановлених стандартів обліку, а з другого, їй притаманні певні риси даних управлінського обліку. Внутрібанківська звітність складається із файлів (див. нижче), на базі яких заповнюються відповідні форми.

Форма 5.

Податки та обов'язкові платежі за станом на <період звітності> по установі банку (наростаючим підсумком із початку року, в тис. грн. з одним десятковим знаком)							
Назви податків та зборів	Рядок	Залишок заборгованості на початок року		Нараховано податків та зборів	Перераховано до бюджету і фондів, нарахування за рахунок фондів	Залишок заборгованості після фактичного розрахунку податків, зборів на кінець звітного періоду	
		Дебіторська	Кредиторська			Дебіторська	Кредиторська
1	2	3	4	5	6	7	8
Податок на прибуток	1						
ПДВ	2						
Внески на державне соціальне страхування, усього	3						
У тому числі:							
внески на державне соціальне страхування	4						
збір на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття	5						
збір на обов'язкове державне пенсійне страхування	6						
1% як відрахування на соціальне страхування до Фонду інвалідів	7						
Податок на землю	8						
Сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток, усього	9						
У тому числі:							
збір до державного інноваційного фонду	10						
збір на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг	11						
податок із власників транспортних засобів	12						
плата за торговельний патент	13						
Державне мито	14						
10% амортизаційних відрахувань	15						
1% у Пенсійний фонд від купівлі валюти	16						
Комунальний податок	17						
Збір за користування послугами стільникового рухомого зв'язку	18						
Збір за забруднення навколошнього середовища	19						
Інші платежі	20						
Усього	21						

Податок на додану вартість за станом на <період звітності> по установі банку (наростаючим підсумком із початку року, в тис. грн. з одним десятковим знаком)				
Залишок заборгованості на початок року	Нараховані податкові зобов'язання за ПДВ	Нарахований податковий кредит за ПДВ	Перераховано до бюджету і фондів, нарахування за рахунок фондів	Залишок заборгованості після фактичного розрахунку податків, зборів на кінець звітного періоду

- @22 “Щомісячні дані аналітичного обліку” (форми 1,2);
- @33 “Щомісячні дані за міжфілійними розрахунками” (форми 1,2,3);
- @40 “Рух коштів на рахунках основних засобів” (форма 4);
- @67 “Щомісячні дані аналітичного обліку на рахунках 6 і 7 класів” (форми 1, 2);
- @82 “Щомісячні дані аналітичного обліку на рахунках, де ведеться облік щодо сплати податків” (форми 5, 6);
- @83 “Сплата податків (обороти)” (форми 5, 6).

Внутрібанківська звітність використовується:

— фінансово-економічним департаментом (розшифровка комісійних доходів у розрізі аналітичних рахунків, результату торговельних операцій, штрафів, інші розшифровки за рахунками доходів/витрат 6 і 7 класу Плану рахунків);

— департаментом бухгалтерського обліку для поглиблена аналізу балансу, контролю міжфілійних розрахунків, контролю за сплатою податків, за рухом на рахунках основних засобів та нематеріальних активів (4 класу), контролю за станом дебіторської заборгованості, розрахунків із бюджетом тощо.

Підготовку звітних файлів було скординовано з розробниками автоматизованих систем типу ОДБ (операцийний день банку), тому збір звітності за пунктами 1 та 2 майже стовідсотково автоматизовано. Крім того, забезпечені автоматизований доступ до даних із боку будь-яких користувачів центрального апарату (нині зареєстровано понад 80 користувачів), а також організовано доступ до даних за найсуттєвішими показниками за собами Інтернету у локальній мережі центрального апарату, які динамічно (щоденно) поновлюються;

3. Щомісячні запитів фінансово-економічного департаменту щодо:

- кількості збиткових відділень за касовим та фінансовим результатом;
- результату діяльності за касовим методом;
- коефіцієнта прибутковості чистих активів;
- зміни обсягу комісійних доходів за звітний місяць порівняно із серед-

ньомісячною сумою за попередній квартал;

— щоквартальних “Звітів про прибутки та збитки установ Ощадбанку” форма № 2КБ на паперових носіях;

4. Щомісячних та щоквартальних запитів від департаменту кредитно-інвестиційної діяльності;

5. Регулярних запитів від казначейства;

6. Разових запитів.

Дані за пунктами 3—6 збираються переважно електронними засобами, інколи на паперових носіях. Але істотною вадою збору інформації за пунктами 3—6, яка викликає справедливі нарікання з боку регіональних управлінь, є відсутність автоматизованих технологій отримання цієї інформації засобами програмного забезпечення на рівні відділення — регіональне управління.

Так, останнім часом для збору інформації від підзвітних установ почали використовувати засоби Інтернету. Але інтерактивним збором інформації передбачається ручне введення даних із попереднім їх отриманням і обробкою. Якщо дані можна підготувати в автоматизованому режимі, то інтерактивне введення є взагалі недоречним, бо втручання людини завжди потенційно знижує якість інформації, яка передається. Якщо дані готовяться іншим способом, то для збору інформації необхідно залучити різних спеціалістів за допомогою загальних засобів автоматизації типу MS Office звести інформацію і, нарешті, загальними сумами вручну ввести дані за допомогою сторінки Інтернет чи відправити у вигляді файлів, наприклад, Excel.

Разові запити (нерегулярна інформація) можуть ініціювати контролюючі органи або підрозділи центрального апарату. Так, фінансово-економічний департамент збирає дані про:

- очікуваній результат діяльності;
- очікуваній податок на прибуток;
- проект бізнес-плану;
- розрахунок вартості операцій із приймання комунальних платежів за областями та відділами для узгодження з Антимонопольним комітетом.

Ситуація зі збором звітності дедалі

відчутніше відображає суперечність між потребою центрального апарату в різноманітній, достовірній, точній інформації від підлеглих підрозділів та неспроможністю наявних програмних засобів реєстрації інформації (ОДБ, програмних засобів реєстрації активних і пасивних операцій, наданих послуг) накопичувати дані у повному обсязі й генерувати їх у визначених форматах за довільними запитами.

Нової якості програмне забезпечення набуде лише за умов:

- створення реєстру операцій, що виконуються в банку;
- обліку в реєстрації обліку не бухгалтерських проводок, а безпосередньо операцій із наступним відображенням виконаних операцій у вигляді бухгалтерських записів у головній книзі;

— побудови програмних засобів на засадах відкритої архітектури (можливість реєструвати операції довільної структури, — яку, в свою чергу, визначає користувач, — можливість працювати з потужним генератором звітів).

Збираючи звітну інформацію, необхідно максимально обмежувати участь людини у процесі збору, передачі, контролю за вичерністю і достовірністю даних. Наприклад, збір звітної інформації за пунктом 1 щоденно нарошує базу даних звітності більш як на 5 мегабайт при жорстких часових обмеженнях і великий кількості користувачів цієї інформації, але автоматизація вертикальної технології бізнес-процесу (балансовий підрозділ (програмні засоби ОДБ) → регіональне управління (проміжна консолідація) → центральний апарат (консолідація) → НБУ) дає змогу витримувати значне навантаження і виконувати всі вимоги НБУ.

Галина Мумінова-Савіна,

доцент Київського національного економічного університету. Кандидат економічних наук.

В'ячеслав Кириленко,

головний бухгалтер Державного освітнього банку України. Кандидат економічних наук.

Костянтин Немченко,

начальник управління Державного освітнього банку України.

Актуальна тема /

Бухгалтерський облік і фінансова звітність покликані надавати користувачам для прийняття рішень повну, правдиву та об'єктивну інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Донедавна система бухгалтерського обліку в Україні відповідала лише потребам держави і не враховувала інших інтересів. Однією з переваг на шляху до інтеграції нашої країни у світову економіку був брак необхідних даних про діяльність українських підприємств. Із переведенням бухгалтерського обліку на загальноприйняті у міжнародній практиці принципи та правила його ведення Україна зробила крок у світовий економічний простір.

“Вісник НБУ” неодноразово звертався до зазначеної теми. Від статей ознайомчих, оглядового змісту переходимо до публікацій прикладного характеру, які допоможуть читачам у повсякденній роботі.

Світлана
Петрова

Головний економіст департаменту
бухгалтерського обліку НБУ

Про внесення змін до “Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів комерційних банків України”

На виконання Програми реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 року № 1706, Методологічна рада з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів розробляє національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, в яких міжнародні стандарти осмислено з урахуванням українського законодавства.

Ряд схвалених Методологічною радою положень (стандартів) бухгалтерського обліку вже затверджено наказами Міністерства фінансів та зареєстровано Міністерством юстиції. Це, зокрема, Положення (стандарти) 7 “Основні засоби”, 8 “Нематеріальні активи”, 9 “Запаси” та 14 “Оренда”.

Програмою реформування бухгалтерського обліку та графіком розробки і впровадження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку з використанням міжнародних стандартів, затвердженним наказом Міністерства фінансів від 01.12.1998 року № 248, передбачено із січня 2000 року перевести всіх, незалежно від форм власності, суб'єктів господарювання України на засади нових національних облікових стандартів.

Положення (стандарти) розраховано не на банківські установи, та, оскільки деякі їх складові є загальноприйнятними, вони можуть застосовуватися й там.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджене наказом Міністерства фінансів від 27.04.2000 року № 92 та зареєстроване в

Міністерстві юстиції 18.05.2000 року за № 288/4509, набуло чинності з 1.07.2000 року і застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності, в тому числі й комерційними банками України. Із прийняттям цього положення (стандарту) буде внесено відповідні зміни до “Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів комерційних банків України”, затвердженого постановою Правління Національного банку України 21.04.1998 року № 155 (реєстраційний № 542 від 21.04.1998 року). Крім того, до інструкції мають бути внесені зміни і доповнення, пов’язані зі змінами у Плані рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України та їх пропозиціями й зауваженнями щодо фінансового обліку основних засобів і нематеріальних активів.

Згідно з Положенням (стандартом) 7 основні засоби — це матеріальні активи, утримувані підприємством із метою виробництва або постачання товарів, надання послуг, передачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Об’єкт основних засобів визнається активом, якщо в майбутньому він може принести банку економічні вигоди і якщо він має достовірно визначену вартість.

З метою бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються за такими групами:

1. *Основні засоби*
 - 1.1. Земельні ділянки.
 - 1.2. Капітальні витрати на поліпшення земель.
 - 1.3. Будинки, споруди та передавальні пристрій.
 - 1.4. Машини та обладнання.
 - 1.5. Транспортні засоби.
 - 1.6. Інструменти, прилади, інвентар (меблі).
 - 1.7. Робоча та продуктивна худоба.
 - 1.8. Багаторічні насадження.
 - 1.9. Інші основні засоби.
2. *Інші необоротні матеріальні активи*
 - 2.1. Бібліотечні фонди.
 - 2.2. Малоцінні необоротні матеріальні активи.
 - 2.3. Тимчасові (нетитульні) споруди.

До “Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів комерційних банків України” буде внесено ряд змін і доповнень, пов’язаних зі змінами у Плані рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України

- 2.4. Природні ресурси.
- 2.5. Інвентарна тара.
- 2.6. Предмети прокату.
- 2.7. Інші необоротні матеріальні активи.

З метою зручності ведення бухгалтерського обліку банки самостійно на підставі зазначених груп встановлюють класифікацію основних засобів.

Для обліку активів першої групи використовуються рахунки 4400 “Основні

засоби”, 4409 “Знос основних засобів”, 4430 “Капітальні інвестиції за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію основними засобами” та 4431 “Обладнання, що потребує монтажу”.

Активи другої групи обліковуються за рахунками 4500 “Інші необоротні матеріальні активи”, 4509 “Знос інших необоротних матеріальних активів”.

Тобто передбачається відміна розподілу основних засобів за функціональним призначенням на операційні і нені операційні.

Згідно з Положенням (стандартом)

Об'єкт основних засобів визнається активом, якщо у нього є достовірно визначенна вартість, і банк завдяки цьому в майбутньому може мати економічну вигоду

7 “Основні засоби” банки можуть встановлювати вартісні ознаки предметів, віднесені до малоцінних необоротних матеріальних активів. У зв’язку зі зміною граничної вартості Національний банк України пропонує не вносити зміни до бухгалтерського обліку основних засобів, зарахованих на баланс.

Всі матеріальні та нематеріальні активи (крім землі) підлягають амортизації. Амортизацію малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів у перший місяць використання об’єкта можна нараховувати в розмірі 50% від його вартості, яка амортизується, а решту 50% — у місяці їх вилучення з активів (списання з балансу) внаслідок невідповідності критеріям визнання активу, або ж у перший місяць використання об’єкта враховують усі 100% його вартості.

У проекті інструкції передбачається облік витрат на придбання основних засобів та нематеріальних активів не відображати за рахунками обліку поліпшень (капітальних інвестицій). Облік витрат на виготовлення активів здійснюється за рахунками поліпшень.

У Положенні (стандарті) 7 “Основні засоби” передбачається таке: якщо протягом будівництва чи придбання активу банк використовує кредит із метою часткової чи повної оплати всього активу, процентні витрати не включаються до первісної його вартості. Це буде враховано при роботі над інструкцією.

У цьому документі планується також оприбуткування основних засобів та нематеріальних активів, придбаних за іноземну валюту, відображати у балансі сумою в гривнях за офіційним курсом НБУ щодо іноземної валюти не на дату митної декларації, а на дату передплати. У разі перевищення первісної вартості активу над передплатою сума доплати відображається за рахунком 3511 “Дебіторська заборгованість із при-

дання нематеріальних активів та основних засобів” у гривнях за офіційним курсом НБУ на дату доплати.

У процесі експлуатації основні засоби потребують поліпшення (модернізації, модифікації, добудови, дообладнання, реконструкції тощо). Це необхідно для збільшення майбутніх економічних вигод від використання об’єкта. Витрати за завершеним поліпшенням власних основних засобів відносяться на збільшення їх вартості.

Кошти, спрямовані на підтримання об’єкта в робочому стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включають до складу витрат. Витрати на підтримання основних засобів у робочому стані відносяться до витрат у міру їх здійснення, і вони не впливають на залишкову вартість активу.

У проекті інструкції передбачається, що амортизація нараховується протягом строку корисного використання (експлуатації) об’єкта, який встановлюється банком у разі визнання цього об’єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації. Після введення в експлуатацію законсервованих основних засобів метод нарахування амортизації переглядається.

Якщо використовується актив, який повністю замортизувався, первісна вартість та suma нарахованого зносу до часу списання активу з балансу обліковуються за рахунком обліку основних засобів або нематеріальних активів та рахунком обліку зносу. Амортизація на цей актив не нараховується.

Строк корисної експлуатації активів пропонується періодично переглядати. Його можна скоротити або подовжити шляхом подальших поліпшень активу, які змінюють його стан на краще порівняно з попередньою оцінкою. Якщо очікуваний строк корисної експлуатації дуже відрізняється від попередніх оцінок або ж змінюється строк корисної служби активу, необхідно переглянути норму амортизації та скоригувати суму нарахованої амортизації поточного і майбутнього періодів. Зміна оцінок строку корисної експлуатації активів, які амортизуються, позначається на амортизаційних нарахуваннях поточного і кожного наступного періоду протягом решти строку корисної експлуатації активу.

У проекті змін до інструкції пропонується, що у разі, коли договором операційної оренди зобов’язується або дозволено орендарю поліпшити об’єкт операційної оренди, орендар може створити балансову вартість необоротного матеріального активу на вартість факт-

ично проведених поліпшень такого об’єкта. Затрати орендаря на поліпшення об’єкта операційної оренди (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що приводять до збільшення майбутніх економічних вигод, які первісно очікувались від його використання, відображаються орендарем як капітальні інвестиції у створення (будівництво) інших необоротних матеріальних активів.

При операційній оренді незавершенні витрати, пов’язані з проведеним орендарем поліпшенням об’єкта основних засобів, відображаються на рахунку 4530 “Капітальні інвестиції за основними засобами, прийнятими в оперативний лізинг (оренду)”. Завершенні капітальні інвестиції відображаються на рахунку 4500 “Інші необоротні матеріальні активи”, аналітичний рахунок “Інші необоротні матеріальні активи” і амортизується протягом строку, на який проведено поліпшення об’єкта, але не більше строку оренди. Амортизація суми поліпшення об’єкта операційної оренди нараховується із застосуванням прямолінійного або виробничого методів. Амортизовані суми поліпшення відображаються за рахунком 4509 “Знос інших необоротних матеріальних активів”, аналітичний рахунок “Інші необоротні матеріальні активи”.

У новій інструкції планується більше уваги приділити переоцінці основних засобів. Банк переоцінює об’єкт основних засобів, якщо його залишкова вартість значно (більш як на 10%) відрізняється

У процесі експлуатації основні засоби потребують поліпшення з метою збільшення майбутніх економічних вигод від використання об’єкта. Витрати, пов’язані з поліпшенням власних основних засобів, відносяться на збільшення їх вартості

від справедливої вартості на дату балансу. У разі переоцінки об’єкта основних засобів на ту ж дату переоцінюються всі об’єкти відповідної групи основних засобів. Переоцінена первісна вартість та suma зносу об’єкта основних засобів визначається шляхом множення відповідної первісної вартості або суми зносу об’єкта основних засобів на індекс переоцінки. Індекс переоцінки визначається, поділивши справедливу вартість об’єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість. Переоцінювати основні засоби можна не частіше одного разу на рік (на 1 січня звітного року). Якщо балансова вартість об’єкта основних засобів збільшується в результаті переоцінки (дооцінки), збільшення слід відображати як зростання додаткового капіталу. Уцінюють основні засоби за

рахунок дооцінки за цим активом, а коли сума дооцінки недостатня, — за рахунок витрат банку. Якщо внаслідок наступної переоцінки вартість основних засобів підвищується, суму дооцінки відносять на доходи в розмірі суми, раніше віднесені на витрати сум уцінки за цим активом, а різницю — на рахунок результатів переоцінки. Переоцінка відображається в аналітичному обліку за кожним об'єктом основних засобів. Суми дооцінки, враховані за рахунком обліку результатів переоцінки, за активами, які повністю заморговані або реалізуються, відносяться на рахунок 5040 “Прибуток чи збиток минулого року, що очікує затвердження”.

Справедливу вартість придбаних ідентифікованих активів визначають так.

1. Земля та будівля — ринкова вартість.
2. Машини та устаткування — ринкова вартість. Коли даних про ринкову вартість немає, — відновлювальна вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату оцінки.

3. Інші основні засоби — відновлювальна вартість (сучасна собівартість придбання) за вирахуванням суми зносу на дату оцінки.

4. Нематеріальні активи — поточна ринкова вартість. За відсутності такої вартості — оцінка вартість, яку підприємство сплатило б за актив у разі операції між обізнатими, зацікавленими та незалежними сторонами, виходячи з наявної інформації.

На виконання Програми реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 року № 1706) затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року № 242 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 року за № 750/4043 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи”. Воно застосовується щодо обліку операцій, які здійснюються із 2000 року.

Це положення (стандарт) визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи та її відображення у фінансовій звітності.

Норми зазначеного положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім бюджетних установ), у тому числі й комерційними банками.

Нематеріальний актив, тобто немонетарний актив, не наділений матеріальною формулою, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримуватися підприємством із метою використання протягом періоду, що перевищує рік (або одного операційного циклу, якщо він перевищує

один рік) для виробництва, торгівлі, з адміністративною метою чи для надання в оренду іншим особам.

Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться щодо кожного об'єкта. Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається у балансі, якщо від його використання в майбутньому очікують економічних вигод і його

матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані зі створенням цього нематеріального активу та приведенням його до придатного для використання за призначенням стану.

Первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, пов'язаних з удосконаленням цих нематеріальних активів і підвищенням їх можливостей та строку використання, які сприятимуть збільшенню первісно очікуваних майбутніх економічних вигод.

Витрати на підтримання активу в придатному для використання стані та одержання первісно визначеного розміру майбутніх економічних вигод від його використання включаються до складу витрат звітного періоду.

Банк може робити переоцінку за реальною вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінки того чи іншого нематеріального активу слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої він належить (крім тих, щодо яких не існує активного ринку).

За національними Положеннями (стандартами), якщо підприємство провело переоцінку об'єктів групи нематеріальних активів, то надалі вони підлягають щорічній переоцінці.

Переоцінена первісна вартість та знос об'єкта нематеріального активу визначається як добуток первісної вартості або зносу та індексу переоцінки. Останній визначається діленням справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість.

Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється банком при визначенні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), але не більше 20 років (досі було 10 років). Визначаючи термін корисного використання нематеріальних активів, слід враховувати строки корисного вико-

Витрати на підтримання об'єкта в робочому стані з метою отримання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання заносять до складу витрат

вартість може бути достовірно визначена.

Нематеріальний актив, отриманий в результаті розробки, слід відображати в балансі за таких умов: якщо банк має: намір, технічну можливість і ресурси довести його до стану, в якому він придатний для реалізації або використання; має можливість отримання майбутніх економічних вигод від його реалізації або використання; має інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних із розробкою зазначеного активу.

Якщо нематеріальний актив не відповідає вказаним критеріям визнання, витрати, пов'язані з його придбанням чи створенням, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

Не визнаються активом, а підлягають відображення у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені, витрати на дослідження, підготовку і перевідготовку кадрів, рекламу та просування продукції на ринку, вартість видань.

Придбані (створені) нематеріальні активи зараховуються на баланс банку за первісною вартістю. Первісна вартість придбаного нематеріального активу складається із ціни (вартості) придбання (крім отриманих торговельних знижок), мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат, безпосередньо пов'язаних із його придбанням та доведенням до стану, в якому він придатний для використання за призначенням.

У національних Положеннях (стандартах) передбачається, що витрати на сплату відсотків за користування кредитом не включаються до первісної вартості нематеріальних активів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок позикового капіталу.

До первісної вартості нематеріального активу, створеного банком, входять прямі витрати на оплату праці, прямі

Витрати на підтримання основних засобів у робочому стані відносяться на витрати у міру їх здійснення і не впливають на залишкову вартість активу

ристання подібних активів, передбачуваний моральний знос, правові обмеження щодо строків використання та інші фактори. Метод амортизації нематеріального активу банк обирає самостійно, виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод. Якщо такі умови визначити неможливо, амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу. Під час розрахунку вартості, яка амортизується, ліквідаційна вартість нематеріальних активів прирівнюється до нуля, крім випадків, коли існує зобов'язання іншої

особи щодо придбання цього об'єкта на прикінці строку його корисного використання або коли ліквідаційна вартість може бути визначена на підставі інформації активного ринку (очікується, що такий ринок існуватиме наприкінці строку корисного використання цього активу). Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за тим, у якому нематеріальний актив став придатним для використання; припиняється — з місяця, наступного за місяцем вибуття нематеріального активу. Термін корисного використання нематеріального активу та метод амортизації переглядаються у кінці звітного року, якщо в наступному періоді очікуються зміни строку корисного використання активу чи зміни умов отримання майбутніх економічних вигод. Амортизація нематеріального активу на засадах нового методу нарахування амортизації і строку використання нараховується з місяця, наступного за тим, у якому відбулися зміни.

Нематеріальний актив списується з балансу в разі його вибуття, продажу,

безоплатної передачі або неможливості отримувати банком надалі економічні вигоди від його використання. Фінансовий результат від вибуття об'єктів нематеріальних активів визначається як різниця між доходом від вибуття (за вирахуванням непрямих податків і витрат, пов'язаних із вибуттям) та їх залишковою вартістю.

У зв'язку із внесенням змін до “Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів комерційних банків України”, затвердженої постановою Правління Національного банку України 21.04.1998 року № 155 (реєстраційний № 542 від 21.04.1998 року), та затвердженням її у новій редакції комерційним банкам України рекомендується користуватися у їх діяльності діючою “Інструкцією з бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів комерційних банків України”, але з урахуванням Положень (стандартів) 7 “Основні засоби” та 8 “Нематеріальні активи”.

З огляду на такі загальноприйняті у

міжнародні практиці принципи бухгалтерського обліку, як безперервність, сталість, оцінка, Національний банк України не рекомендує до кінця поточного року вносити зміни в облікову політику банку стосовно методів оцінки основних засобів і нематеріальних активів та порядку їх амортизації.

До внесення змін до “Інструкції з бухгалтерського обліку запасів товарно-матеріальних цінностей комерційних банків України”, затверджені постановою Правління Національного банку України 20.08.1999 року № 419 (зареєстрована в Міністерстві юстиції України 10.09.1999 року за № 614/3907), комерційні банки України у своїй діяльності користуються діючою інструкцією.

Водночас банкам бажано вже зараз розпочати підготовчу роботу щодо перевідгляду методів оцінки активів та порядку їх амортизації, аби починаючи з 1 січня 2001 року здійснювати облік з урахуванням національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ
(за вересень 2000 року)***

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 болгарських левів	252.8594
2	986 BRL	100 бразильських реалів	298.6546
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	101.2756
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.8817
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.8538
6	381 GEL	100 грузинських лари	276.0660
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	69.7261
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	155.2393
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	0.2175
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	134.5830
11	356 INR	1000 індійських рупій	118.5827
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.1122
13	368 IQD	100 іракських динарів	1749.2763
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.4255
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1767.4683
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.5933
17	434 LYD	100 лівійських динарів	1078.6394
18	470 MTL	100 мальтійських лір	1221.0373
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	58.8773

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
20	496 MNT	10000 монгольських тугrikів	50.7167
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	237.1163
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	9.9288
23	604 PEN	100 перуанських нових сол	156.4811
24	408 KPW	100 північнокорейських вон	247.2045
25	642 ROL	10000 румунських лейів	2.3911
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	144.9957
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	10.3590
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.3561
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	17.5023
30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	2.7776
31	952 XOF	1000 франків КФА	7.5025
32	152 CLP	1000 чилійських песо	9.9143
33	191 HRK	100 хорватських кун	65.1895
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	65.6832
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	435.0800

* Курс встановлено з 01.09.2000 року.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземної валюти Національним банком України

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.09.2000 р.	02.09.2000 р.	03.09.2000 р.	04.09.2000 р.	05.09.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	311.5410	311.6617	311.6617	311.6617	313.1173
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	35.1993	35.1835	35.1835	35.1835	35.5708
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	789.8774	789.1365	789.1365	789.1365	795.3607
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.1206	12.1206	12.1206	12.1206	12.1206
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	120.0679	120.0140	120.0140	120.0140	121.3352
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0534	0.0535	0.0535	0.0535	0.0535
7	300 GRD	100 грецьких драхм	14.3452	14.3426	14.3426	14.3426	14.5005
8	208 DKK	100 данських крон	64.9580	64.9158	64.9158	64.9158	65.6119
9	840 USD	100 доларів США	543.8500	543.8500	543.8500	543.8500	543.8500
10	233 EEK	100 естонських крон	30.9558	30.9419	30.9419	30.9419	31.2825
11	352 ISK	100 ісландських крон	6.7379	6.7143	6.7143	6.7143	6.7594
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	615.0012	614.7250	614.7250	614.7250	621.4923
13	724 ESP	1000 іспанських песет	29.1102	29.0971	29.0971	29.0971	29.4174
14	380 ITL	10000 італійських лір	25.0147	25.0035	25.0035	25.0035	25.2768
15	124 CAD	100 канадських доларів	368.5814	369.5125	369.5125	369.5125	369.2682
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8125	3.8125	3.8125	3.8125	3.8125
17	428 LVL	100 латвійських латів	887.1941	887.1941	887.1941	887.1941	887.1941
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9625	135.9625	135.9625	135.9625	135.9625
19	498 MDL	100 молдовських лейів	44.0001	44.0001	44.0001	44.0001	44.0001
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	219.7897	219.6910	219.6910	219.6910	222.1095
21	280 DEM	100 німецьких марок	247.6457	247.5344	247.5344	247.5344	250.2595
22	578 NOK	100 норвезьких крон	59.9855	59.9734	59.9734	59.9734	60.5661
23	985 PLN	100 польських злотих	124.0675	124.0675	124.0675	124.0675	124.0675
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.4159	2.4149	2.4149	2.4149	2.4414
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9598	1.9598	1.9598	1.9598	1.9598
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	316.1000	316.1000	316.1000	316.1000	316.1000
27	703 SKK	100 словацьких крон	11.5470	11.5470	11.5470	11.5470	11.5470
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0838	0.0838	0.0838	0.0838	0.0838
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4587	10.4587	10.4587	10.4587	10.4587
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	18.8461	18.8461	18.8461	18.8461	18.8461
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	1.8792	1.8792	1.8792	1.8792	1.8636
32	246 FIM	100 фінських марок	81.4623	81.4257	81.4257	81.4257	82.3221
33	250 FRF	100 французьких франків	73.8391	73.8059	73.8059	73.8059	74.6185
34	203 CZK	100 чеських крон	13.9227	13.9227	13.9227	13.9227	13.9227
35	752 SEK	100 шведських крон	57.5514	57.7762	57.7762	57.7762	58.3043
36	756 CHF	100 швейцарських франків	312.5260	312.3453	312.3453	312.3453	315.1333
37	392 JPY	1000 японських єн	51.1082	51.0853	51.0853	51.0853	51.4576
38	978 EUR	100 євро	484.3528	484.1353	484.1353	484.1353	489.4650
39	960 XDR	100 СПЗ	707.9422	709.2954	709.2954	709.2954	716.2612
			16.09.2000 р.	17.09.2000 р.	18.09.2000 р.	19.09.2000 р.	20.09.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	299.2145	299.2145	299.2145	295.5195	295.2116
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	34.0523	34.0523	34.0523	33.7005	33.7598
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	765.0120	765.0120	765.0120	760.7105	763.5519
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.1217	12.1217	12.1217	12.1217	12.0252
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	116.1554	116.1554	116.1554	114.9555	115.1577
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0522	0.0522	0.0522	0.0524	0.0525
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	13.8364	13.8364	13.8364	13.6854	13.7042
8	208 DKK	100 данських крон	62.7538	62.7538	62.7538	62.0955	62.2097
9	840 USD	100 доларів США	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000
10	233 EEK	100 естонських крон	29.9471	29.9471	29.9471	29.6377	29.6898
11	352 ISK	100 ісландських крон	6.5119	6.5119	6.5119	6.4687	6.4457
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	594.9610	594.9610	594.9610	588.8145	589.8505
13	724 ESP	1000 іспанських песет	28.1616	28.1616	28.1616	27.8707	27.9197
14	380 ITL	10000 італійських лір	24.1996	24.1996	24.1996	23.9496	23.9917
15	124 CAD	100 канадських доларів	365.6417	365.6417	365.6417	366.3526	365.8123
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8102	3.8102	3.8102	3.8102	3.8102
17	428 LVL	100 латвійських латів	875.8454	875.8454	875.8454	875.8454	875.8454
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750
19	498 MDL	100 молдовських лейів	43.9896	43.9896	43.9896	43.9896	44.0120
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	212.6277	212.6277	212.6277	210.4311	210.8013
21	280 DEM	100 німецьких марок	239.5760	239.5760	239.5760	237.1009	237.5181
22	578 NOK	100 норвезьких крон	58.4397	58.4397	58.4397	58.0314	58.0282
23	985 PLN	100 польських злотих	123.1239	123.1239	123.1239	123.1239	123.1239
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.3372	2.3372	2.3372	2.3131	2.3171
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9614	1.9614	1.9614	1.9614	1.9586
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	313.3065	313.3065	313.3065	313.3065	313.3065
27	703 SKK	100 словацьких крон	11.0462	11.0462	11.0462	11.0462	11.0462
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0819	0.0819	0.0819	0.0819	0.0819
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	18.0046	18.0046	18.0046	18.0046	18.0046
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	1.8482	1.8482	1.8482	1.8329	1.8329
32	246 FIM	100 фінських марок	78.8078	78.8078	78.8078	77.9936	78.1309
33	250 FRF	100 французьких франків	71.4330	71.4330	71.4330	70.6951	70.8194
34	203 CZK	100 чеських крон	13.3528	13.3528	13.3528	13.3528	13.3528
35	752 SEK	100 шведських крон	55.8386	55.8386	55.8386	55.2519	55.4482
36	756 CHF	100 швейцарських франків	306.6958	306.6958	306.6958	304.3841	305.6217
37	392 JPY	1000 японських єн	50.5796	50.5796	50.5796	50.9033	50.8756
38	978 EUR	100 євро	468.5699	468.5699	468.5699	463.7291	464.5450
39	960 XDR	100 СПЗ	695.4624	695.4624	695.4624	692.5175	699.6570

МНІХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за вересень 2000 року)

Офіційний курс

06.09.2000 р.	07.09.2000 р.	08.09.2000 р.	09.09.2000 р.	10.09.2000 р.	11.09.2000 р.	12.09.2000 р.	13.09.2000 р.	14.09.2000 р.	15.09.2000 р.
311.0014	307.3445	301.5256	304.3150	304.3150	304.3150	303.6599	303.6787	301.4738	300.4568
35.1202	34.8547	34.2934	34.5266	34.5266	34.5266	34.0286	34.0483	34.2065	34.3574
789.1331	787.9268	780.3665	775.7947	775.7947	775.7947	770.3908	762.4336	766.3482	770.8606
12.1206	12.1217	12.1217	12.1217	12.1217	12.1217	12.1217	12.1217	12.1217	12.1206
119.7983	118.8925	116.9779	117.7734	117.7734	117.7734	116.0745	116.1419	116.6813	117.1963
0.0533	0.0532	0.0529	0.0525	0.0525	0.0525	0.0525	0.0505	0.0504	0.0520
14.3130	14.1918	13.9550	14.0470	14.0470	14.0470	13.8439	13.8532	13.9114	13.9674
64.7817	64.2815	63.2642	63.7004	63.7004	63.7004	62.7647	62.7633	63.0455	63.3254
543.8500	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000	543.9000	543.8500
30.8863	30.6527	30.1591	30.3642	30.3642	30.3642	29.9262	29.9436	30.0826	30.2154
6.7298	6.6934	6.5897	6.5655	6.5655	6.5655	6.5682	6.4908	6.5123	6.4898
613.6201	608.9804	599.1737	603.2483	603.2483	603.2483	594.5466	594.8919	597.6544	600.2926
29.0448	28.8252	28.3610	28.5539	28.5539	28.5539	28.1420	28.1583	28.2891	28.4140
24.9566	24.7698	24.3710	24.5367	24.5367	24.5367	24.1828	24.1968	24.3092	24.4165
368.6514	368.0256	366.5716	368.7493	368.7493	368.7493	368.2318	367.4343	367.6987	364.9034
3.8125	3.8128	3.8128	3.8128	3.8128	3.8128	3.8102	3.8102	3.8102	3.8098
887.1941	885.8306	885.8306	885.8306	885.8306	885.8306	885.8306	885.8306	875.8454	875.7649
135.9625	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750	135.9750	135.9625
43.9923	44.0152	44.0309	44.0216	44.0216	44.0216	44.0287	44.0013	44.0173	43.9855
219.2961	217.6380	214.1333	215.5895	215.5895	215.5895	212.4796	212.6030	213.5903	214.5331
247.0895	245.2212	241.2723	242.9131	242.9131	242.9131	239.4091	239.5482	240.6605	241.7229
59.8545	59.5679	58.8719	59.1026	59.1026	59.1026	58.3554	58.7112	58.5182	58.7984
124.2518	124.2632	124.2632	124.2632	124.2632	124.2632	124.2632	123.1239	123.1239	123.1126
2.4105	2.3923	2.3538	2.3698	2.3698	2.3698	2.3356	2.3369	2.3478	2.3582
1.9535	1.9509	1.9537	1.9523	1.9523	1.9523	1.9537	1.9551	1.9551	1.9577
316.1000	316.1290	316.1290	316.1290	316.1290	316.1290	316.1290	313.3065	313.3065	313.2776
11.4525	11.4535	11.4535	11.4535	11.4535	11.4535	11.4535	11.0462	11.0462	11.0452
0.0833	0.0833	0.0833	0.0833	0.0833	0.0833	0.0833	0.0819	0.0819	0.0819
10.4587	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596	10.4596	10.4587
18.7270	18.7287	18.7287	18.7287	18.7287	18.7287	18.7287	18.0046	18.0046	18.0029
1.8636	1.8638	1.8638	1.8638	1.8638	1.8638	1.8482	1.8482	1.8482	1.8481
81.2794	80.6648	79.3658	79.9055	79.9055	79.9055	78.7529	78.7986	79.1646	79.5140
73.6733	73.1162	71.9388	72.4280	72.4280	72.4280	71.3833	71.4247	71.7564	72.0731
13.8425	13.8437	13.8437	13.8437	13.8437	13.8437	13.8437	13.3528	13.3528	13.3516
57.6861	57.0219	56.5135	56.7924	56.7924	56.7924	55.8897	55.8554	55.9215	56.1850
311.9852	309.7862	305.0735	306.7118	306.7118	306.7118	306.0815	307.8693	307.9230	309.7077
51.3129	51.4218	51.7364	51.5010	51.5010	51.5010	51.2582	51.1759	50.7046	50.7535
483.2651	479.6110	471.8876	475.0967	475.0967	475.0967	468.2435	468.5155	470.6911	472.7688
707.1886	702.9060	696.5080	709.8050	709.8050	709.8050	694.8223	701.4209	703.9708	703.8329
21.09.2000 р.	22.09.2000 р.	23.09.2000 р.	24.09.2000 р.	25.09.2000 р.	26.09.2000 р.	27.09.2000 р.	28.09.2000 р.	29.09.2000 р.	30.09.2000 р.
294.6690	293.4306	303.1629	303.1629	303.1629	296.5163	297.8705	298.4593	298.9077	294.6784
33.5029	33.6926	35.1406	35.1406	35.1406	34.6675	34.6180	35.0292	34.9145	34.6497
769.7606	772.1858	797.5340	797.5340	797.5340	791.3659	790.2364	797.3727	797.4013	799.0443
12.0252	12.0252	12.0256	12.0256	12.0256	12.0261	12.0268	12.0268	12.0268	12.0268
114.2813	114.9285	119.8676	119.8676	119.8676	118.2540	118.0852	119.4876	119.0966	118.1931
0.0524	0.0523	0.0523	0.0523	0.0523	0.0522	0.0521	0.0518	0.0518	0.0517
13.5975	13.6721	14.2533	14.2533	14.2533	14.0615	14.0393	14.2082	14.1596	14.0522
61.7396	62.1267	64.8027	64.8027	64.8027	63.9483	63.8340	64.5661	64.3582	63.9385
543.9000	543.9000	543.9200	543.9200	543.9200	543.9400	543.9700	543.9700	543.9700	543.9700
29.4639	29.6307	30.9042	30.9042	30.9042	30.4881	30.4446	30.8062	30.7053	30.4724
6.4165	6.4107	6.4707	6.4707	6.4707	6.5488	6.5229	6.5918	6.5747	6.5512
585.3615	588.6764	613.9753	613.9753	613.9753	605.7100	604.8455	612.0288	610.0257	605.3980
27.7072	27.8641	29.0616	29.0616	29.0616	28.6704	28.6295	28.9695	28.8747	28.6556
23.8092	23.9440	24.9730	24.9730	24.9730	24.6368	24.6017	24.8938	24.8124	24.6241
367.3676	365.8909	364.9120	364.9120	364.9120	365.4323	365.6110	364.9946	362.8384	361.2591
3.8102	3.8102	3.8103	3.8103	3.8103	3.8104	3.8106	3.8106	3.8106	3.8106
875.8454	873.0337	873.0658	873.0658	873.0658	873.0979	873.1461	884.5041	884.5041	884.5041
135.9750	135.9750	135.9800	135.9800	135.9800	135.9850	135.9925	135.9925	135.9925	135.9925
44.2109	44.5017	44.7498	44.7498	44.7498	44.7293	44.5932	44.4369	44.3894	44.3753
209.1971	210.3817	219.4231	219.4231	219.4231	216.4692	216.1603	218.7274	218.0116	216.3577
235.7105	237.0453	247.2326	247.2326	247.2326	243.9043	243.5562	246.4487	245.6422	243.7787
57.8685	58.0106	60.1836	60.1836	60.1836	59.4289	59.3847	59.9219	59.9606	59.4093
121.5012	121.5012	121.5056	121.5056	121.5056	121.5101	119.3231	119.3231	119.3231	119.3231
2.2995	2.3125	2.4119	2.4119	2.4119	2.3794	2.3760	2.4043	2.3964	2.3782
1.9551	1.9551	1.9573	1.9573	1.9573	1.9531	1.9553	1.9560	1.9603	1.9603
311.9587	311.9587	311.9702	311.9702	311.9702	311.9816	311.1957	311.1957	311.1957	311.1957
10.9541	10.9541	10.9545	10.9545	10.9545	10.9549	10.9926	10.9926	10.9926	10.9926
0.0815	0.0815	0.0815	0.0815	0.0815	0.0815	0.0820	0.0820	0.0820	0.0820
10.4596	10.4596	10.4600	10.4600	10.4600	10.4604	10.4610	10.4610	10.4610	10.4610
17.9171	17.9171	17.9177	17.9177	17.9177	17.9184	18.2256	18.2256	18.2256	18.2256
1.8329	1.8329	1.8330	1.8330	1.8330	1.8179	1.8180	1.8180	1.8180	1.8180
77.5363	77.9753	81.3264	81.3264	81.3264	80.2316	80.1171	81.0686	80.8032	80.1903
70.2805	70.6785	73.7159	73.7159	73.7159	72.7236	72.6198	73.4822	73.2417	72.6661
13.2098	13.2098	13.2103	13.2103	13.2103	13.2108	13.4713	13.4713	13.4713	13.4713
55.0624	55.2982	57.3736	57.3736	57.3736	56.4339	56.2449	56.6473	56.3592	55.9186
304.8401	307.0334	315.6710	315.6710	315.6710	313.4061	313.6387	315.9904	314.8943	312.8541
51.0531	51.1045	50.5008	50.5008	50.5008	50.5495	50.7030	50.4777	50.5827	50.2201
461.0096	463.6204	483.5449	483.5449	483.5449	477.0354	476.3545	482.0118	480.4343	476.7897
692.8777	701.7958	729.3671	729.3671	729.3671	695.6688	704.7415	714.1688	706.0135	701.7805

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Осіння стабільність

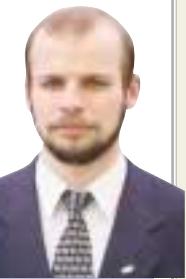
Український фондовий ринок – напередодні нового етапу зростання

Попри те, що вітчизняний ринок залишається ризиковим, перспективи економічного зростання України видаються кращими, ніж будь-коли. Тож очікування учасників ринку можна коротко описати як “обережний оптимізм”.

Дмитро Кошовий

Оглядач “Квартальних передбачень” Міжнародного центру перспективних досліджень

НЕ ВГОРУ, А ВШИР

Як і прогнозувалося у минулому квартальному огляді фондового ринку (див. восьме число “Вісника НБУ” за 2000 рік), протягом третього кварталу 2000 року ціни українських акцій суттєво не змінилися. Формально індекс основної на вітчизняному фондовому ринку торговельної системи ПФТС (розраховується у гривнях) знизився на 6% і повернувся на рівень березня-квітня. Фондовий індекс ProU-50, який розраховує в доларах компанія “Проспект Інвестментс”, у липні — вересні також знизився — на 7% до рівня початку квітня.

Утім, на відміну від першої половини року, останні місяці проходять без різкої зміни котирувань. Схоже, після швидкого злету в жовтні 1999 — березні 2000 року ринок просто вийшов на новий рівень рівноваги: начебто не має підстав для падіння, але бракує і причин для зростання.

Водночас офіційна статистика Дер-

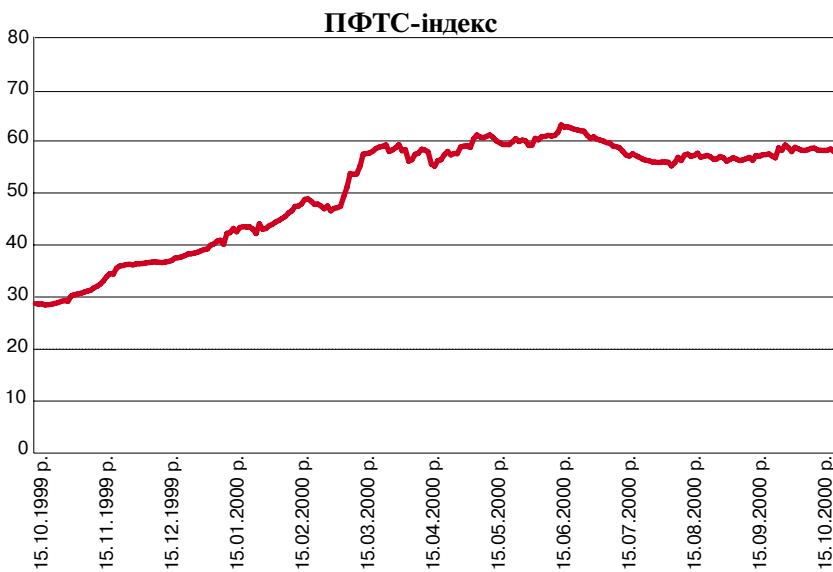
жавної комісії із цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) стверджує, що ринок зростає не вгору, а вшир. Лише в першому півріччі фондіві компанії наторгували стільки, скільки не спромоглися за весь минулий рік — обсяг угод купівлі-продажу цінних паперів становив 17.8 млрд. грн. порівняно з 16.7 млрд. грн. у 1999 році (середня вартість однієї угоди збільшилася із 33 до 57 тис. грн.). За даними ДКЦПФР, сьогодні близько 140 фондових компаній та банків проводять за квартал угод на суму понад 10 млн. грн., тоді як усього рік тому таких компаній налічувалося менше 50. Ще близько 200 компаній ідуть у “другому ешелоні” з обсягами торгівлі від 1 млн. грн. до 10 млн. грн. за квартал. Решта майже 300 компаній, вірогідно, найближчим часом підуть із ринку.

Ще один цікавий результат, який свідчить про якісне поліпшення ситуації на ринку, — збільшення частки торгівлі акціями з 16 до 23%, тоді як частка векселів зменшилася із 69 до

61.5%, а ОВДП — з 11.5 до 10%. Поступово приносять плоди заходи уряду щодо зменшення рівня бартеризації та спрямовані на бездефіцитність бюджету. Специфіка торгівлі акціями в умовах України (про це — трохи нижче) дала змогу “чистим торговцям” відвоювати у банків місце на ринку: якщо торік частка торговців становила 30%, то нинішнього року вона зросла до 38%, тоді як присутність банків на ринку зменшилася з 61 до 45%. Така динаміка також пояснюється жорсткішими умовами проведення операцій із цінними паперами, які Національний банк України запровадив цього року для комерційних банків. Тому нині деякі банки вимушенні спеціально тримати при собі “кишеневого” торговця цінними паперами.

РИНОК ЧЕКАЄ НА ЗРОСТАННЯ

С відченням пожавлення, крім уже наведеної вище статистики ДКЦПФР про двократне збільшення обсягів торгівлі, є також поява на ринку нових компаній — наприклад, “Драгон Капітал”, до якої переїшла частина працівників чеської Wood&Company. Цікаво, що нова компанія позиціонує себе в ніші залучення іноземних інвесторів. На думку її засновників, сьогодні перспективи економічного зростання України виглядають кращими, ніж будь-коли. “Реформи уряду Ющенка та підтримка, яку надають уряду Президент і парламент, створили в Україні необхідну базу для перетворень”, — вважає директор департаменту аналітичних досліджень компанії “Драгон Капітал” Каміл Гоца. Звичайно, український ринок залишається ризиковим — не минуло й кількох тижнів після цього коментаря, як Президент і деякі депутати розпочали критичний наступ на уряд. Але учасники ринку переконані у наявності значного запасу політичної та економічної

стабільності в Україні. Вони вірять, що вітчизняний ринок наздоганятиме сусідні ринки та поступово повертається до докризового рівня 1997 року. За розрахунками "Драгон Капітал", вартість українських акцій сьогодні дорівнює у середньому лише 16% від максимального рівня, досягнутого влітку 1997 року, і на 70% нижча від вартості аналогічних російських, тоді як до кризи різниця становила лише 30%.

Економіка України продовжує зростати, не зазнаючи фінансових потрясінь. Паливного колапсу поки що не сталося, відтак фінансова допомога з боку ЄБРР, Світового банку та доволі успішні "газові" переговори з Туркменістаном і Росією дають підстави сподіватися, що зиму вдастся пережити успішно. Залишається лише добитися поновлення фінансування з боку МВФ, вдало провести приватизацію обленерго, і вже у січні-лютому можна очікувати поступового виходу на ринок іноземних інвесторів. Якщо зима міне без негараздів і уряд Віктора Ющенка не втратить своїх позицій, то весною обсяг іноземних грошей на ринку може лише зрости.

Шодо найпопулярніших на ринку акцій, то лідери поки що не змінилися. Найвагомішу частку в базі розрахунків більшості фондових індексів, які використовуються операторами як індикатори ринку, нині становлять акції енергогенеруючих компаній — близько половини. За ними йдуть акції "Укрнафти" (далися взнаки зростання ціни на нафту та її дефіцит в Україні, що спричинилося до боротьби за акції монопольного вітчизняного виробника нафти між власниками нафтопереробних заводів) та енергопостачальних компаній (тут все пояснюється приватизацією обленерго) — разом близько 35%. А вже потім — усі інші, серед яких вирізняється горлівський хімічний концерн "Стірол": менеджмент концерну вирішив сконцентрувати у себе контрольний пакет, що привело до зростання курсу і зростання активності ринку цих акцій.

ФОНДОВІ НОВИНКИ

Iстанніми місяцями на ринку відбулося ще кілька важливих подій. По-перше, виробник соків "Вінні-фрут" спробував розмістити через Першу фондову торговельну систему (ПФТС) акції своєї першої емісії на загальну номінальну суму 50 млн. грн., потому банк "Південний" — власні облігації на суму 3 млн. грн. Як стверджують у "Вінніфрут", за кілька

місяців продано понад 60% емісії, хоча деякі оператори вважають, що активність навколо його акцій у торговельній системі є штучною, а більшість із них розміщувалися поза межами системи. Банк "Південний", здається, також змушений був шукати покупців поза ПФТС. Головне, що мода на публічне розміщення цінних паперів докотилася й до України, і підприємства скоро матимуть змогу залучати кошти не лише у вигляді банківських кредитів. Якщо за весь минулий рік оператори ринку уклали угод з облігаціями на 25.5 млн. грн., то лише за перше півріччя нинішнього — на 88 млн. грн.

Найсміливіші експерти прогнозують, що вже у 2002 році фондовий ринок може скласти конкуренцію банкам щодо залучення коштів підприємствами. Наприклад, венчурний капітал уже нині на рівних працює з банківським у таких секторах, як телекомунікації, Інтернет, у невеликих підприємствах, орієнтованих на випуск споживчих товарів. Стверджують навіть, що сьогодні складніше знайти привабливий для інвестицій об'єкт, аніж самі гроші.

По-друге, значно зросли обсяги операцій із бездокументарними цінними паперами через депозитарій "Міжрегіональний фондовий союз" (МФС), що свідчить про більшу активність і розвиненість ринку. Незважаючи на конфлікт навколо Національної депозитарної системи, емітенти та зберігачі йдуть до єдиного на ринку ліцензованого депозитарію. В середньому кожного робочого дня через МФС проводять 36 операцій із поставки цінних паперів загальною номінальною вартістю близько 14 млн. грн., тоді як за весь 1999 рік їх обсяг становив 82 млн. грн., а в 1998-му — 1.4 млн. грн. Активи депозитарію (цінні папери, які він обслуговує) за станом на 13 жовтня 2000 року досягли за номінальною вартістю 4 млрд. грн. порівняно з 2.43 млрд. грн. на кінець 1999-го і 1.46 млрд. грн. — на кінець 1998 року. Власні рахунки у МФС відкрили 415 емітентів. Крім того, в депозитарії знерухомлено цінні папери ще 1200 емітентів загальною номінальною вартістю понад 560 млн. грн. (на початок року — 79 млн. грн.). Нагадаємо, що спекулятивні угоди найактивніше можна проводити саме зі знерухомленими акціями. Нарешті, учасниками МФС є всі 76 ліцензованих зберігачів.

Третя новина. Наприкінці серпня Президент Леонід Кучма підписав Розпорядження "Про деякі заходи по ство-

ренню системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців з питань фондового ринку і корпоративного управління в Україні". Навчання азам фондового ринку та корпоративного управління — теж бізнес. За розрахунками ДКЦПФР, загальна потреба економіки України у фондових фахівцях — близько 50 тисяч, тоді як сьогодні їх налічується близько 14 тисяч. Якщо врахувати, що найпростіші двотижневі курси коштують 700—1000 грн., а річні — близько 5000 грн., обсяг цього ринку становить кілька десятків мільйонів гривень. Щоправда, якщо раніше попит на фахівців формували торговці, реєстратори та зберігачі, то найближчим часом, за прогнозами ДКЦПФР, замовниками спеціалістів із корпоративного управління стануть емітенти. За словами члена ДКЦПФР Сергія Бірюка, заробітна плата працівника відділу корпоративного управління "Запоріжсталі" вже нині становить 1300 грн. Тож коли більшість емітентів зрозуміє важливість корпоративного управління, такі фахівці будуть на ринку в ціні.

Нарешті, четверта новина. Спочатку учасники ринку, а потім і ДКЦПФР, за допомогою іноземних радників ініціювали розробку нової стратегічної програми розвитку українського фондового ринку, бо нинішня, затверджена ще у вересні 1995 року, не відповідає всім вимогам сьогодення. Нову програму планується розробити до кінця року. Паралельно готується також проект указу Президента про заходи щодо розвитку ринку цінних паперів України.

Прикладом нинішнього ставлення державних органів до ринку є розроблений урядом разом із Державною податковою адміністрацією проект Податкового кодексу. Ось лише кілька новацій. На перший погляд, пряма ставка податку на дивіденди знижується з 30 до 15%, але завдяки перехресному оподаткуванню справжня ставка підвищується до 40.3%. Згідно з проектом дивіденди оподатковуватимуться незалежно від того, приймали акціонери рішення про їх сплату чи не приймали. Крім того, якщо кодекс буде прийнято в нинішньому вигляді, будь-яка фізична особа, що купує або продає акції, має зареєструватися як підприємець, а на торгівлю цінними паперами накладається податок з обороту. Нарешті, не виключені ситуації, коли податкова служба може зняти з рахунку торговця кошти його клієнта.

Міні-рецензія /

Економічний словник для банкірів

Спробуємо зрозуміти значення самих термінів, оскільки будь-яка неточність у їх використанні неминуче призведе до двозначності й неясності міркувань... Різні автори по-різному тлумачать один і той же термін, і одні й ті ж автори часто вживають один і той же термін у різних значеннях.

Генрі Джордж. Прогресс и бедность: Причины промышленных застоев и бедности, расступающей вместе с ростом богатства. — М.: Генрі Джордж Фондейшен, 1992. — С. 20—21.

Алексєєнко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. Економічний словник: Банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник). — К.: Видавничий будинок "Максимум"; Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 592 с.

Міжнародна кредитна система та фондовий ринок — глобальне суспільне благо. Їх ефективна діяльність — це загальний добробут для світової спільноти. Зміцнення національних фінансово-кредитних систем — важлива протидія міжнародним фінансовим кризам.

Володіння основними термінами банківської справи та фондового ринку неможливе без спеціалізованих фахових словників. Одне з таких видань підготовлено вченими з практичним досвідом роботи, кандидатаами економічних наук Людмилою Алексєєнко, Володимиром Олексієнком та Анатолієм Юркевичем. Це збірник сучасних наукових тлумачень термінів, які часто використовують у банківській справі, фінансовій сфері, на фондовому ринку та в дослідженнях економічних процесів.

На основі вивчення й узагальнення світового і вітчизняного наукового надбання складено систематизований термінологічний українсько-російсько-англійський економічний словник, який містить тлумачення трьома значеннями мовами приблизно 3500 понять і термінів та понад 1500 систематизованих англійських скорочень. Створено його на засаді сучасних підходів до розуміння соціально-економічних проблем, узагальнення світових і вітчизняних науково-практичних надбань.

Економічний словник налічує чотири розділи та бібліографію. Українські терміни, подані у першому розділі, розташовано за абеткою, потому — їхні відповідники англійською і російською мовами, а далі — тлумачення ук-

Олександр
Устенко

Академік, ректор Тернопільської академії народного господарства

райнською. За можливості кількох тлумачень їх подано у порядку, що відображає зміст зазначеного терміна від загального до часткового або за частотою вживання, наприклад:

“Ажіотаж (stock-jobbing, agiotage, rush; ажиотаж) — 1) спекулятивна активність на біржах і ринках; 2) сильне збудження, хвилювання, боротьба інтересів навколо якої-небудь справи, питання тощо; див. також фінансова паніка.”

У другому розділі подано англійські відповідники (де можливо — зі скороченнями) українських термінів із першого розділу, інші англійські слова та вислови з українськими

і російськими відповідниками (іноді зі стислим тлумаченням), наприклад:

“Aval, bill guarantee; guarantee, G, g.; security — 1) аваль; аваль; 2) банківська гарантія щодо здійснення платежу за векселем; банковская гарантия в совершении платежа по векселю; 3) вексельне поручництво/поручительство; вексельное поручительство; 4) гарант векселя; гарант векселя.”

Третій розділ містить загально-прийняті у банківській справі та на фондовому ринку англійські скорочення, наприклад:

“EDI — 1) Economic Development Institute of the World Bank — Інститут економічного розвитку Світового банку; Інститут экономического развития Мирового банка; 2) electronic data interchange — 2.1) електронний обмін даними/інформацією; електронный обмен данными/информацией; 2.2) комп’ютерна мережа з інформацією про комерційні угоди; компьютерная сеть по информации о коммерческих сделках.”

Четвертий розділ — це алфавітний покажчик словника.

“Економічний словник” стане надійним помічником працівників міжнародних фінансових інституцій, банкірів, фінансистів, учасників фондового ринку, державних службовців, викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Проте авторам не варто припиняти наукові дослідження. Є сенс продовжити працю, аби створити новий варіант словника, в якому були б враховані актуальні аспекти роботи комерційних банків.

У вмісніх у цьому числі журналу прес-релізах, підготовлених прес-службою НБУ за період із 14 вересня по 16 жовтня 2000 року, зокрема повідомляється про основний принцип управління золотовалютним резервом НБУ, подальшу діяльність банків "Слов'янський" та "Украйна", реструктуризацію боргових зобов'язань Міністерства фінансів України перед НБУ, завершення формування Ради НБУ, роботу над проектом Закону "Про банки і банківську діяльність" тощо.

Обсяг банкнот номінальною вартістю 50 і 100 гривень рекомендовано збільшити

Серед найважливіших напрямів діяльності Національного банку України у сфері організації готівкового обігу — забезпечення потреб економіки країни готівкою у необхідних обсягах, в оптимальному купюрному складі банкнот і монет в обігу та вдосконалення взаємодії НБУ із комерційними банками з метою поліпшення їх забезпеченості готівковими коштами.

Структурний аналіз готівки, введеної в обіг, свідчить, що найбільшою є частка банкнот номінальною вартістю 20 гривень, найменшою — 50 і 100 гривень. Це створює певні незручності під час здійснення розрахунків за товари та послуги в значних сумах, проведення обмінних операцій у пунктах обміну іноземної валюти, а також при виплаті заробітної плати.

Зважаючи на розвиток економічної ситуації в країні (середньомісячна номінальна заробітна плата за сім місяців 2000 року збільшилася на 31.8 %; у січні вона становила 180.9, а у липні — 238.5 грн.), Національний банк рекомендує комерційним банкам збільшити обсяг банкнот номінальною вартістю 50 і 100 грн. для видачі готівки у значних сумах громадянам за їхніми вкладами та юридичним особам на купівлю товарів, оплату послуг і виконаних робіт; пунктам обміну іноземної валюти; підприємствам та організаціям на виплату заробітної плати (якщо середня зарплата перевищує 100 грн.).

За матеріалами прес-релізу від 14.09.2000 р.

Про фінансову допомогу сім'ям загиблих на підводному човні "Курськ"

Згідно з рішенням Національного банку України всі юридичні та фізичні особи, які бажають надати благодійну фінансову допомогу сім'ям та рідним загиблих на підводному човні "Курськ", можуть перераховувати кошти на рахунок у Сєвєроморську без одержання ліцензії НБУ.

Сума коштів, які перераховуються на зазначений благодійний рахунок, не обмежується.

Перерахування коштів резидентами та нерезидентами здійснюватиметься у російських рублях. Комерційні банки купуватимуть їх на міжбанківському валютному ринку за рахунок коштів у гривнях та іноземній валюті, що вносяться на благодійний рахунок фізичними та юридичними особами. Підставою для купівлі комерційними банками російських рублів є заявка на перерахування коштів за кордон у рамках благодійної допомоги сім'ям загиблих.

Реквізити благодійного рахунку в м. Сєвєроморську (Російська Федерація):

ПУ ЦБ РФ "Нахимовське"

г. Мурманськ

БІК 044780002

номер счета: 40302810700000000001

Получатель: ИНН 5192160332, воинский

За матеріалами прес-релізу від 14.09.2000 р.

Основні принципи управління золотовалютним резервом НБУ

Золотовалютний резерв — високоліквідні активи Національного банку в іноземній валюті та монетарному золоті, які перебувають в управлінні НБУ та обліковуються на його балансі. Формування, збереження й накопичення золотовалютного резерву здійснюються з метою забезпечення внутрішньої і зовнішньої стабільності національної грошової одиниці — гривні, поліпшення кредитоспроможності країни, створення сприятливих умов для здійснення зовнішніх запозичень, гарантування виконання Україною зобов'язань перед міжнародними фінансовими організаціями, регулювання її платіжного балансу, проведення валютних інтервенцій у рамках монетарної політики НБУ. Метою управління золотовалютним резервом є забезпечення оптимального співвідношення рівнів його захищеності, ліквідності і дохідності.

Ці рівні визначені Положенням "Про основні принципи управління золотовалютним резервом Національного банку України", затвердженим Правлінням НБУ 11 вересня 2000 р.

Рівень захищеності визначається опірністю ризикам — кредитному (риску збитків), ринковому (валютному і процентному), правовому та операційному. Рівень ліквідності золотовалютного резерву визначається спроможністю запобігти ризику неліквідності вільно конвертованої валюти, фінансових інструментів та ринку. Дохідність визначається як відношення сукупного (реалізованого та нереалізованого) доходу, одержаного в результаті проведення операцій із золотовалютним резервом, до обсягу резерву.

Щодо структури золотовалютного резерву, то вона містить такі активи: монетарне золото; спеціальні права запозичення (СПЗ); векселі, ноти й облігації, номіновані у вільно конвертованій валюті. До структурних активів також належить вільно конвертована валюта у вигляді банкнот, монет, інших платіжних інструментів та коштів на рахунках і депозитах в іноземних банках.

Валютна структура золотовалютного резерву складається з визначених часток резервних валют і монетарного золота. Резервна валюта — це вільно конвертована валюта та міжнародні резервні активи (кошти валют), із яких формується золотовалютний резерв і встановлюється нормативна валютна структура золотовалютного резерву. Основними резервними валютами для Національного банку України є долари США, євро, СПЗ, швейцарські франки, англійські фунти стерлінгів, японські єни. Як базова валюта для обчислення обсягу, структури золотовалютного резерву, а також для складання звітності для міжнародних фінансових організацій використовується долар США. Не допускається зміна валютної структури золотовалютного резерву з метою отримання прибутку від курсових коливань.

За джерелом формування кошти золотовалютного резерву поділяються на власні і залучені.

До власних належать кошти, одержані від купівлі:

- ◆ валюти на валютних ринках;
- ◆ вільно конвертованої валюти, що належить органам державної влади й управління та іншим клієнтам, розрахунково-касове обслуговування яких здійснює НБУ;
- ◆ монетарного золота в злитках або його брухту; а також дохід від здійснення операцій із золотовалютним резервом.

До залучених коштів належать міжнародні кредити; депозити фінансово-кредитних установ; залишки коштів у вільно конвертованій валюти на рахунках органів державної влади та управління й інших клієнтів, розрахунково-касове обслуговування яких здійснює НБУ.

Золотовалютний резерв НБУ використовується з метою продажу валюти на фінансових ринках для забезпечення реалізації обраної грошово-кредитної політики, зокрема політики обмінного курсу, а також — на витрати за операціями із золотовалютним резервом.

За матеріалами прес-релізу від 15.09.2000 р.

Семінар з актуальних проблем бухгалтерського та податкового обліку

Вивчення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, подолання “підводних рифів” в організації операційної роботи банків, обмін досвідом з експертами іноземних кредитно-фінансових установ — такою була мета українсько-нідерландського науково-практичного семінару “Актуальні питання бухгалтерського обліку в умовах впровадження сучасних технологій обробки та обліку інформації в банківській системі України”. Він відбувся 19—22 вересня у Кримському республіканському управлінні Національного банку України. Серед учасників — провідні експерти НБУ, а також головний бухгалтер Банку Нідерландів Харрі Хеемскерк та його заступник Ерун Понсен.

Особливу увагу на семінарі було приділено організації операційної роботи банківської системи.

На розгляд фахівців було внесенено новий проект Положення “Про організацію операційної роботи в банках України”, в якому враховано нові підходи до управління операційними ризиками.

На семінарі розглядалися також особливості бухгалтерського та податкового обліку в комерційних банках, оцінка їх активів та зобов’язань відповідно до світових вимог тощо.

За матеріалами прес-релізу від 17.09.2000 р.

Про призначення тимчасової адміністрації банку “Україна”

Згідно з постановою Правління Національного банку України від 22.09.2000 р., прийнятою на підставі статті 62 Закону України “Про Національний банк України”, з 25.09.2000 р. по 25.09.2001 р. призначено тимчасову адміністрацію акціонерного комерційного агропромислового банку “Україна”.

Це зроблено з метою забезпечення фінансової стабілізації банку “Україна”, реалізації спільних зусиль уряду та НБУ щодо поліпшення його менеджменту, створення оптимальних умов для роботи з клієнтами, а також для вирішення питання (після вивчення реального стану справ) про повернення проблемних кредитів та іншої своєчасно не погашеної заборгованості.

У зв’язку з призначенням тимчасової адміністрації повноваження правління банку “Україна” призупиняються на період її функціонування. Керівником тимчасової

адміністрації призначено Тополова Віктора Семеновича.

Керівників філій (дирекцій) банку в областях та у м. Севастополі не відсторонено від управління.

Правління НБУ зобов’язало керівника тимчасової адміністрації встановити порядок, за яким установи банку “Україна” здійснюють банківські операції за погодженням із представниками тимчасової адміністрації.

Банк продовжує функціонувати у загальному режимі. Його потенціал достатній для подальшої діяльності.

Повноваження і функції тимчасової адміністрації та її керівника визначаються чинним законодавством України, Положенням “Про застосування Національним банком України до банків та інших фінансово-кредитних установ заходів впливу за порушення банківського законодавства”.

За матеріалами прес-релізу від 25.09.2000 р.

Про подальшу діяльність комерційного акціонерного банку “Слов’янський”

У зв’язку із грубим порушенням керівництвом КАБ “Слов’янський” (надалі — Банк) банківського законодавства, створенням загрозливої для інтересів вкладників і кредиторів ситуації Правління Національного банку України 29.06.2000 р. прийняло постанову, у якій передбачено низку заходів, спрямованих на стабілізацію діяльності Банку.

Проте не всі рекомендовані НБУ заходи Банком були вжиті. Зокрема, він не виконав вимог Національного банку України щодо розробки та подання Банком для погодження програми фінансового оздоровлення, що є порушенням Положення “Про застосування Національним банком України до банків та інших фінансово-кредитних установ заходів впливу за порушення банківського законодавства”.

У ході комплексного інспектування, проведеного спеціалістами НБУ, виявлено, що Банк надавав недостовірну інформацію та звітність, оскільки бухгалтерський облік вів із порушенням вимог “Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із цінними паперами установ комерційних банків України” та Інструкції “Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України”.

Після приведення на вимогу НБУ бухобліку Банку у відповідність із нормативно-правовими актами Національного банку України структура активів Банку зазнала значних змін. Так, за станом на 01.09.2000 р. найбільшу питому вагу (70.1%) в активах Банку становили цінні папери (прості векселі), емітентами яких в основному є підприємства металургійної (BAT “Макіївський металургійний комбінат”) та гірничо-збагачувальної (BAT “Північний ГЗК”) промисловості, які зазнають суттєвих фінансових труднощів. Сукупна заборгованість цих підприємств сягнула 62% від загальної заборгованості за векселями, тож можна констатувати, що банк “Слов’янський” проводив високоризикову діяльність.

Загальний обсяг негативно класифікованих кредитів становить 99.6% від обсягу кредитного портфеля Банку, що свідчить про вкрай незадовільний стан кредитного портфеля та невідповідність кредитної роботи Банку вимогам Положення Національного банку України “Про кредитування”.

Сумнівна дебіторська заборгованість становить 60.1% від загального обсягу дебіторської заборгованості.

Із наведених даних випливає, що обсяг активів Банку з негативною класифікацією становить 74.2% від загального обсягу активів (без урахування міжфіліальних оборотів). Це свідчить про значну втрату активів.

Банк не виконує своїх зобов’язань перед вкладниками. За

станом на 01.09.2000 р. його заборгованість перед фізичними особами сягала 32.7% від загальних зобов'язань.

Кредиторська заборгованість Банку становить 25.5% від усіх його зобов'язань. Майже вся вона (95.5%) прострочена, ймовірність повернення — незначна, що свідчить про неспособність Банку виконати власні зобов'язання у строк та у повному обсязі.

Банк несвоєчасно виконує доручення клієнтів щодо проведення платежів.

У цьому контексті особливо небезпечною є втрата Банком капіталу внаслідок його збиткової діяльності. Так, за період із 01.06.2000 р. по 01.09.2000 р. збитки Банку становили 72 721 000 грн.

У зв'язку з виявленими порушеннями валютного законодавства (зокрема статті 7 Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валутного контролю") щодо Банку відповідно до постанови Правління НБУ застосовано штрафні санкції.

Починаючи з березня 2000 року Банк систематично порушує вимоги Положення "Про порядок формування обов'язкових резервів банківською системою України". За останній звітний період (серпень поточного року) ним недосформовано обов'язкові резерви.

У зв'язку з порушенням банківського законодавства і нормативно-правових актів Національного банку України, збитковою діяльністю КАБ "Слов'янський" та з метою вжиття адекватних заходів щодо приведення його діяльності у відповідність із вимогами банківського законодавства, а також керуючись статтею 62 Закону України "Про Національний банк України" та Положенням "Про застосування Національним банком України до банків та інших фінансово-кредитних установ заходів впливу за порушення банківського законодавства", Правління НБУ 15 вересня 2000 року прийняло Постанову "Про подальшу діяльність комерційного акціонерного банку "Слов'янський" (м. Запоріжжя)".

Із 19.09.2000 р. по 01.01.2001 р. призначено тимчасову адміністрацію КАБ "Слов'янський" у складі 11 осіб із частковим відстороненням керівництва Банку від управління. Керівником тимчасової адміністрації призначено Олександра Вікторовича Трещова (Запорізьке регіональне управління НБУ), його заступниками — Зінаїду Миколаївну Латун (Запорізьке регіональне управління НБУ) та Лідію Йосипівну Гаркушу (Запорізька обласна податкова адміністрація).

Тимчасова адміністрація КАБ "Слов'янський" зокрема уповноважена:

- ◆ вивчити питання щодо доцільності подальшого функціонування філій Банку та його безбалансових відділень;
- ◆ провести аналіз кошторису його доходів і витрат;
- ◆ забезпечити суверій контроль за здійсненням розрахунків із фізичними особами — вкладниками Банку;
- ◆ провести аналіз якості активів КАБ "Слов'янський", за результатами якого визначити джерела та розробити графік погашення його заборгованості перед вкладниками і бюджетом.

За матеріалами прес-релізу від 25.09.2000 р.

Про стан розрахунків за спожиту електроенергію

Як уже повідомлялося, постановою Кабінету Міністрів від 19.07.2000 р. Ощадний банк України визначено уповноваженим обслуговувати розподільчі рахунки учасників оптового ринку електричної енергії.

Після цього намітилася позитивна тенденція у розрахунках за спожиту електричну енергію, зокрема значно зросла

сума готівкових надходжень на розподільчі рахунки постачальників електричної енергії і, як результат, — на розподільчий рахунок державного підприємства "Енергоринок". Так, із лютого по вересень 2000 року середньоденна сума надходжень на розподільчий рахунок ДП "Енергоринок" збільшилася з 6 до 25.7 млн. грн.

При запровадженні цієї схеми розрахунків враховувалися інтереси всіх учасників оптового ринку. Кошти, переведовані уповноваженим банком із розподільчого на поточний рахунок постачальника електричної енергії, можуть витрачатися на його розсуд. Слід зазначити, що останнім часом на поточні рахунки постачальників електричної енергії щоденно надходить у середньому майже 7 млн. грн. У разі перерахування цих коштів на інші рахунки і не повернення їх у встановлений термін споживачеві, вони згідно зі статтею 15-1 Закону України "Про електроенергетику" підлягають вилученню до державного бюджету і не зараховуються як оплата електроенергії. До того ж зарахування коштів до державного бюджету не звільняє їх отримувача від повернення цих коштів споживачу електричної енергії.

Отже, з порядком розрахунків, за яким установи уповноваженого банку відповідно до алгоритму здійснюють розподіл та перерахування коштів, запроваджено винятково грошову форму розрахунків за спожиту електроенергію та надано можливість своєчасно розраховуватися як із учасниками оптового ринку електричної енергії, так і з іншими підприємствами, які постачають власну продукцію на електростанції та надають послуги. Зокрема, із підприємствами вугільної промисловості, НАК "Нафтогаз України", Укрзалізницею тощо. Новий порядок розрахунків, окрім іншого, позбавив учасників ринку можливості застосування бартерних схем, проведення безконтрольних взаємозаліків за поточними зобов'язаннями.

За матеріалами прес-релізу від 28.09.2000 р.

Щодо реструктуризації заборгованості Міністерства фінансів України

Між Національним банком України та Міністерством фінансів України досягнуто домовленості та підписано угоду щодо реструктуризації заборгованості міністерства перед НБУ за державними цінними паперами різних видів. Це суттєво зменшить навантаження на витратну частину бюджету в найближчі два роки.

Основні умови реструктуризації полягають у тому, що на ринку працюватиме фінансовий інструмент, вартість якого визначатиметься на ринкових засадах. Національний банк використовуватиме його з метою регулювання грошової маси в обігу.

Реструктуризація проводитиметься протягом десяти років зі сплатою доходу за процентними облігаціями на рівні інфляції плюс три процентних пункти щомісячно.

Погашення основного боргу розпочнеться із 2002 року рівними частинами.

За матеріалами прес-релізу від 05.10.2000 р.

Завершено формування Ради Національного банку України

Згідно з указом Президента України від 9 жовтня 2000 року членами Ради Національного банку України призначенні:

Бутко Микола Петрович — голова Чернігівської облдержадміністрації;
Галієв Ернест Едуардович — віце-президент “Укросиббанку”;
Гальчинський Анатолій Степанович — радник Президента України;

Мітиков Ігор Олександрович — міністр фінансів України;
Осика Сергій Григорович — радник Президента України;
Хорошковський Валерій Іванович — народний депутат України;

Шаров Ігор Федорович — народний депутат України.

Нагадаємо, що згідно з постановами Верховної Ради від 18 травня та 16 липня 2000 р. членами Ради НБУ призначенні:

Альошин Валерій Борисович — голова Комітету Верховної Ради з питань фінансів та банківської діяльності;

Буряк Сергій Васильович — член Комітету Верховної Ради з питань фінансів та банківської діяльності;

Тимошенко Юлія Володимирівна — віце-прем'єр-міністр України;

Плужников Ігор Олександрович — член Комітету Верховної Ради з питань бюджету;

Порошенко Петро Олексійович — голова підкомітету Комітету Верховної Ради з питань фінансів та банківської діяльності.

Шпиг Федір Іванович — голова підкомітету Комітету Верховної Ради з питань фінансів та банківської діяльності;

Юшко Ігор Олегович — заступник голови Комітету Верховної Ради з питань фінансів та банківської діяльності.

Членом Ради Національного банку України за посадою є Голова НБУ **Стельмах Володимир Семенович**.

За матеріалами прес-релізу від 12.10.2000 р.

Від редакції. 19 жовтня 2000 року на першому засіданні Ради НБУ її Головою обрано Анатолія Гальчинського.

Щодо проекту Закону України “Про банки і банківську діяльність”

Подальший розвиток банківської системи значною мірою залежить від чіткого законодавчого регулювання основних зasad діяльності банків. Економічні реалії сьогодення свідчать про необхідність якнайшвидшого прийняття Верховною Радою нової редакції Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Зauważимо, що 1 червня 2000 року проект нової редакції зазначеного закону був прийнятий Верховною Радою в першому читанні. 5 вересня 2000 року Президент України визначив його як невідкладний. Розгляд законопроекту в другому читанні внесено до порядку денного шостої сесії Верховної Ради України.

У проекті Закону “Про банки і банківську діяльність” за кладено принципово нове (порівняно із чинним нині законом) підґрунту діяльності банків в Україні.

1. Чітко визначено організаційно-правові форми банків (акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, державні, кооперативні). Крім того, передбачено, що комерційні банки можуть діяти або як універсальні, або як спеціалізовані — ощадні, інвестиційні, іпотечні, розрахункові (клірингові).

2. Законопроектом чіткіше врегульовано механізм державної реєстрації банків (у тому числі з іноземним капіталом), а також їх філій і представництв. На законодавчому рівні визначаються підстави для відмови у державній реєстрації банку.

3. У проекті встановлено чіткі критерії надання банківської ліцензії, а також підстави для її відкликання. Чітко розмежо-

вано операції, які може здійснювати банк виключно на підставі банківської ліцензії, а також подано перелік операцій, які можуть здійснюватися банком за умови отримання дозволу Національного банку України.

4. Важливою перевагою нового законопроекту є чітке визначення у ньому структури капіталу банку. Зокрема, передбачається залучення коштів на умовах субординованого боргу.

5. У законопроекті пропонується запровадити консолідований підхід до контролю за діяльністю банків, суть якого полягає в тому, що наглядові повноваження Національного банку застосовуються не лише щодо банків, а й щодо так званих афілійованих і споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установ іноземних банків в Україні.

6. Новелою законопроекту є введення системи контролю за інвестиційною діяльністю банків.

7. Розширено та вдосконалено систему заходів впливу Національного банку України щодо банків та інших юридичних осіб, охоплених наглядовою діяльністю НБУ, за порушення чинного законодавства, нормативно-правових актів Національного банку, а також у разі здійснення банками ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

8. У законопроекті передбачено принципово новий підхід до порядку розкриття банківської таємниці, подано чіткий перелік відомостей, які становлять банківську таємницю, визначені органи, які мають право на її отримання.

9. До проекту закону введено норми, якими встановлено основні вимоги щодо розрахункових банківських операцій.

10. Регламентовано порядок створення та визначення повноважень органів управління комерційним банком.

Запропоновано чіткі механізми реорганізації і ліквідації банків.

За матеріалами прес-релізу від 12.10.2000 р.

Реструктуризацію заборгованості Міністерства фінансів України розпочато

Як уже повідомлялося, 25 вересня 2000 року було підписано угоду про реструктуризацію заборгованості за державними цінними паперами Міністерства фінансів перед Національним банком України.

11 жовтня нинішнього року на фондовій секції Української міжбанківської валютної біржі Національним банком розпочато реалізацію нового виду державних цінних паперів — процентних облігацій внутрішньої державної позики 2000 року.

Номінальна вартість однієї облігації становить 1000 грн. Термін погашення — від 16 до 124 місяців, купонний період — 1 місяць. Починаючи з 1 січня 2001 року на облігації 2000 року нараховується дохід. У 2001 році він нараховуватиметься за ставкою 18.86 процента річних. У 2002 — 2010 рр. дохід визначатиметься залежно від показника прогнозного рівня інфляції на відповідний рік, скоригованого на фактичний рівень інфляції за минулий рік. Купон сплачується з 25 січня 2001 року).

Передбачається, що процентні облігації внутрішньої державної позики 2000 року невдовзі стануть одним із головних заставних інструментів для отримання комерційними банками рефінансування від Національного банку України.

За матеріалами прес-релізу від 16.10.2000 р.

**На замовлення “Вісника НБУ” добірку підготувала
керівник прес-служби НБУ Лариса Демідова.**

Нумізматичний форум у Супраслі

Нотатки з IV Міжнародної нумізматичної конференції в Супраслі (Польща)

7–9 вересня 2000 року в містечку Супрасл, поблизу Білостока (Польща), відбулася Міжнародна нумізматична конференція, присвячена ювілейним і пам'ятним монетам. У її роботі взяли участь науковці, нумізмати, банківські спеціалісти і музейні працівники з Білорусі, Латвії, Литви, Польщі, Словаччини та України.

Старовинна Супрасльська земля, цей чарівний куточек польської Пущі на Північному Сході країни, збирає нумізматів із держав Центральної та Східної Європи уже вчетверте.

Перша конференція, організована Польським нумізматичним товариством у 1994 році, мала регіональний характер. Вона об'єднала нумізматів історично споріднених країн і присвячувалася монетам Білорусі, Литви, Польщі та України.

Друга Міжнародна нумізматична конференція у Супраслі відбулася у вересні 1996 року. На ній ішлося в основному про розвиток музейної справи і колекціонування.

Третій супрасльський форум, який відбувся 1998 році, було присвячено продукції монетних дворів країн Балто-Чорноморської дуги. До роботи білоруських, литовських, польських та українських нумізматів на цій конференції приїдналися науковці Латвії.

На останньому — цьогорічному форумі коло учасників іще більше розширилося. У його роботі взяли участь також представники Словацького нумізматичного товариства.

Цінний науковий доробок становлять матеріали конференцій, видані трьома збірниками. Четвертий очікується найближчим часом. До нього ввійдуть реферати, представлені на конференції. Багато з них присвячені необіговим монетам спеціальних випусків, іконографії та палеографії монет і банкнот, репрезентації

Збірники матеріалів нумізматичних конференцій у Супраслі.

важливих подій, відображені на гро-шах.

Значну частину досліджень присвячено сучасним ювілейним монетам, уведенням в обіг у країнах — учасницях конференції.

Науковці та нумізмати, звичайно, не обминули увагою й актуальні проблеми грошового обігу.

Цікава дискусія розгорнулася щодо участі в обігу сучасних ювілейних монет. А проблема полягає в тому, що вони, маючи номінальну вартість, як правило, виконують функцію подарункових медалей.

Конференція стала своєрідною виставкою найновішої літератури, періодичних видань, альбомів, каталогів і буклетів нумізматичного профілю.

На честь супрасльського форуму нумізматів було виготовлено спеціальний значок, а на деномінованих банкнотах польських грошей зроблено пам'ятні відбитки у вигляді державних прапорів країн-учасниць та емблеми конференції.

Георгій
Козубовський

Науковий співробітник Інституту археології Національної академії наук України. Кандидат історичних наук

На пам'ять про конференцію випущено спеціальні кишеневські календарики.

Зауважимо, що спонсором нумізматичного зібрання у Супраслі був Powszechny Bank Kredytowy. А загалом ця важлива й цікава подія стала можливою завдяки наполегливій праці та організаторським здібностям активістів Польського нумізматичного товариства, передусім його почесного голови магістра Леха Кокочинського, головуючого на конференції магістра Єжи Пінінського, віце-президента товариства доктора Кшиштова Філіпова та багатьох інших.

Значну підтримку організаторам конференції надали адміністрація Білостока, численні культурні та наукові за-клади Польщі.

Наступна — п'ята Міжнародна нумізматична конференція у Супраслі відбудеться 2002 року. Її планується присвятити банкам та скарбам.

Польські ювілейні монети останніх років.

Про введення в обіг ювілейної монети “125 років Чернівецькому державному університету”

Національний банк України 15 вересня 2000 р. ввів у обіг ювілейну монету “125 років Чернівецькому державному університету” номінальною вартістю 2 гривні, присвячену одному з провідних вузів України — Чернівецькому державному університету ім. Юрія Федьковича.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість виготовлення — звичайна. Діаметр монети — 31.0 мм, вага — 12.8 г, тираж — 50 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) монети у центрі розміщено малий Державний герб України, з обох боків якого — орнаментальні картуші, створені за зразками ліплення стелі головного корпусу університету, логотип Монетного двору Національного банку України та на-

писи: УКРАЇНА / 2000 / 2 / ГРИВНІ.

На зворотному боці (реверсі) монети в арочному прорізі зображене головний фасад університету (архітектор Й. Главка) та написи у два рядки: ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ / 125 років.

Гурт монети — рифлений.

Художник — Микола Кочубей. Скульптор — Святослав Іваненко.

Пам'ятна монета “125 років Чернівецькому державному університету” номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України та обов'язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятної монети “Володимир Великий”

Національний банк України, продовжуючи серію “Княжа Україна”, 25 вересня 2000 р. ввів у обіг пам'ятну монету “Володимир Великий” номінальною вартістю 10 гривень, присвячену великому князю Київському, державному діячеві, за часів правління якого було завершено формування давньоруської держави і прийнято християнство.

Монету виготовлено зі срібла 925 проби, якість виготовлення — “пруф”. Діаметр монети — 38.61 мм, вага дорогоцінного металу в чистоті — 31.1 г, тираж — 5 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) монети в обрамленні давньоруського орнаменту розміщено зображення малого Державного герба України, стилізований напис: 2000 / УКРАЇНА / 10 / ГРИВЕНЬ, а також позначення проби — Ag 925, ваги — 31.1 та логотип Монетного двору

Національного банку України.

На зворотному боці (реверсі) монети на передньому плані зображене князя Володимира на тлі сцени його хрещення та розміщено стилізовані написи: 978 / ВОЛОДИМИР / 1015 / КНЯЖА УКРАЇНА.

Гурт монети — рифлений.

Художники — Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук, Віталій Козаченко. Скульптор — Володимир Дем'яненко.

Пам'ятна монета “Володимир Великий” номінальною вартістю 10 гривень є дійсним платіжним засобом України й обов'язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет “Хрещення Русі”

Національний банк України, продовжуючи серію “2000-ліття Різдва Христового”, 16 жовтня 2000 р. ввів у обіг пам'ятні монети “Хрещення Русі” номінальною вартістю 50, 10 і 5 гривень, присвячені офіційному запровадженню християнства у Київській Русі.

Монету номінальною вартістю 50 гривень виготовлено із золота 900 проби, якість виготовлення — “пруф”. Діаметр монети — 25 мм, вага дорогоцінного металу в чистоті — 15.55 г, тираж — 3 000 штук.

Монету номінальною вартістю 10 гривень виготовлено зі срібла 925 проби, якість виготовлення — “пруф”. Діаметр монети — 38.61 мм, вага дорогоцінного металу в чистоті — 31.1 г, тираж — до 10 000 штук.

Монету номінальною вартістю 5 гривень виготовлено з нейзильберу, якість виготовлення — звичайна. Діаметр монети — 35.0 мм, вага — 16.54 г, тираж — 100 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) монет між двома постатями ангелів розміщено зображення малого Державного герба України і написи: на монеті із золота — **УКРАЇНА та 50 / ГРИВЕНЬ / 2000**, позначення металу — **Au**, його проба — **900**, вага у чистоті — **15.55**; на монеті зі срібла — **УКРАЇНА та 10 / ГРИВЕНЬ /**

2000, позначення металу — **Ag**, його проба — **925**, вага у чистоті — **31.1**; на монеті з нейзильберу — **УКРАЇНА та 5 / ГРИВЕНЬ / 2000**. На аверсі всіх трьох монет розміщено логотип Монетного двору Національного банку України.

На зворотному боці (реверсі) всіх трьох монет на передньому плані розміщено хрестоподібну композицію із зображенням князя Володимира-Хрестителя на тлі сцени хрещення киян та стилізований круговий напис: **ХРЕЩЕННЯ РУСІ**.

Гурт монети номінальною вартістю 50 гривень — гладкий. Гурт монет номінальною вартістю 10 і 5 гривень — рифлений.

Художник та скульптор — Роман Чайковський.

Пам'ятні монети “Хрещення Русі” номінальною вартістю 50, 10 та 5 гривень є дійсними платіжними засобами України й обов'язкові до приймання за їх номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Монети можна придбати за колекційною ціною в Національному банку України, територіальних та Кримському республіканському управліннях банку; комерційних банках: ВАБанк

(Київ, вул. Зоологічна, 5. Тел.: 219-44-99); “Україна” (Київ, пров. Рильський, 10. Тел.: 244-16-19); Укрсоцбанк (Київ, вул. Ковпака, 29. Тел.: 269-00-19) та їх обласних дирекціях, а також у товариствах нумізматів.

Банки та банківська справа в Західній Україні

Невдовзі побачить світ перша в історії нашої держави "Енциклопедія банківської справи України", підготовлена з ініціативи Національного банку України.

Анонсуючи вихід енциклопедії, передруковуємо з неї дослідження З. Комаринської про зародження і розвиток банківської справи в Західній Україні.

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII — ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Перші офіційні згадки про створення банківських установ у Західній Україні датовано другою половиною XVIII століття (Східна Галичина). 1783

іпотечний банк для надання позик шляхті ощадна каса Галицька. На початку ХХ ст. у Східній Галичині, яка до 1918 року перебувала у складі Австро-Угорської імперії, функціонувала широка мережа ощадних кас: Галицька ощадна каса, Галицька поштово-ощадна каса, Центральна ощадна каса рільничих спілок, Українська щадниця, Львівська міська ощадна каса та інші. У 50—60 рр. XIX століття у Львові були відкриті філії

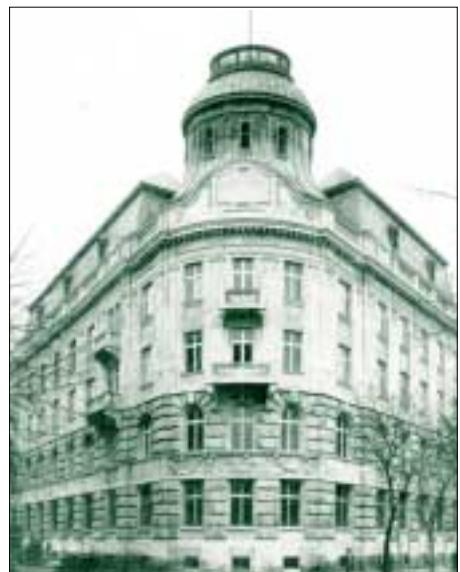
▲ Галицька ощадна каса у Львові.
Нині в будинку розміщується
Інститут етнографії та народознавства
НАН України. Архівне фото.

року створено перші 18 ощадних кас, метою яких було обслуговування селян та міщан. Виникнення ощадних кас зумовлено розвитком товарно-грошових відносин, необхідністю формування низкою ланки кредитної системи, а також заоччення заощаджень населення.

Становлення і розвиток фінансово-кредитної системи в Західній Україні відбувалося під пильним опікуванням цісарського уряду та за домінування іноземного капіталу. 1826 року у Львові було організовано Австрійську ощадну касу, 1843-го заснована як своєрідний

Львів. Міська комунальна ощадна каса. 1912 р. Нині тут — Галицьке відділення Львівського обласного управління Ощадбанку України.

▲ Львів. Філія Австро-Угорського банку на вул. А.Міцкевича, 8. Архівне фото.

Львів. Галицька ощадна каса та Празький кредитний банк (праворуч). Архівне фото.

Львів. Центральний кооперативний банк (Крайовий кредитовий союз, з 1924 р. — Центробанк). Архівне фото.

Львів. Земельний іпотечний банк. 1867 р. Архівне фото.

Австрійського національного банку (1853), Австрійського кредитного банку (1862), Англо-Австрійського банку (1865). Центральною кредитною установою всієї Австро-Угорщини був емісійний Австро-Угорський банк (1853). Першими місцевими банками були Галицький іпотечний (1867) і Селянський (1868) банки.

Селянський банк (Банк Рустикальний) здійснював позики під заставу нерухомого майна (землі) за 12% річних. Протягом 10 років банк надав 62 972 позики. Його діяльність поширилася і на Буковині. Активно працював Буковинський крайовий банк. Він надавав позики під зерно, земельне забезпечення, соловекселі та здійснював інші операції. У 1898 році іпотечна заборгованість Буковинського крайового банку досягла 18 млн. золотих ринських, у 1910-му ця су- ма збільшилася до 68 177 093 крон. 1903 року всі справи Буковинського крайового банку перейшли до Буковинського земельного банку в Чернівцях. У цьому банку щорічні кредити великим землевласникам стали ще більшими: у 1907 році — 20 362 тисяч, а у 1909-му — 23 630 тисяч крон. 1890 року земельні магнати за активного сприяння Австро-Угорського та місцевих банків заснували Львівський парцеляційний банк. Метою

його діяльності було сприяння поділу (парцеляції) великих землеволодінь і продаж селянам ділянок землі за умови виплати їх вартості протягом 5—10 років. При цьому банк продавав землі великих землевласників за спекулятивними цінами, які постійно зростали. Поступово Львів стає одним із важливих фінансових центрів Австро-Угорщини. Тут діяло чимало філій банків різних країн: Варшавський торговий банк, Празький кредитний банк, Лодзький депозитний банк, Варшавський дисконтний, Італійський страховий “Ассікураціоні Дженералі”, Віденський союзний, Вірменський, Російсько-азіатський банки та інші. Більшість банків були спеціалізованими, серед них — купецький Малопольський банк, купецький кооперативний банк, сільськогосподарський банк, селянський, земельний, торговельний, цукрівництва, меліораційний, парцеляційний, рільничий та інші.

Наприкінці XIX ст. на Закарпатті виникло кілька десятків кредитних кас і установ, які були створені у зв'язку з акцією, спрямованою на обмеження приватного лихварства, і працювали на зібраному капіталі при підтримці угорських банків. Вони належали іноземним (угорським та німецьким) банкірам.

На кінець XIX ст. у Західній Україні

Львівська філія Австро-Угорського банку на вул. Січових Стрільців, 9. Розміщувалася в цьому будинку у 1891—1914 рр. Нині тут Львівське обласне управління Ощадбанку України.

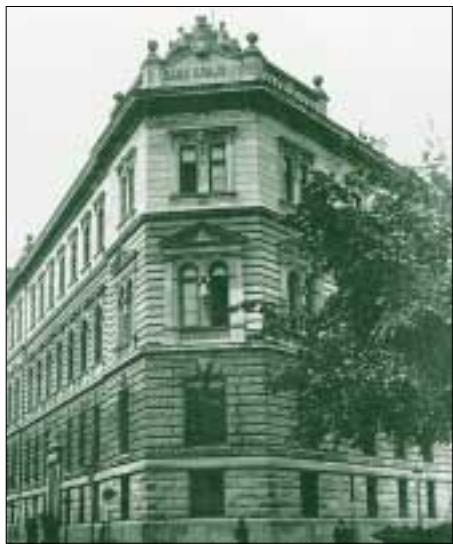
▲ Львів. Акційний спілчанський банк. 1881 р. Архівне фото.

Львів. Земельне кредитне товариство (засноване 1841 р.). Архівне фото.

Дрогобицька філія Австро-Угорського банку. Архівне foto.

Львів. Крайовий банк. 1881 р. Нині тут
Львівський державний інститут
фізкультури. Архівне фото.

Львів. Філія працього банку
“Живностенська банка”.
Архівне фото.

Львів.
Земельний іпотечний банк.
Архівне фото.

було 10 філій і 12 представництв емісійного Австро-Угорського банку; 14 філій, 6 експозитур, 4 мініяльні контори і 72 уповноважені представництва західноєвропейських комерційних банків. Кінець XIX — початок ХХ століття характеризується появою і зростанням українських фінансово-кредитних товариств і установ. Початок їм було покладено у 70-х рр. XIX століття організацією при церковних парафіях братських кас, шпихлірів, позичкових кас при товаристві “Просвіта”. За статистикою на 1900 рік у Львові налічувалося 39 українських фінансово-кредитних і господарських акціонерних товариств, які об’єднувалися у Крайовому союзі кредитовому і Крайовій спілці кооперації. Найбільшими кредитними спілками, пов’язаними з українським підприємництвом, були “Народна торгівля” (1883), “Дністер” (1892).

Великих успіхів досяг кооперативний рух на початку ХХ століття у Західній Україні, представлений майже 500 кредитними крамницями, спілками для продажу сільськогосподарських продуктів. Координували і підтримували кооперативний рух українських товариств: “Дністер” (1895), Центральний кооперативний банк (1898), Земельний іпотечний банк (1910).

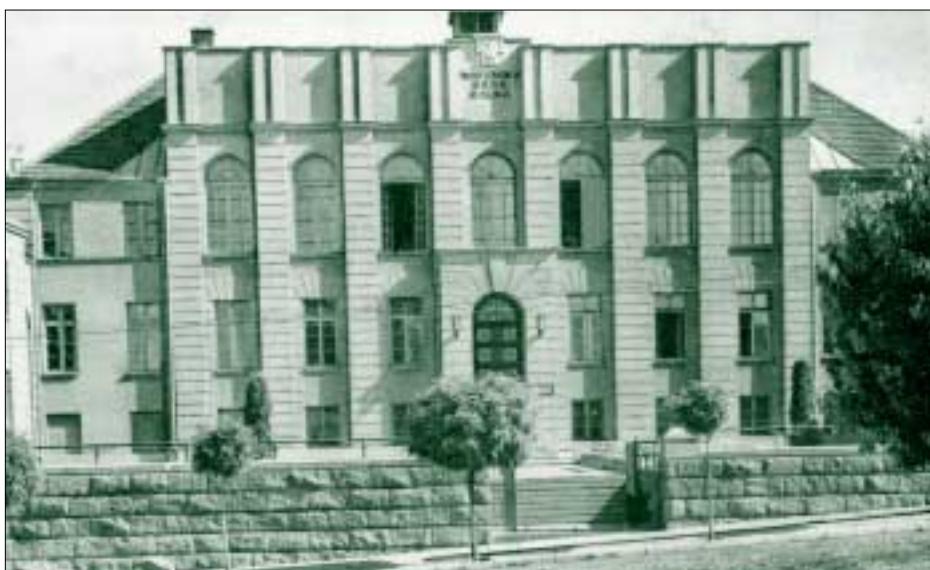
На Закарпатті за ініціативою працівника єпископа Ю.Фірцака було започатковано “верховинську акцію”, спрямовану на поліпшення становища селян. Для цього в краї стали засновувати кооперативи, господарські та промислові спілки, ощадні каси. Кооперативний рух допоміг зміцнити господарське становище українських селян, незважаючи на те, що на початку ХХ століття майже всю банківську систему

Західної України контролювали австро-угорські та німецькі банки. Вони могли розпоряджатися не лише коштами своїх філій, а й грошовими ресурсами всіх приватних банків Західної України.

БАНКІВСЬКІ УСТАНОВИ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ЗА ПОЛЬСЬКОЇ ВЛАДИ (1918—1939 рр.)

з 1918 року Західна Україна перебувала у складі Польщі. Тут у 1920—30-х рр. функціонувала розвинута мережа різних українських ощадних товариств, кооперативних та акціонерних банків. Бурхливий розвиток промисловості, транспорту, виникнення значної кількості великих і дрібних підприємств на території Західної України сприяло

створенню широкої мережі банківських структур. Функції Австро-Угорського банку перебрав Банк Польський у Варшаві, діяли також Банкірський дім Уляма (1909—1939), Італійський страховий банк (1915—1930), Малопольський купецький банк (1922), Вірменський банк (1922), Польський промисловий банк (1922—1933), Варшавський дисконтний банк (1922—1933), Земельний банк (1927), Банкірський дім Грюсса (1927), Познанський банк цукрівництва (1927), Земельний кредитний банк (1927), Банк землі польської в Любліні (1927), Польський земельний банк (1927), Польський гарантійний банк (1927—1933), Загальний союзний банк (1927—1939), Загальний кредитний банк (1927—1939), Центральна каса рільничих спілок (1936—1939). 1918 року у Львові було створено Український банк, але в ході

Луцька філія Державного земельного банку. Архівне фото.

Каса взаємодопомоги в Теребовлі. Архівне фото.

українсько-польської війни він збанкутував. В умовах польської окупації пошук коштів для розвитку української кооперації, приватного підприємництва був особливо гострою проблемою, розв'язання якої можна було досягти через створення і розвиток власних кредитних установ. Характерною ознакою цього періоду є поширення українського кооперативного руху, який розглядався як знаряддя самоврядування та економічного самозахисту, школою, в якій люди вчилися бути господарями власної землі. Важливим чинником у зростанні ролі кооперативів стали ветерани Української армії. Вони вважали кооперативи засобом продовження боротьби за українську справу, прагнули створити власні установи на противагу іноземному економічному впливу.

Розгалужена мережа кооперативів включала кредитні спілки, об'єднані в асоціацію "Центрбанк" (1924), який був кредитним кооперативом другого ступеня. Поступово Центрбанк перетворювався на центральну касу української кооперації. Він фінансував як кредитну, так і закупівельно-збутову, молочарну, виробничу кооперацію.

Львів. Кооперативний банк "Дністер".

Сільські споживчі і торгові спілки утворили Центросоюз, а Народна торгівля представляла міських торговців. Про швидке зростання кооперативів свідчать такі цифри: у 1921 році налічувалось 580 українських кооперативів, 1928-го — 2500, 1939-го — 4000. Майже 90% кооперативів діяли у Східній Галичині. На Волині, Поліссі та Холмщині українці змушували вступати до польських кооперативних асоціацій. Українська кредитна кооперація була двоступеневою організацією. Її нижніми ланками були Українбанки (міські кредитні кооперативні установи) та кредитні каси-райффайзенки. Вони надавали коротко- та середньотермінові кредити жителям міст і сіл. Документальною підставою для надання кредиту був вексель. Кредитні установи майже не займалися складними банківськими операціями. 1939 року в Західній Україні було 144 відділення Українбанку. Кредитні каси-райффайзенки створювались у великих селах, обслуговували виключно селян і відрізнялися від Українбанку меншою територією діяльності і необмеженою відповідальністю їхніх членів. Вступний внесок був досить невеликим і становив 10 злотих. На кінець 1937 року в краї діяло 543 райффайзенки. Розвивалися також кооперативні банки "Дністер", "Супруга", Промбанк. У 1930-х роках з'явились і успішно розвивалися кооперативи здоров'я, інженерних робіт, праці, хатнього народно-мистецького промислу, видавничі кооперативи. У 1930 році заснована Спілка кооперативів щадно-кредитних для надання кредитів під 6% річних. Кооперація на західноукраїнських землях у ті часи являла собою чітко налагоджену систему, яка, незважаючи на економічні кризи 1920—30-х років, організовувала основні ділянки економічного життя і стала важливим його чинником.

Банківська справа Західної України до 1939 року характеризується різноманітністю форм і результативною діяльністю. У Львові були цілі вулиці, на яких розміщувались найрізноманітніші банківські заклади: на вулиці Січових Стрільців наприкінці XIX — на початку ХХ століття розташувалося 20 банків, на проспекті Свободи — 15, на вулиці Коперника — 7. Одні банки виникали й зникали безслідно, проіснувавши кілька років, інші десятиліттями впливали на економічне життя не тільки міста, а й краю. З приходом радянської влади всі банківські установи було ліквідовано і запроваджено систему, яка існувала в СРСР.

Література.

1. Витанович І. Історія українського кооперативного руху: З праць історико-філософської секції: НТШ. — Нью-Йорк, 1964.
2. З історії банків Галичини // Банки Львівщини. Рекламно-інформаційний довідник. — Львів, 1992.
3. Злутко С. Економічна історія України. — Львів, 1996.
4. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Історія господарства: Україна і світ. — К., 1995.

3. Комаринська.

Анотації

Аннотации

Наталія Гребенік. *Об основних направлениях денежно-кредитной политики на 2001 год.*

Основные направления денежно-кредитной политики на 2001 год.

Полный текст “Основных направлений денежно-кредитной политики на 2001 год”, одобренных постановлением Правления Национального банка Украины от 19.09.2000 г. № 365 и комментарий к ним директора департамента монетарной политики НБУ Н.И.Гребеник, в котором, в частности, рассматриваются особенности использования методов и инструментов монетарной политики в 2001 году.

Ігорь Болгарин, Лаван Махадева, Габріел Штерн. *Некоторые методологические аспекты построения и использования модели механизма монетарной трансмиссии в Украине.*

Предлагается модель механизма монетарной трансмиссии в Украине, с помощью которой центральный банк может эффективнее объяснять обществу основные принципы своей монетарной политики.

Андрей Скрипник, Геннадий Варваренко. *К вопросу взаимосвязи динамики уровня цен, валютного курса и объема денежной массы.*

Сделан анализ составляющих процесса инфляции и предложена модель, по которой определены зависимости уровня инфляции от девальвации гривни и объема денежной массы для периода с января 1996 г. по май 2000 г.

Олег Бакун. *Эконометрическое моделирование в деятельности центрального банка.*

Информация о международном научно-практическом семинаре, проведенном Банком Нидерландов совместно с Национальным банком Украины с участием представителей центральных банков стран Центральной и Восточной Европы.

Анатолій Савченко. *Національна система масових електронних платежей на етапі пілотного проекта.*

Автор анализирует, как в настоящее время используются в Украине банковские платежные карточки, подробно останавливаясь на вопросе создания Национальной системы массовых электронных платежей.

Виктор Кравец. *О состоянии расчетов за потребленную электроэнергию.*

В статье прокомментированы меры, предпринимаемые органами власти в Украине с целью наведения порядка в расчетах за потребленную электроэнергию.

Виктор Бочарников, Ігорь Волошин, Олександр Цыганок. *Оценка финансового состояния банков-контрагентов при условии неполноты данных.*

Предлагается новый подход к оценке финансового состояния банка-контрагента, построенный на основе теории возможностей.

Татьяна Корниенко. *Оценка сбалансированности процентных операций при анализе прибыльности коммерческого банка.*

Вопрос оценки прибыльности процентных операций рассмотрен с точки зрения управления активами и пассивами, риском процентной ставки на этапах планирования, анализа и принятия управленческих решений.

Николай Дмитренко. *Управление финансами банка.*

Рассматриваются основные цели коммерческого банка: рентабельность, ликвидность, надежность, развитие. Анализируются главные составные бухгалтерского учета и отчетности. Статья рассчитана на студентов экономических вузов.

Дмитрий Цилюрик. *Процесс кредитования предприятий малого бизнеса и его составляющие.*

В статье анализируются практические аспекты кредитования предприятий малого бизнеса, начиная с поиска клиентов и заканчивая возвратом кредита с процентами, рассматриваются вопросы снижения кредитных рисков, потерю рабочего времени на выдачу кредитов.

Александр Андrijчук, Виталий Терещенко. *Межбанковская информационная система “Клиент”.* В статье речь идет о новом инструменте — межбанковской информационной системе “Клиент”. Ее необходимо создать для обеспечения банков Украины информацией, которая поможет снизить риски, возникающие при обслуживании юридических и физических лиц.

Галина Муминова-Савина, Вячеслав Кириленко, Константин Немченко. *Технология сбора отчетной информации в многофилиальном банке.* Излагается технология сбора отчетной информации многофилиального банка на примере Сбербанка. Обсуждаются проблемы контроля подлинности, полноты предоставления и ответственности за качество информации, которая передается. Приведены примеры специфической внутрибанковской отчетности.

Светлана Петрова. *О внесении изменений в “Инструкцию по бухгалтерскому учету основных средств и нематериальных активов коммерческих банков Украины”.*

Статья продолжает тему перехода украинских предприятий и учреждений на общепринятые в международной практике принципы бухгалтерского учета. В 2000 году все субъекты хозяйственной деятельности Украины, независимо от форм собственности, поэтапно переводятся на новые национальные учетные стандарты, разработанные на основе международных. Автор информирует об изменениях, которые вносятся в связи с этим в нормативные документы НБУ.

Дмитрий Кошевой. *Осенняя стабильность.*

Перспективы экономического роста в Украине выглядят лучше, чем когда-либо. Однако из-за высоких рисков на отечественном рынке ожидания его участников можно характеризовать как “осторожный оптимизм”. Из анализа автора следует, что украинский фондовый рынок ожидает новый этап роста.

Александр Устенко. *Экономический словарь для банкиров.*

Автор рецензирует книгу Алексеенко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. “Економічний словник: Банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник)”. — Київ — Тернопіль, 2000. Словарь содержит толкования на трех языках приблизительно 3 500 понятий и терминов и около 1 500 систематизированных английских сокращений. Издание предназначено для широкого круга специалистов, преподавателей и студентов вузов.

Прес-служба НБУ сообщает.

Изложение избранных пресс-релизов, подготовленных пресс-службой НБУ за период с 14.09.2000 г. по 16.10.2000 г. В частности, сообщается об основных принципах управления золотовалютным резервом НБУ, о дальнейшей деятельности банков “Славянский” и “Украина”, о реструктуризации долговых обязательств Министерства финансов Украины перед НБУ, о завершении формирования Совета НБУ, о работе над проектом Закона “О банках и банковской деятельности”.

Георгий Козубовский. *Нумизматический форум в Супрасле.*

Иллюстрированный рассказ о IV Международной нумизматической конференции в Супрасле (Польша), посвященной юбилейным и памятным монетам Белоруссии, Латвии, Литвы, Польши, Словакии и Украины.

3. Комаринская. *Банки и банковское дело в Западной Украине.*

Исследуется зарождение и развитие банковского дела в Западной Украине во второй половине XVIII — начале XX веков, а также в 1918—39 гг., когда Украина входила в состав Польши.

Annotation

Natalia Hrebenyk. *On the Main Principles of Monetary Policy for 2001.*

Main Principles of Monetary Policy for 2001.

The complete text of the “Main Principles of Monetary Policy for 2001,” approved by the Resolution of the NBU Board of September 19, 2000, No.365, and comments by N.I.Hrebenyk, Director of the NBU Monetary Policy Department, which, in part, consider the peculiarities of applying methods and instruments of the monetary policy in 2000.

Ihor Bolharyn, Lavan Makhadeva, Gabriel Stern. *Some Methodological Aspects of the Construction and Application of the Instrument Model of Monetary Transmission in Ukraine.*

This article proposes the instrument model for monetary transmission in Ukraine, which can be helpful to the central bank in efficient explanation to the people of the main principles of its monetary policy.

Andriy Skrypnik, Hennadiy Varvarenko. *On the Issue of Interrelation of Price Level Dynamics, Currency Rate and Money Supply Volume.*

The analysis of inflation components is made and the model is proposed for determining the inflation dependence from hryvnia devaluation and money supply for the period from January 1996 till May 2000.

Oleh Bakun. *The Econometric Modelling in the Activities of the Central Bank.*

The information on the international scientific and practical seminar, held by the Bank of the Netherlands jointly with the National Bank of Ukraine with the participation of the central bank representatives from Central and Eastern Europe.

Anatoliy Savchenko. *The National System of Mass Electronic Payments at the Pilot Project Stage.*

The author analyzes how banking payment cards are used at present in Ukraine. He considers the issue of creating the National system of mass electronic payments in detail.

Viktor Kravets. *On the State of Settlements for Electrical Energy Consumption.*

This article comments on the measures undertaken by the power authorities in Ukraine with the aim of getting things put in order as regards settlements for consumed electrical energy.

Viktor Bocharykov, Ihor Voloshyn, Oleksandr Tsyhanok. *The Rating of the Financial Status of Contracting Banks Under Condition of Incomplete Data.*

A new approach is proposed for rating the financial status of contracting banks on the basis of the theory of possibility.

Tetiana Kornienko. *Evaluation of Interest Transactions Balance in the Analysis of Commercial Bank Profitability.*

The issues of evaluating the profitability of interest transactions are considered from a standpoint of assets and liabilities management, and interest rate risk management at the stage of planning, analysis and taking managerial decisions.

Mykola Dmytrenko. *Financial Management of Banks.*

The article considers the dominating goals of commercial banks: the profitability, liquidity, reliability and development. The basic components of business accounting and reporting are analyzed. This article is intended for students of the economic institutes.

Dmytro Tsilyuruk. *The Process of Small Business Crediting and its Components.*

This article analyzes practical aspects of crediting small business enterprises, starting from looking for clients and ending with the repayment of principal and interest. The issues of reducing credit risks and time losses in granting credits are also considered.

Oleksandr Andriychuk, Vitaliy Tereshchenko. *The Client — Intrabank Information System.* The article tells about the new instrument — the "Client" intrabank information system. It should be created in order to provide information for the Ukrainian banks, which would reduce the risks in servicing legal persons and legal entities.

Halyna Muminova-Savina, Viacheslav Kyrylenko, Kostiantyn Nemchenko. *The Technology of Gathering Current Information in a Multi-Branch Bank.* The article considers the technology of gathering current information in a multi-branch bank, Oschadbank is taken as a model. The problems of control over authenticity, completeness of presented information and responsibility for the quality of the submitted information. The examples of specific intrabank accountability are presented in this material.

Svitlana Petrova. *On Making Changes in "The Regulations on Accounting Capital and Intangible Assets in Ukrainian Commercial Banks."*

The article continues the theme of transition of the Ukrainian enterprises and establishments to the International Accounting Standards. In 2000, all economic entities of all types of ownership in Ukraine are transferred to new national accounting standards, developed on the basis of international accounting standards. The author informs on the amendments that are made in this connection to the NBU normative documents.

Dmytro Koshev. *The Autumn Stability.*

The prospects of the economic growth in Ukraine are better than ever before. Despite high risks in the national market, expectations of its participants may be characterized as "careful optimism." It follows from the author's analysis that the Ukrainian stock market is expecting a new stage of growth.

Oleksandr Ustenko. *Economic Dictionary for Bankers.*

The author reviews a book by Алексеенко Л. М., Олексієнко В.М., Юркевич А. І. "Економічний словник: Банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник)". — Київ — Тернопіль, 2000. This dictionary contains comments in three languages on about 3,500 notions and terms and close to 1,500 classified English abbreviations. This edition is intended for large sections of experts, lecturers and students of higher educational establishments.

The NBU press service informs.

The summary of selected press releases, issued by the NBU press service from September 14, 2000 till October 16, 2000. In particular, it informs about the main principles of the NBU gold and foreign exchange reserves management and further activities of "Sloviansky" and "Ukraina" banks, on debt liabilities restructuring due from the Ministry of Finance of Ukraine to the NBU, on the completion of the NBU Board formation and the work on the draft Law "On Banks and Banking."

Hennadiy Kozubovsky. *Numismatic Forum in Suprasl.*

An illustrated story on the 4th International Conference in Suprasl (Poland), dedicated to the jubilee and commemorative coins of Belarus, Latvia, Lithuania, Poland, Slovakia and Ukraine.

Z. Komarynska. *Banks and Banking in Western Ukraine.*

The author investigates the issue of the emergence and development of banking business in Western Ukraine in the second half of the 18th and the beginning of the 20th centuries, including the period of 1918 — 1939, when Ukraine was a part of Poland.

Annotations

Natalya Hrebenyk. *Sur les axes de la politique monétaire en 2001.*

Axes de la politique monétaire en 2001.

Le texte complet des "Axes de la politique monétaire en 2001" adoptés par l'arrêt du Directoire de la Banque nationale de l'Ukraine No 365 du 19.09.2000 et le commentaire aux eux du directeur du département de la politique monétaire de la BNU N.I.Hrebenyk, contenant la description de particularités de l'utilisation de méthodes et instruments de la politique monétaire en 2001.

Igor Bolgarev, Lavan Makhadeva, Gabriel Stern. *Certains aspects méthodologiques de la création et de l'utilisation du modèle du mécanisme de la transmission monétaire en Ukraine.*

On propose le modèle du mécanisme de la transmission monétaire en Ukraine, à l'aide duquel la banque centrale pourra plus effectivement expliquer les principes de sa politique monétaire à la société.

Andriy Skrypnyk, Guennady Vavarenko. *Sur le problème de la corrélation du dynamisme du niveau des prix, du cours de change et du volume de la masse monétaire.*

On a fait l'analyse des composants du processus de l'inflation et on a proposé un modèle à l'aide duquel on déterminait la dépendance entre le niveau de l'inflation et la dévaluation de la grivna et du volume de la masse monétaire pour la période du mois de janvier 1996 au mois de mai 2000.

Oleg Bakoun. *Modèle de simulation économétrique dans l'activité d'une Banque Centrale.*

L'information sur le séminaire international de caractère scientifique et pratique, animé par la Banque de Pays-Bas en coopération avec la Banque National d'Ukraine avec participation des représentants des Banques Centrales des pays d'Europe Central et d'Est.

Anatoliy Savchenko. *Système national de paiements électroniques en masse à l'étape du projet pilote.*

L'auteur porte à l'analyse l'utilisation de cartes bancaires de paiement en Ukraine, en détaillant le problème de la création du Système national de paiements électroniques en masse.

Victor Kravetz. *De l'état de règlements de l'énergie électrique consommée.*

Dans l'article il est commenté les mesures entreprises par les autorités de l'Ukraine dans le but de mettre en ordre les règlements de l'énergie électrique consommée.

Victor Botcharkov, Igor Volochyn, Oleksandr Tzyganok. *Evaluation de la situation financière des banques contreparties à la condition de non-intégralité de données.*

On propose la nouvelle approche de l'évaluation de la situation financière d'une banque contrepartie fondée à la base de la théorie de possibilités.

Tetiana Korniyenko. *Evaluation de l'équilibre des opérations d'intérêts à l'analyse de la capacité bénéficiaire de la banque commerciale.*

Le problème de l'évaluation de l'équilibre des opérations d'intérêts est examiné du point de vue de la gestion des actifs et passifs, de risque de taux d'intérêt aux étapes de la planification, de l'analyse et de la prise de décisions de gestion.

Mykola Dmytrenko. *Gestion de finances de la banque.*

On traite les objectifs principaux de la banque commerciale: capacité bénéficiaire, liquidité, solidité, développement. On analyse les composants principaux de la comptabilité et de rapports. L'article est visé aux étudiants des établissements d'enseignement économique supérieur.

Dmytro Tzilyuruk. *Processus du financement par crédits de petites entreprises et ses composants.*

Dans l'article on traite les aspects pratiques du financement par crédits de petites entreprises, à partir de la recherche de clients et jusqu'au remboursement d'un crédit avec intérêts, on envisage les problèmes de la réduction de risques du crédit, de temps de travail perdus à l'octroi de crédits.

Oleksandr Andriytschouk, Vitaliy Terechchenko. *Système d'information interbancaire "Client".* L'article traite le nouvel instrument — le système d'information interbancaire "Client". Il est nécessaire de le créer pour fournir aux banques de l'Ukraine des informations permettant de réduire les risques bancaires au service aux personnes morales et physiques.

Galyna Mouminova-Savina, Viatcheslav Kyrylenko, Kostiantyn Niemchenko. *Technologie de la saisie des informations de rapports à la banque à succursales.* On expose la technologie de la saisie des informations de rapports à la banque à succursales, prenant la Banque d'épargne à titre d'exemple. On traite les problèmes de la vérification de l'authenticité, de l'intégralité de présentation et de la responsabilité de la qualité des informations transmises. On présente les exemples de situations intrabanaire particulières.

Svitlana Petrova. *De modifications à "L'instruction de comptabilité des actifs immobilisés et non-matériels de banques commerciales de l'Ukraine".*

L'article suit le sujet du passage des entreprises et établissements ukrainiens

aux principes de la comptabilité généralement reçus en pratique comptable de tout le monde. En 2000 tous les sujets de l'activité économique de l'Ukraine indépendamment de formes de propriété, sont par étapes passés à nouveaux normes nationaux de comptabilité élaborés sur la base de normes internationaux. L'auteur informe de modifications qui sont à cette cause à apporter aux documents normatifs de la BNU.

Dmytro Kochovy. *Stabilité d'automne.*

Les perspectives de l'essor de l'économie de l'Ukraine sont meilleures que jamais. Néanmoins à la cause de risques aggravés sur le marché de pays, il peut caractériser les attentes de ses acteurs comme "l'optimisme prudent". De l'analyse de l'auteur résulte que le marché ukrainien de valeurs mobilières est au début de nouvelle étape de l'essor.

Oleksandr Oustenko. *Dictionnaire de l'économie pour les banquiers.*

Le dictionnaire contient l'interprétation en trois langues presque 3500 notions et termes et environ de 1500 abréviations anglaises systématiques. Le dictionnaire est destiné aux spécialistes concernés, enseignants et étudiants.

Service de presse de la Banque nationale de l'Ukraine informe.

L'exposé de publications choisies préparées par le Service de presse de la Banque nationale de l'Ukraine (BNU) pour la période du 14.09.2000 au 16.10.2000. En particulier on informe de principes de la gestion de réserves or-devises de la BNU, de l'activité ultérieure de banques "Sloviansky" et "Ukraine", de la restructuration de créances du Ministère des finances de l'Ukraine envers la BNU, de l'achèvement de la constitution du Conseil de la BNU, du travail en projet de la Loi relative aux banques et activité bancaire.

Gueorgui Kozoubovsky. *Forum numismatique à Souprasla.*

Le récit illustré de IV Conférence internationale numismatique à Souprasla (Polska) consacrée aux monnaies commémoratives et à l'occasion des anniversaires de la Biélorussie, Lettonie, Lituanie, Pologne, Slovaquie et de l'Ukraine.

Z. Komarinska. *Les banques et l'affaire banquaire à l'Ukraine de l'Ouest.*

On étudie la naissance et le développement de l'affaire bancaire à l'Ukraine de l'Ouest à mi-siècle XYIII-debut XX, ainsi qu'aux 1918—39 quand l'Ukraine faisait partie de la Pologne.

ANNOTATIONEN

Natalija Grebenyk. *Über die Hauptrichtungen der Geld— und Kreditpolitik am Jahre 2001.*

Die wichtigste Richtungen der Geld- und Kreditpolitik am Jahre 2001. Das sind der volle Text "Die Hauptrichtungen der Geld— und Kreditpolitik am Jahre 2001", der durch Bestimmung des Bereits vom der NBU (vom 19.9.2000, N365) zugeschimmt war und der Kommentar von N.I.Grebenyk (Direktor des Département der Münzpolitik der NBU), wo man die Besonderheiten der Benutzung der Methoden und Instrumenten der Münzpolitik im Jahr 2001 betrachtet.

Igor Bolgarin, Lawan Machadewa, Gabriel Schtern. *Einige methodischen Aspekte des Aufbau und Ausnutzung des Mechanismusmodells der Münztransmission in der Ukraine.*

Der Autor schlägt das Mechanismusmodell der Münztransmission in der Ukraine vor. Mit seiner Hilfe kann die Zentralbank besser erklären, welche wichtigsten Richtungen der Münzpolitik in der NBU existieren.

Andrij Skrypnyk, Genadij Warwarenko. *Zum Problem der Wechselbeziehung zwischen der Preisdynamik, Geldmasse und dem Währungskurs.*

Es wird die Analyse die Komponenten des Inflationprozess. Eines Modell ist bestimmt vor die Beziehung der Inflation vor Devaluation der Hryvnia und vor Geldmasse in den Jahren 1996 - 2000. Mann nimmt Periode von Januar 1996 bis Mai 2000.

Oleg Bakun. *Die ökonomische Modellierung in der Tätigkeit der Zentralbank.*

Die Information über internationalen wissenschaftlich-praktischen Seminar, der mit der Hilfe der Bank von Niederlande und NBU (Ukraine) durchgeführt war. An Seminar nahmen die Vertreter von Zentralbanken aus den Ländern des Zentralen und Osten Europa teil.

Anatolij Sawtschenko. *Nationalsystem der massen elektronische Zahlungen tritt in Phase des Pilotprojekts.*

Der Autor analysiert die heutige Benutzung der Bankzahlungskarten in der Ukraine. Er geht auf die Frage der Nationalsystemschaftung der massen elektronischen Zahlungen ein.

Wiktor Krawez. *Über die Lage der Berechnungen für verbrauchte elektrische Energie.*

Der Artikel kommentiert: Die Machtorgane unternehmen in der Ukraine verschiedene Mittel, um die Berechnungen für verbrauchte Energie in Ordnung zu bringen.

Wiktor Botscharnikow, Igor Woloschyn, Olexandr Zyganok. *Die Schätzung der Finanzlage den Banken-Konterahenten, unter der Bedienung nicht vollen Angaben.*

Die Autoren schlagen ein neue Einstellung zur Schätzung der Finanzlage des Bank-Konterahent vor. Diese neue Einstellung ist auf Grund der Möglichkeitstheorie gebaut.

Tetjana Kornienko. *Die Bewertung der Bilanz von den prozentualen Bankgeschäfte, wenn man den Profit der Kommerzbank analysiert.*

Es geht um die Problem die Profit der prozentualen Bankgeschäfte vom Standpunkt aus der Aktiva und Passiva Verwaltung, aus dem Risiko der Marktrate des Zinses Verwaltung, wenn man dass plant. Die Analyse und Beschlussfassung sind auch in Betracht gezogen.

Mykola Dmytrenko. *Verwaltung der Bankfinanzen.*

Man betrachtet die Hauptziele des Kommerzbank: die Rentabilität, die Liquidität, die Entwicklung und die Zuverlässigkeit. Man analysiert die wichtigste Komponenten der Buchführung und Berichterstattung. Der Artikel ist für die Studenten der ökonomischen Hochschulen prädestiniert.

Dmytro Zyluryk. *Der Kreditprozess der Kleinbusinessbetrieben und ihre Komponenten.*

Der Artikel analysiert die praktischen Aspekten des Kredits von Kleinebusinessbetrieben, seit der Suche der Kunden bis zur Kreditrückzahlung mit Zinsen. Der Autor legt die Fragen der Kreditrisikosenkung und der Arbeitszeitverlust für Kreditierung.

Alexandr Andrijtschuk, Witalij Teretschenko. *Das interbankische Informationsystem "Klient".* Die Autoren erzählen über ein neues "Instrument" — das interbankische Informationsystem "Klient". Es ist notig, dieses System zu gründen, damit es die ukrainischen Banken mit der Information versorgt. Diese Information hilft ein Risiko, das bei Bedienung der juristischen und natürlichen Personen entsteht, zu senken.

Galina Muminova-Sawina, Wjatscheslaw Kyrylenko, Kostjantyn Nemchenko. *Die Technologie der Rechnungsinformationsammlung in der vielvialen Bank.* Man zeigt die Technologie der Rechnungsinformationensammlung in der vielvialen Bank. Als Beispiel wird eine Spärbank angeführt. Man erörtert die Authentizitätskontrolle, die Vollvorstellungskontrolle und der Verantwortungskontrolle für der Informationqualität, die übergeben wird. Die Autoren bringen die Beispiele der spezifischen innerbankischen Rechnungsführung.

Switlana Petrowa. *Über Vormehrungen der Änderungen in "der Instruktion von Buchführung der Hauptmittel nichtmateriellen Aktiven von Kommerzbanken in der Ukraine".*

In diesem Artikel geht es um den Übergang der ukrainischen Betriebe und Institutionen Buchführungsprinzipien, die in der internationalen Praxis üblich sind. Im Jahre 2000 versetzen etappenweise alle Subjecten der ökonomischen Tätigkeit in der Ukraine für neue nationale Standarde (Unabhängig von den Arten des Eigentums). Diese neue Norme waren auf Grund der internationalen bearbeitet. Der Autor informiert über Veränderungen, die zu den Normativdokumenten der NBU beigetragen werden.

Dmytro Koshowyj. *Die herbst Stabilität.*

Die Perspektiven des ökonomischen Wuchs sind besser, als irgendwann. Durch ein hohes Binnenmarktrisiko charakterisiert man seine Teilnehmer als "Der vorsichtliche Optimismus". Der Autor zeigt, dass Fondsmarkt zu einer neuen Phase des Wuchs kommt.

Alexandr Ustenko. *Das ökonomische Wörterbuch für Bankiers.*

Autor rezensiert das Buch Алексенко Л.М., Олексієнко В.М., Юркевич А.І. "Економічний словник: Банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник)". — Київ — Тернопіль, 2000. Das Wörterbuch enthält die Interpretation in 3 Sprachen etwa 3.500 Begriffe und Fachwörter, und etwa 1.500 systematisierte englische Kürzungen. Die Ausgabe ist für verschiedene Fachleute, Lehrer und Studenten vorausbestimmt.

Pressedienst der National Bank der Ukraine informiert.

Pressedienst der National Bank der Ukraine bereitete die analitischen Mitteilungen in der Periode seit 14.9.2000 bis zum 16.10.2000 vor. Sie informieren im Besonderen über die Hauptprinzipien der Verwaltung der Goldwährung der NBU, weitere Tätigkeit "Slaviansky" und "Ukraina" Banken, den Aufschluss der Schulden vom ukrainischen Finanzministerium vor dem NBU, über die Formierung ihres Beirat von und die Arbeit an dem Gesetzenwurf "Über die Banken und Banktätigkeit".

Georgij Kozubowsky. *Der numismatische Forum in Suprasl.*

Die illustrierte Erzählung über die IV Internationale Konferenz in Suprasl (Polen), die den Gedenkmünzen des Weissrusslands, des Polens, des Lettlands, des Litauens, der Slowakei und der Ukraine gewidmet war.

S. Komarinskaja. *Banken und Bankentätigkeit in der Westukraine.*

Der Autor erforscht die Entstehung und Entwicklung des Banksystems in der Westukraine in der zweiten Hälfte des achtzehntes — Anfang des zwanzigsten Jahrhunderts und in den Jahren 1918 -1939, wenn die Ukraine zum Polen gehörte.